

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

ΑΘΗΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 57 ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2024

ΓΡΑΦΕΙΑ

ΚΤΗΡΙΟ ΣΧΟΛΗΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

Ευελπίδων 6 και
Μουστοξύδη

Τηλ.: 2108896514
e-mail: res1@hndc.mil.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΛΕΤΩΝ-
ΕΡΕΥΝΩΝ ΤΗΣ ΣΕΘΑ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ-ΣΥΝΤΑΞΗ

Ταξχος (Ι) Δημήτριος Μπίσης
Σμχος (Ι) Ιωάννης Φυτάς
Σχης (ΠΒ) Γεώργιος Χατζηγεωργίου
Σμρος (Ε) Γεώργιος Λάτσης
ΜΥ Α' Ελευθερία Κατσαρού

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ-
ΕΚΤΥΠΩΣΗ-
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

Τυπογραφείο Ελληνικού
Στρατού (ΤΥΕΣ)

ΔΙΑΝΟΜΗ

Υπουργεία, Γενικά Επιτελεία,
Στρατιωτικοί Σχηματισμοί,
ΓΕΕΦ, Στρατιωτικές Σχολές,
Σπουδαστές ΣΕΘΑ,
Ινστιτούτα και Ερευνητικά Ιδρύματα,
Ενώσεις Αποστράτων

ISSN: 2944-991X (έντυπη)
2944-9928 (ηλεκτρονική)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Χαιρετισμός Διοικητού ΣΕΘΑ

Σημείωμα Έκδοσης

Άρθρα

Το Γεωπολιτικό Τοπίο και η Παγκόσμια Ναυτιλία: από τα Οικονομικά Κίνητρα στο Στρατηγικό Συμφέρον Μαρία Μποϊλέ Καθηγήτρια ΠΑΠΕΙ Αθανάσιος Πλατιάς Ομότιμος Καθηγητής ΠΑΠΑΕΙ Δρ. Σωτήριος Θεοφάνης	3
Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών Σήμερα: από την Αποδοχή στην Κριτική Ειρήνη Χειλά Καθηγήτρια ΠΑΠΕΙ	12

Εργασίες Σπουδαστών

Η Διεύρυνση του ΝΑΤΟ με Φινλανδία και Σουηδία. Η Συμβολή της στην Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Άμυνα Του Πχου Νικολάου Καρναβά ΠΝ Σπουδαστή της 14ης ΕΣΦΕΑ	21
Ο Πειθαναγκασμός ως Στρατηγική Επιλογή ενός Κράτους: η Περίπτωση της Συρίας και του Λιβάνου την Περίοδο 1980 – 2020 Του Ανχη (ΤΘ) Γεωργίου Γιώργα Σπουδαστή της 14ης ΕΣΦΕΑ.	27
Στρατηγική ανάλυση του δεύτερου πολέμου του Ναγκόρνο Καραμπάχ (Σεπτέμβριος-Νοέμβριος 2020) από αρμενικής πλευράς. Του Ανχη (ΤΧ) Στέλιου Ευσταθίου Σπουδαστή της 14ης ΕΣΦΕΑ	35

Δραστηριότητες

Επισκέψεις - Ομιλίες

Χαιρετισμός Διοικητού ΣΕΘΑ

Αγαπητοί Αναγνώστες,

Η Σχολή Εθνικής Άμυνας, μέσα από ένα πολυεπίπεδο και ιδιαίτερα απαιτητικό πρόγραμμα σπουδών, επιδιώκει την παροχή στους σπουδαστές της, αξιόπιστων γνώσεων, αναλύσεων και πληροφοριών σχετικά με τις τρέχουσες γεωστρατηγικές και γεωπολιτικές εξελίξεις. Πληθώρα διακεκριμένων ομιλητών και εξωτερικών διαλεκτών σε συντονισμό με τα διεξαγόμενα από τους Καθηγητές της Σχολής μαθήματα, δημιουργούν ένα πλαίσιο έγκυρης και σύγχρονης επιμόρφωσης. Με αυτό τον τρόπο οι σπουδαστές αποκτούν εξαιρετικές δυνατότητες αναλυτικής προσέγγισης των παρουσιαζόμενων εξελίξεων, βασιζόμενοι σε διδάγματα του παρελθόντος και συνδυαστικές έγκυρες εκτιμήσεις για το μέλλον.

Η διαρκώς μεταβαλλόμενη γεωστρατηγική και γεωπολιτική κατάσταση στο περιβάλλοντα τη χώρα μας γεωγραφικό χώρο απαιτεί ευρύτητα γνώσεων, ταχύτητα αναλύσεων και εγκυρότητα εκτιμήσεων έτσι ώστε οι σπουδαστές μας να ανταποκρίνονται με επιτυχία στις όποιες προκλήσεις, καθώς και να γνωρίζουν σε βάθος τους πυλώνες ισχύος της χώρας.

Στο παρόν τεύχος, άρθρα καθηγητών εγνωσμένου κύρους και διακεκριμένες εργασίες σπουδαστών, παρουσιάζουν θέματα γεωστρατηγικού και γεωπολιτικού ενδιαφέροντος, σύγχρονα και του παρελθόντος με αντίκτυπο στο παρόν, που αφορούν σε διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΝΑΤΟ), περιφερειακές συγκρούσεις και σύγχρονα θέματα γεωστρατηγικής σημασίας. Αντίστοιχα θέματα αναπτύσσονται και στην αγγλική έκδοση, στην οποία για πρώτη φορά δημοσιεύονται άρθρα και εργασίες καθηγητών από συνεργαζόμενα με τη Σχολή ιδρύματα, όπως το National Defense University (ΗΠΑ) και το Ινστιτούτο METIS του University of Bundeswehr Munich (Γερμανία).

Επιπλέον παρουσιάζεται ο μεγάλος αριθμός δραστηριοτήτων της Σχολής που αναδεικνύουν την εξωστρέφεια της και το κύρος αυτής ανάμεσα σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, ημεδαπά και αλλοδαπά, αντιστοίχου επιπέδου. Η συνεργασία μας με Πανεπιστήμια τόσο του εξωτερικού όσο και του εσωτερικού, καθώς και με άλλους φορείς, όπως και οι επισκέψεις των σπουδαστών συμβάλουν στην απαιτούμενη ανάπτυξη κριτικής σκέψης των σπουδαστών, ενισχύοντας τους πριν αναλάβουν νευραλγικές θέσεις και λάβουν δύσκολες και σημαντικές αποφάσεις.

Συγχαίρω την συντακτική ομάδα για ακόμα ένα εξαιρετικό τεύχος του περιοδικού «ΑΘΗΝΑ».

Καλή Ανάγνωση
Αθανάσιος Σαρδέλλης
Αντιστράτηγος

Σημείωμα Έκδοσης

Αποτελεί κοινό τόπο για ένα «εκπαιδευμένο» μάτι το να διαπιστώνει διαρκώς νέες μεθόδους υλοποίησης της στρατηγικής των διεθνών δρώντων. Η πρόσφατη καταστροφή υποθαλάσσιων καλωδίων μεταφοράς δεδομένων, η παρεμπόδιση των ναυτικών μεταφορών στην Ερυθρά θάλασσα από του αντάρτες Χούθι, καθώς και η αιφνίδια για πολλούς συνθήκη κατάπαυσης του πυρός στο Λίβανο είναι μερικές από αυτές τις μεθόδους ή κινήσεις στη διεθνή σκακιέρα ισχύος. Παράλληλα η απειλή κλιμάκωσης του πολέμου στην Ουκρανία, αφενός με την αποδέσμευση των δυτικών όπλων μακρού πλήγματος και αφετέρου με τη ρίψη ενός βαλλιστικού πυραύλου μέσου βεληνεκούς από τη Ρωσία, ξυπνά μνήμες του ψυχρού πολέμου και μάλιστα με "αποχρώσεις" θερμής σύγκρουσης.

Στο τρέχον τεύχος παρατίθενται άρθρα με σημαντικό εύρος θεματολογίας. Το περιοδικό περιλαμβάνει το άρθρο με τίτλο «Το Γεωπολιτικό Τοπίο και η Παγκόσμια Ναυτιλία των κ.κ. Μαρίας Μποϊλέ Καθηγήτριας του ΠΑΠΕΙ, Αθανασίου Πλατιά, Ομότιμου Καθηγητή του ΠΑΠΕΙ και του Δρ.Σωτηρίου Θεοφάνη. Εν συνεχεία ακολουθεί το άρθρο της Καθηγήτριας του ΠΑΠΕΙ κας Ειρήνης Χειλά για τη σημασία του ΟΗΕ στο σήμερα.

Ακολουθούν οι εργασίες τριών σπουδαστών, του Πχου Νικολάου Καρναβά ΠΝ, σπουδαστή της 14ης ΕΣΦΕΑ, με θέμα τη διεύρυνση του ΝΑΤΟ με την εισδοχή της Φινλανδίας και της Σουηδίας, του Ανχη (ΤΘ) Γεωργίου Γιώρκα σπουδαστή της 14ης ΕΣΦΕΑ, με θέμα την στρατηγική επιλογή του πειθαναγκασμού στις σχέσεις μεταξύ των κρατών, όπου εξετάζει την περίπτωση της Συρίας και του Λιβάνου. Τέλος η εργασία του Ανχη (ΤΧ) Στέλιου Ευσταθίου σπουδαστή της 14ης ΕΣΦΕΑ με θέμα τον δεύτερο πόλεμο του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Εν συνεχεία ακολουθεί φωτογραφικό υλικό από τις δραστηριότητες της Σχολής.

Στο παρόν τεύχος έγινε μια προσπάθεια διεύρυνσης της ύλης και στο αγγλικό μέρος του περιοδικού. Πέραν τους άρθρου του Καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Γεράσιμου Καραμπελιά, και της εργασίας-άρθρου του Πχου Παναγιώτη Μηλιού ΠΝ, φιλοξενούνται ένα άρθρο του απόστρατου Σχη των Αμερικανών Πεζοναυτών και διδάσκοντα στο Αμερικανικό Πανεπιστήμιο Ενόπλων Δυνάμεων, T.X. Hammes και αναδημοσιεύεται μια μελέτη του Ινστιτούτου Metis του Γερμανικού Πανεπιστημίου Ενόπλων Δυνάμεων του Μονάχου Δρ. Κωνσταντίνου Τσέτσου. Επιπρόσθετα για δεύτερο συνεχόμενο τεύχος το εξώφυλλο του περιοδικού σχεδιάζεται μέσω μιας εφαρμογής τεχνητής νοημοσύνης.

Καλή ανάγνωση

Ταξίαρχος (Ι) Δημήτριος Μπίτσης

Διευθυντής Σπουδών

Το Γεωπολιτικό Τοπίο και η Παγκόσμια Ναυτιλία: από τα Οικονομικά Κίνητρα στο Στρατηγικό Συμφέρον

Δρ. Μαρία Μποϊλέ
Καθηγήτρια Πανεπιστήμιο Πειραιά

Δρ. Αθανασιος Γ. Πλατιάς
Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστήμιο Πειραιά

Δρ. Σωτήριος Θεοφάνης
Εκτελεστικός Διευθυντής,
MARLOGMIND IKE

Η παγκόσμια ναυτιλιακή βιομηχανία, που αποτελεί τη ραχοκοκαλιά του παγκόσμιου εμπορίου, μεταφέροντας άνω του 80% των αγαθών διεθνώς, βρίσκεται σήμερα σε μια κρίσιμη καμπή. Η ασφάλεια του θαλασσιού εμπορίου και των ναυτιλιακών υποδομών (λιμάνια, ενεργειακοί αγωγοί, πλατφόρμες εξόρυξης φυσικού αερίου, LNG terminals, καλώδια για επικοινωνίες) έχει παγκόσμιες οικονομικές επιπτώσεις. Οι αβεβαιότητες και οι απειλές που αντιμετωπίζει έχουν αλλάξει ριζικά, ακολουθώντας την εξέλιξη της γεωπολιτικής δυναμικής, των τεχνολογικών καινοτομιών και των πιέσεων στην παγκόσμια οικονομία. Ιστορικά, οι προκλήσεις για τη ναυτιλία περιορίζονταν σε οικονομικής φύσης κινδύνους, όπως η πειρατεία, ή σε τυχαίες συνέπειες συγκρούσεων, όπως οι παράπλευρες απώλειες. Ωστόσο, το σύγχρονο περιβάλλον απειλών είναι πολύ πιο σύνθετο και επικίνδυνο.

Οι κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες, όπως και τα «σκιώδη δίκτυα», χρησιμοποιούν πλέον στρατηγικές τεχνολογίες και προηγμένα στρατιωτικά συστήματα για να στοχεύουν πλοία, λιμένες και για να εμποδίσουν θαλάσσιες διαδρομές. Τα μέσα που αξιοποιούνται περιλαμβάνουν κυβερνοεπιθέσεις, μη επανδρωμένα οπτικά συστήματα και πυραυλικές επιθέσεις, καθιστώντας τη ναυτιλία οιονεί όχημα στρατηγικής πίεσης. Η ναυτιλία, από πλατφόρμα διευκόλυνσης του εμπορίου, έχει σήμερα μετατραπεί σε γεωπολιτικό όπλο (weaponization of shipping).

Η στρατηγική σημασία της ναυτιλίας διαμορφώνεται από τη σύνδεσή της με κρίσιμες θαλάσσιες διαδρομές και κόμβους – στρατηγικά σημεία υποχρεωτικής διέλευσης, που αποτελούν σημεία ενδιαφέροντος για τη διεθνή ασφάλεια (chokepoints). Τα Στενά του Ορμούζ, η Μαύρη Θάλασσα και η Ερυθρά Θάλασσα και τα στενά του Bab-EI-Mandeb είναι ενδεικτικές περιοχές όπου συγκρούονται οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντα. (Βλ. Πίνακα 1). Σε αυτές τις περιοχές, οι γεωπολιτικές εντάσεις έχουν επιδεινώσει τις απειλές για τη ναυτιλία, με επιθέσεις να στοχεύουν εμπορικά πλοία, υποδομές και λιμενικές εγκαταστάσεις.

Πίνακας 1. Κρίσιμα Στενά (chokepoints)

Πηγή: Posen, 2014 (σελ. 137) *Restraint – A New Foundation for U.S. Grand Strategy*. Cornell University Press. Ithaca and London

Επιπλέον, η τεχνολογική πρόοδος έχει ενισχύσει τη δυνατότητα κρατικών και μη κρατικών δρώντων να αξιοποιούν τη ναυτιλία ως πεδίο ασύμμετρων επιχειρήσεων. Τα μη επανδρωμένα αεροχήματα (drones) και οι κυβερνοεπιθέσεις προσφέρουν σε όσους θέλουν να υπονομεύσουν το θαλάσσιο εμπόριο τακτικά πλεονεκτήματα, επιτρέποντας επιθέσεις υψηλής αποτελεσματικότητας με περιορισμένα μέσα. Παράλληλα, τα «σκιώδη δίκτυα» παρακάμπτουν διεθνείς κυρώσεις, υπονομεύοντας την παγκόσμια τάξη (rule based order) και προκαλώντας οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Αυτό το νέο τοπίο απειλών απαιτεί από τη ναυτιλιακή κοινότητα, τις κυβερνήσεις και τους διεθνείς οργανισμούς να επανεξετάσουν τη φύση της ασφάλειας στη θάλασσα. Η παγκόσμια ναυτιλία δεν είναι πλέον απλώς μια οικονομική δραστηριότητα διευκόλυνσης

του θαλάσσιου εμπορίου, αλλά ένα πεδίο γεωπολιτικού ανταγωνισμού και καθοριστικός παράγοντας στη γεωπολιτική ισορροπία ισχύος.

Η αύξηση των κινδύνων στην εμπορική ναυτιλία τα τελευταία χρόνια προέρχεται από το ότι πλέον κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες επικεντρώνονται στρατηγικά στη διαταραχή του παγκόσμιου εμπορίου (strategic end) χρησιμοποιώντας μέσα υψηλής τεχνολογίας (means) και υιοθετώντας νέους τρόπους δράσης (ways) όπως καταλήψεις πλοίων ως «διαπραγματευτικό όπλο» ή εργαλείο ψυχολογικού πολέμου. Ταυτόχρονα έχει δημιουργηθεί ένα τεράστιο σκιάδεξ δίκτυο με στόχο την παράκαμψη των διεθνών κυρώσεων, ενός διπλωματικού εργαλείου που πλέον χρησιμοποιείται όλο και πιο συχνά ως μέσο οικονομικού πολέμου.

Μετατόπιση από τα οικονομικά στα στρατηγικά συμφέροντα

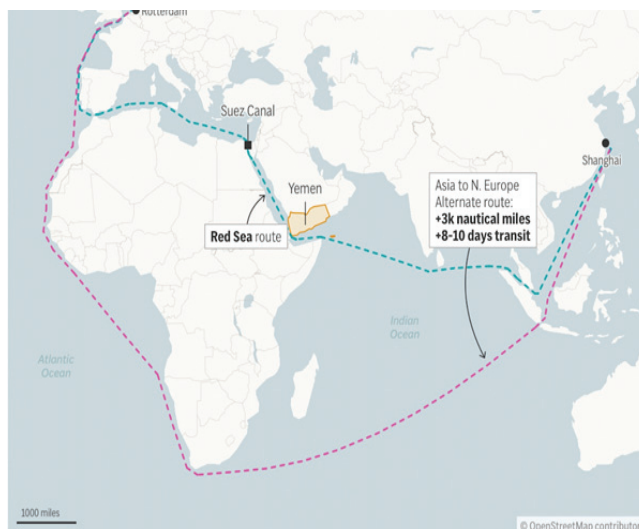
Ιστορικά οι επιθέσεις κατά πλοίων καθοδηγούνταν κυρίως από οικονομικά κίνητρα ή ήταν παράπλευρες συνέπειες ευρύτερων συγκρούσεων. Για παράδειγμα, πειρατές στόχευαν πλοία για λεηλασία και οικονομικό όφελος, ενώ κατά τη διάρκεια πολέμων, τα πλοία συχνά αποτελούσαν παράπλευρες απώλειες. Ωστόσο, ο ναυτιλιακός τομέας έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές τα τελευταία χρόνια, με τα κράτη και κρατικά συνδεδεμένους μη κρατικούς δρώντες να χρησιμοποιούν επιθέσεις στη ναυτιλία ως σκόπιμα εργαλεία για την επίτευξη στρατηγικών στόχων. Αυτή η μετατόπιση έχει μετατρέψει την ασφάλεια στη θάλασσα σε κρίσιμο πεδίο μάχης στη διεθνή γεωπολιτική με ποιοτικά διαφορετικά χαρακτηριστικά σε σχέση με το παρελθόν, όπου οι θαλάσσιες διαδρομές και τα εμπορικά πλοία διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην άσκηση διεθνούς επιρροής.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία αποτελεί ένα κλασικό παράδειγμα του πώς κρατικοί δρώντες όπως η Ρωσία και η Ουκρανία επιτέθηκαν στρατηγικά σε εμπορικά πλοία και λιμάνια για την επίτευξη γεωπολιτικών στόχων.

Οι ρωσικές δυνάμεις έχουν στοχοποιήσει ουκρανικά λιμάνια, ουκρανικά εμπορικά πλοία και εμπορικά πλοία που φέρουν συμμαχικές σημαίες, όπως για παράδειγμα στην πυραυλική επίθεση του Οκτωβρίου 2024 σε εμπορικό πλοίο μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων στην Οδησό, προκαλώντας θύματα και ζημιές

σε υποδομές (Rainsford, Kirby, 2024). Αντίστοιχα, η Ουκρανία έχει επιτεθεί σε ρωσικά λιμάνια και πλοία και τοποθέτησε θαλάσσιες νάρκες για την παρεμπόδιση των ρωσικών ναυτικών επιχειρήσεων, δημιουργώντας ένα επικίνδυνο περιβάλλον για τη θαλάσσια κυκλοφορία. Οι διεθνείς προσπάθειες μετριασμού αυτών των κινδύνων ώστε να μην διακοπεί πλήρως το θαλάσσιο εμπόριο υπογραμμίζουν τη διαρκώς αυξανόμενη ανησυχία για την ασφάλεια στη Μαύρη Θάλασσα (AlJazeera, 2024).

Στην περιοχή του Κόλπου, το Ιράν έχει αξιοποιήσει το στρατηγικό Στενό το Ορμούζ για να ασκήσει πίεση στις Ηνωμένες Πολιτείες και τους συμμάχους τους. Μέσω επιθέσεων σε πετρελαιοφόρα, η Τεχεράνη απειλεί να διαταράξει τις παγκόσμιες προμήθειες πετρελαίου, ενώ παράλληλα προσπαθεί να ενισχύσει τη γεωπολιτική της επιρροή. Αυτές οι ενέργειες εντάσσονται σε μια ευρύτερη στρατηγική για την εξασφάλιση διπλωματικών ανταλλαγμάτων σε ζητήματα όπως το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα ή ζώνες επιρροής (Levy, Rettig, 2024). Οι δραστηριότητες του Ιράν αναδεικνύουν πώς στρατηγικά περάσματα, όπως το Στενό του Ορμούζ, χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο ως εργαλεία άσκησης γεωπολιτικής πίεσης.

Πίνακας 2. Αναδρομολόγηση της παγκόσμιας ναυτιλίας
Πηγή: Flexport (Associated Press, apnews.com)

Μη κρατικοί δρώντες, όπως οι Χούθι στην Υεμένη και η Χεζμπολάχ στο Λίβανο, υπογραμμίζουν περαιτέρω την πολυπλοκότητα των σύγχρονων ναυτιλιακών απειλών. Οι Χούθι έχουν διαταράξει τις θαλάσσιες δι-

αδρομές στην Ερυθρά Θάλασσα, αναγκάζοντας πλοία να αλλάζουν πορεία και προκαλώντας σοβαρές εμπορικές διαταραχές (Makary, Maher, Ahmad, 2024). Οι επιπτώσεις της κρίσης στην Ερυθρά Θάλασσα έχουν οδηγήσει στην αλλαγή των δρομολογίων των πλοίων και στη μονιμοποίηση της χρήσης της διαδρομής του Ακρωτηρίου της Καλής Ελπίδας (βλ Πίνακα 2) με πολλαπλές επιπτώσεις, ιδιαίτερα για τη Ναυτιλία Τακτικών Γραμμών, δηλαδή, εν προκειμένω, για τη διακίνηση εμπορευματοκιβωτίων στις κύριες ναυτιλιακές γραμμές Άπω Ανατολής – Μεσογείου και Β. Ευρώπης επηρεάζοντας στρατηγικά τη στρατηγική διάρθρωση των αλυσίδων εφοδιασμού καταναλωτικών προϊόντων (Theofanis, 2024). Παρομοίως, η Χεζμπολάχ απειλεί την ασφάλεια των θαλασσιών μεταφορών στην Ανατολική Μεσόγειο, με την οργάνωση να αξιοποιεί τις ναυτιλιακές επιχειρήσεις για να ενισχύσει τη διαπραγματευτική της ισχύ (Sobelman, 2023) (IISS, 2023).

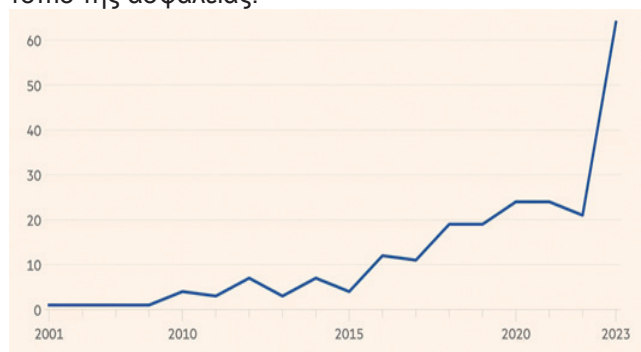
Αυτή η μετατόπιση από τα οικονομικά στα στρατηγικά κίνητρα αντικατοπτρίζει ευρύτερες αλλαγές στο παγκόσμιο γεωπολιτικό τοπίο. Η εξάρτηση της παγκόσμιας οικονομίας από τη ναυτιλία έχει μετατρέψει τις θαλάσσιες διαδρομές σε γεωπολιτικά εργαλεία, με την ικανότητα να δημιουργούν οικονομική και πολιτική μόχλευση σε παγκόσμια κλίμακα. Οι τεχνολογικές εξελίξεις, όπως τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη, οι κατευθυνόμενοι πύραυλοι και οι θαλάσσιες νάρκες, έχουν επιτρέψει ακόμη και σε αδύναμα κράτη και μη κρατικούς δρώντες να πραγματοποιούν καταστροφικές επιθέσεις (IISS, 2023). Επιπλέον, αυτές οι επιχειρήσεις εντάσσονται στις ασύμμετρες στρατηγικές υβριδικού πολέμου, επιτρέποντας στους επιτιθέμενους να αποσταθεροποιούν θαλάσσιες ζώνες και να αποκομίζουν διαπραγματευτικά οφέλη χωρίς να καταφεύγουν σε ανοιχτή σύγκρουση (Sobelman, 2023).

Απειλές κρατικών και κρατικά συνδεδεμένων μη κρατικών δρώντων στην ασφάλεια της ναυτιλίας

Σήμερα, τόσο οι κρατικοί όσο και οι κρατικά συνδεδεμένοι μη κρατικοί δρώντες χρησιμοποιούν ένα ευρύ φάσμα προηγμένων δυνατοτήτων και τεχνολογικών εργαλείων για να στοχοποιήσουν εμπορικά πλοία, δημιουργώντας προκλήσεις που οι πειρατές του παρελθόντος δεν θα μπορούσαν ποτέ να φανταστούν. Σε αντίθεση με τις πρωτόγονες τακτικές των

προηγούμενων εποχών, αυτές οι σύγχρονες απειλές χαρακτηρίζονται από υψηλή πολυπλοκότητα, ακρίβεια και στρατηγικό προσανατολισμό. Οι επιτιθέμενοι αξιοποιούν πλέον προηγμένα οπτικά συστήματα, όπως κατευθυνόμενους πυραύλους, drones και νάρκες, που επιτρέπουν την ακριβή στοχοποίηση εμπορικών πλοίων σε στρατηγικά σημεία-κλειδιά.

Τα ευφυή δίκτυα, η συλλογή δεδομένων και η χρήση εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης ενισχύουν την ικανότητά τους να παρακολουθούν κινήσεις πλοίων σε πραγματικό χρόνο, καθιστώντας τα ευάλωτα σε αιφνιδιαστικές και καλά συντονισμένες επιθέσεις. Επιπλέον, ο κυβερνοπόλεμος έχει αναδειχθεί ως ισχυρό εργαλείο, εκμεταλλευόμενο την εξάρτηση της ναυτιλιακής βιομηχανίας από ψηφιακά συστήματα, όπως το Σύστημα Αυτόματης Αναγνώρισης (AIS) και τα δίκτυα επικοινωνίας. (Πίνακας 3). Οι κυβερνοεπιθέσεις μπορούν να παραποιήσουν δεδομένα πλοήγησης, να διαταράξουν κρίσιμα συστήματα ή να αποκτήσουν πρόσβαση σε ευαίσθητες πληροφορίες, περιπλέκοντας περαιτέρω το τοπίο της ασφάλειας.

Πίνακας 3. Αναφορές για περιστατικά κυβερνοεπιθέσεων στη ναυτιλία

Πηγή: NHL Stenden University of Applied Sciences' Maritime Cyber Attack Database

Οι δορυφόροι προσφέρουν στους επιτιθέμενους, σε πραγματικό χρόνο, στρατηγικές πληροφορίες για τις δραστηριότητες της ναυτιλίας, επιτρέποντας ακριβή στοχοποίηση και αποτελεσματική εκτέλεση επιχειρήσεων. Παράλληλα, όπως προαναφέρθηκε, η τεχνητή νοημοσύνη διαδραματίζει ολοένα και σημαντικότερο ρόλο στην ανάλυση μεγάλων δεδομένων, την πρόβλεψη κινήσεων πλοίων και τον εντοπισμό κρίσιμων σημείων συμφοράς στις εφοδιαστικές αλυσίδες, με στόχο τη μεγιστοποίηση των επιπτώσεων των επιθέσεων.

Ένα αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό αυτών των σύγχρονων απειλών είναι η διαρκής φύση τους. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή πειρατεία, που συχνά περιλάμβανε βραχυπρόθεσμες επιχειρήσεις, οι κρατικοί δρώντες και οι συνδεδεμένες ομάδες διεξάγουν παρατεταμένες εκστρατείες κατά ναυτιλιακών στόχων. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, στη Μαύρη Θάλασσα η σύγκρουση Ρωσίας-Ουκρανίας που διάρκει πάνω από 1000 μέρες (Νοέμβριος 2024) έχει οδηγήσει σε συνεχείς ναυτικές επιχειρήσεις που αποσκοπούν στον αποκλεισμό λιμένων, τη στοχοποίηση εμπορικών πλοίων και την παρεμπόδιση ναυτιλιακών διαδρόμων. Παρομοίως, στην Ερυθρά Θάλασσα, οι Χούθι διεξάγουν μακροχρόνιες επιχειρήσεις κατά πλοίων, υποστηριζόμενοι από κράτη όπως το Ιράν και ενδεχομένως τη Ρωσία, επιδεικνύοντας τη διάρκεια και την εμβέλεια αυτών των στρατηγικών.

Οι ναυτιλιακές εταιρείες, ακόμα και οι μεγαλύτερες, στερούνται των απαραίτητων μέσων για να αντιμετωπίσουν αυτές τις πολυδιάστατες και τεχνολογικά προηγμένες απειλές. Η προτεραιότητά τους παραμένει η επιχειρησιακή αποδοτικότητα, γεγονός που τις αφήνει ανεπαρκώς προετοιμασμένες για την αντιμετώπιση υψηλής τεχνολογίας επιθέσεων που απαιτούν στρατιωτικού επιπέδου άμυντική ετοιμότητα. Η προστασία των θαλάσσιων διαδρομών βασίζεται ολοένα και περισσότερο σε ναυτικές δυνάμεις (π.χ. EUNAVFOR Aspides), αφήνοντας τα πλοία εκτεθειμένα σε περιοχές με περιορισμένο ενδιαφέρον λήψης μέτρων προστασίας.

Επιπρόσθετα, η πολυπλοκότητα των κυβερνοεπιθέσεων προσθέτει ένα ακόμη επίπεδο τρωτότητας καθώς πολλές ναυτιλιακές εταιρείες στερούνται εξειδικευμένης τεχνογνωσίας και συστημάτων για την ενίσχυση της ψηφιακής τους άμυνας.

Η χρήση προηγμένης στρατιωτικής τεχνολογίας κατά της ναυτιλίας

Η εμπορική ναυτιλία αντιμετωπίζει πλέον απειλές που υπερβαίνουν κατά πολύ τους παραδοσιακούς κινδύνους της πειρατείας ή των εγκληματικών ενεργειών. Η ανάπτυξη προηγμένης στρατιωτικής τεχνολογίας από κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες έχει κλιμακώσει σημαντικά τους κινδύνους για τα εμπορικά πλοία, καθιστώντας τις σύγχρονες ναυτιλιακές επιχειρήσεις στόχους στρατηγικής σημασίας. Ιστορικά, οι πειρατές και οι εγκληματικές ομάδες βασίζονταν σε πρωτόγονα μέσα – μικρά σκάφη, φορητά όπλα και αυτοσχέδιους

εκρηκτικούς μηχανισμούς – για να επιτεθούν σε πλοία. Σήμερα όμως οι απειλές έχουν στρατιωτικοποιηθεί, με τεχνολογίες σχεδιασμένες για πόλεμο να χρησιμοποιούνται κατά της εμπορικής ναυτιλίας. Αυτό περιλαμβάνει τη χρήση πυραυλικών συστημάτων, ικανών να πλήξουν πλοία με εξαιρετική ακρίβεια σε μεγάλες αποστάσεις. Χώρες όπως το Ιράν και η Ρωσία έχουν αναπτύξει τέτοια πυραυλικά συστήματα, απειλώντας τη θαλάσσια κυκλοφορία σε κρίσιμες περιοχές, όπως το στενό του Ορμούζ, η Ερυθρά και η Μαύρη Θάλασσα.

Τα drones ή μη επανδρωμένα εναέρια οχήματα (UAVs) αποτελούν ένα άλλο βασικό παράγοντα των σύγχρονων ναυτιλιακών απειλών. Αυτά τα συστήματα χρησιμοποιούνται για επιτήρηση και επιθέσεις κατά πλοίων, όπως παρατηρήθηκε στην Ερυθρά Θάλασσα από τους Χούθι. Παράλληλα, οι θαλάσσιες νάρκες, αν και δεν αποτελούν νέα τεχνολογία, έχουν εξελιχθεί σε συστήματα υψηλής αποτελεσματικότητας με έξυπνους μηχανισμούς ενεργοποίησης, καθιστώντας τις επιχειρήσεις αποναρκοθέτησης πιο περίπλοκες. Χρησιμοποιούνται εκτενώς στη Μαύρη Θάλασσα για τον αποκλεισμό λιμένων και τη διατάραξη εμπορικών διαδρόμων, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω.

Η εμφάνιση μη επανδρωμένων υποβρύχιων και επιφανειακών σκαφών (UUVs και USVs) υπογραμμίζει περαιτέρω τη στρατιωτικοποίηση των ναυτιλιακών απειλών. Αυτά τα οπλικά συστήματα χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση πλοίων, την τοποθέτηση εκρηκτικών ή τη δολιοφθορά λιμενικών εγκαταστάσεων. Ο κυβερνοπόλεμος έχει επίσης καταστεί κρίσιμος παράγοντας στις σύγχρονες ναυτιλιακές επιχειρήσεις. Επιθέσεις σε πληροφοριακά συστήματα πλοίων – από τη χειραγώγηση δεδομένων πλοήγησης μέχρι την πλήρη αχρήστευση ηλεκτρονικών συστημάτων – είναι πλέον συχνές, καθιστώντας τις κυβερνοεπιθέσεις ισχυρό όπλο κατά της ναυτιλίας.

Επιπλέον, η τεχνητή νοημοσύνη (AI) και η δορυφορική τεχνολογία έχουν φέρει επανάσταση στον τρόπο υλοποίησης των ναυτιλιακών απειλών. Η ανάλυση δορυφορικών εικόνων μέσω AI επιτρέπει την παρακολούθηση, ταυτοποίηση και στοχοποίηση πλοίων σε πραγματικό χρόνο, προσφέροντας στους επιτιθέμενους στρατηγικές δυνατότητες άνευ προηγουμένου.

Η αυξανόμενη χρήση στρατιωτικής τεχνολογίας δημιουργεί νέες προκλήσεις για την εμπορική ναυτιλία. Αυτά τα εργαλεία δεν κάνουν μόνο τις επιθέσεις πιο

ακριβείς και καταστροφικές αλλά παρατείνουν και τη διάρκεια των συγκρούσεων. Αυτό είναι εμφανές σε περιοχές όπως η Μαύρη Θάλασσα και η Ερυθρά Θάλασσα, όπου στρατιωτικά μέσα χρησιμοποιούνται επί μακρόν με στόχο τη διασάλευσή του θαλάσσιου εμπορίου.

Οι καταλήψεις πλοίων ως μέσο διπλωματικής πίεσης

Η κατάληψη εμπορικών πλοίων έχει εξελιχθεί σε ένα ισχυρό εργαλείο διπλωματικής πίεσης και αντιποίνων στις σύγχρονες διεθνείς σχέσεις. Σε αντίθεση με το παρελθόν, όπου οι επιθέσεις σε πλοία είχαν κυρίως οικονομικά κίνητρα, σήμερα αυτές οι στοχευμένες ενέργειες χρησιμοποιούνται συχνά ως μοχλός πίεσης σε διαπραγματεύσεις ή ως απάντηση σε γεωπολιτικές προκλήσεις.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι κατασχέσεις ελληνόκτητων δεξαμενόπλοιων από το Ιράν το 2022 και το 2024. Αυτά τα περιστατικά αποτέλεσαν ενέργειες αντιποίνων για τις διεθνείς κυρώσεις και την κατάσχεση του ιρανικού δεξαμενόπλοιου από τις ελληνικές αρχές (Το Βήμα, 2022). Οι κατασχέσεις αυτές εντάχθηκαν σε μια ευρύτερη στρατηγική αντιμετώπισης και πίεσης προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλες δυτικές χώρες. Παρομοίως, τον Απρίλιο του 2024, το Ιράν κατέσχεσε πλοίο που συνδεόταν με ισραηλινά συμφέροντα στο Στενό του Ορμούζ, κλιμακώνοντας τις περιφερειακές εντάσεις. Αυτή η ενέργεια έστειλε ένα σαφές μήνυμα προς το Ισραήλ και τους συμμάχους του, αναδεικνύοντας πώς η κατάληψη πλοίων χρησιμοποιείται ως διπλωματικό όπλο.

Παρόμοιες πρακτικές δεν περιορίζονται στο Ιράν. Οι καταλήψεις πλοίων χρησιμοποιούνται για την άσκηση πίεσης ή τη δημιουργία διπλωματικής μόχλευσης στις διαπραγματεύσεις, είτε για τη διευθέτηση διαφορών στο εμπόριο. Αυτή η αυξανόμενη τάση καταδεικνύει ότι η στρατηγική χρήση των κατασχέσεων πλοίων έχει γίνει χαρακτηριστικό σύγχρονης ναυτικής διπλωματίας. Η χρήση των κατασχέσεων πλοίων ως διπλωματικού εργαλείου έχει την εξής στρατηγική λογική. Πρώτον, αποσκοπεί στην άμεση άσκηση πίεσης προς την κυβέρνηση του κράτους στόχου. Η κράτηση ενός εμπορικού πλοίου εγείρει ζητήματα εθνικού συμφέροντος για το κράτος της σημαίας, αναγκάζοντας τις κυβερνήσεις να εμπλακούν σε διαπραγματεύσεις για την απελευθέρωση του πλοίου, του πληρώματος και του φορτίου. Δεύτερον, οι κατασχέσεις συχνά λειτου-

γούν ως πράξεις αντιποίνων, όπως φαίνεται από την πρακτική του Ιράν στις κυρώσεις και τις κατασχέσεις ιρανικών περιουσιακών στοιχείων. Τρίτον, τα κατασχθέντα πλοία συχνά λειτουργούν ως «διαπραγματευτικά χαρτιά» για την επίτευξη ευρύτερων στόχων, όπως η άρση κυρώσεων ή η αναδιαπραγμάτευση δυσμενών πολιτικών.

Αυτή η τακτική έχει σημαντικές γεωπολιτικές επιπτώσεις για τη διεθνή ναυτιλία και την ασφάλεια στη θάλασσα. Οι στοχευμένες κατασχέσεις πλοίων αυξάνουν την αβεβαιότητα σε κρίσιμα θαλάσσια περάσματα όπως το Στενό του Ορμούζ και τα στενά του Bab-EI-Mandeb οδηγώντας σε υψηλότερα ασφάλιστρα και αυξημένα μεταφορικά κόστη. Παράλληλα, επιδεινώνουν τις ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ κρατών, επεκτείνοντας τις επιπτώσεις τους στις ενεργειακές και εμπορικές σχέσεις. Τα επαναλαμβανόμενα περιστατικά κατασχέσεων πλοίων υπονομεύουν περαιτέρω την εμπιστοσύνη στους διεθνείς κανόνες και ρυθμίσεις που διέπουν την ελεύθερη ναυσιπλοΐα, διαβρώνοντας τη σταθερότητα των παγκόσμιων θαλάσσιων διαδρομών.

Ψυχολογικό περιεχόμενο και επιθέσεις

Επιθέσεις έχουν σχεδιαστεί να έχουν ψυχολογικό περιεχόμενο σε παγκόσμιο επίπεδο (π.χ. στη διεθνή κοινή γνώμη για να τελειώσει ο πόλεμος στη Γάζα, ή να μειωθεί η υποστήριξη της κοινής γνώμης στην Ουκρανία) ή σε μεγάλους παίκτες όπως οι κολοσσιαίες ναυτιλιακές επιχειρήσεις που διαχειρίζονται τη διακίνηση εμπορευματοκιβωτίων ώστε να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους.

Η ψυχολογική επίδραση αυτών των επιθέσεων είναι σημαντική σε παγκόσμια κλίμακα. Συχνά σχεδιάζονται για να προκαλέσουν σοκ και άγχος στη διεθνή κοινή γνώμη, οδηγώντας σε αλλαγή στάσης απέναντι σε συγκεκριμένες συγκρούσεις. Για παράδειγμα, στη σύγκρουση Ρωσίας-Ουκρανίας, οι επιθέσεις σε ναυτιλιακές διαδρομές αποσκοπούσαν στη διάβρωση της δημόσιας υποστήριξης προς την Ουκρανία μέσω διαταραχών στο εμπόριο, δημιουργίας επισιτιστικής κρίσης και αυξήσεων τιμών, που επιβαρύνουν την παγκόσμια οικονομία και ενισχύουν τα επιχειρήματα για γρήγορο τερματισμό του πολέμου.

Μεγάλες εταιρείες, ειδικά στη ναυτιλία τακτικών γραμμών μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων, αποτε-

λούν βασικό στόχο αυτών των ψυχολογικών επιχειρήσεων. Λόγω του κρίσιμου ρόλου τους στις παγκόσμιες εφοδιαστικές αλυσίδες, οι εταιρείες αυτές δέχονται επιθέσεις που αυξάνουν τα λειτουργικά τους κόστη, αναγκάζοντάς τις να επανεξετάσουν τις επιχειρηματικές τους πρακτικές, αλλά και το λειτουργικό πλαίσιο της παροχής των υπηρεσιών τους. Οι επιθέσεις στοχεύουν επίσης στις επενδυτικές τους αποφάσεις, αποθαρρύνοντάς τις από το να δραστηριοποιούνται σε περιοχές υψηλού κινδύνου. Με την άσκηση πίεσης στις εταιρείες αυτές, οι επιτιθέμενοι επιδιώκουν να επηρεάσουν έμμεσα τις κυβερνήσεις μέσω επιχειρήσεων που είναι απαραίτητες για την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας.

Η ευρύτερη παγκόσμια εφοδιαστική αλυσίδα επηρεάζεται επίσης, καθώς οι επιθέσεις διαταράσσουν τη συνεχή ροή αγαθών. Υψηλού προφίλ περιστατικά, όπως η κατάληψη πλοίων ή η παρεμπόδιση σημαντικών ναυτιλιακών διαδρομών, σχεδιάζονται για να τραβούν την προσοχή. Ο οπτικός αντίκτυπος των κατεστραμμένων πλοίων ή των αποκλεισμένων λιμένων ενισχύει το μήνυμα των επιτιθέμενων, καλλιεργώντας ένα κλίμα φόβου και αβεβαιότητας για την αξιοπιστία των θαλάσσιων εφοδιαστικών αλυσίδων.

Η οικονομική ζημιά που προκαλούν αυτές οι ενέργειες – καθυστερήσεις, αυξημένα μεταφορικά κόστη και μειωμένη διαθεσιμότητα αγαθών – επηρεάζει το δημόσιο αίσθημα και τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων. Αυτές οι διαταραχές επηρεάζουν τις παγκόσμιες αγορές, αποσταθεροποιώντας τις εμπορικές ροές και προκαλούν αυξήσεις τιμών με συνέπεια την άνοδο του πληθωρισμού.

Οι συνέπειες αυτών των ψυχολογικών επιθέσεων είναι βαθιές. Η πίεση που ασκείται από το κοινό και τις επιχειρήσεις μπορεί να αναγκάσει κυβερνήσεις να προσαρμόσουν τις πολιτικές τους. Παράλληλα, οι πολυεθνικές εταιρείες αναγκάζονται να αναθεωρήσουν τις στρατηγικές τους, αποσύροντας δραστηριότητες από περιοχές υψηλού κινδύνου.

Μηχανισμοί «σκιάδους ναυτιλίας»

Έχουν ταυτόχρονα πολλαπλασιαστεί οι κυρώσεις που θέτουν σημαντικές χώρες εκτός θαλάσσιου εμπορίου (Ρωσία, Ιράν, Βόρεια Κορέα, Συρία, Κούβα, Βενεζουέλα) με συνέπεια να δημιουργούνται μηχανισμοί 'shadow shipping' με πολλούς οικονομικούς και περι-

βαλλοντικούς κινδύνους. Οι διεθνείς κυρώσεις έχουν διαταράξει την ισορροπία του παγκόσμιου θαλάσσιου εμπορίου. Με την απομόνωση αυτών των κρατών από το διεθνές ναυτιλιακό δίκτυο, οι κυρώσεις έχουν οδηγήσει στη δημιουργία παράλληλου, ανεπίσημου συστήματος γνωστού ως «σκιάδους ναυτιλίας» (shadow shipping). Το δίκτυο αυτό, το οποίο επικεντρώνεται κυρίως στη μεταφορά αγαθών όπως το πετρέλαιο, λειτουργεί εκτός των επίσημων κανονισμών, δημιουργώντας σοβαρούς οικονομικούς και περιβαλλοντικούς κινδύνους και θέτοντας νέες προκλήσεις για τη διεθνή ναυτιλιακή βιομηχανία.

Οι κυρώσεις έχουν σχεδιαστεί για να απομονώνουν οικονομικά τα κράτη που κατηγορούνται για παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου ή καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ωστόσο, ο αποκλεισμός τόσων πολλών και σημαντικών κρατών από το επίσημο θαλάσσιο εμπόριο έχει οδηγήσει σε αλυσιδωτές συνέπειες. Η σκιάδους ναυτιλία έχει επεκταθεί, με εκτιμήσεις που αναφέρουν ότι περίπου 1400 δεξαμενόπλοια – περίπου το 20% του παγκόσμιου στόλου αργού πετρελαίου – συμμετέχουν σε παράνομες δραστηριότητες (McKinney, Domballe, Esposito, Lin, 2024). Αυτά τα πλοία παρακάμπτουν τους διεθνείς κανονισμούς για να παραδώσουν φορτία σε αγορές όπου οι κυρώσεις απαγορεύουν την πρόσβαση, συχνά παραβιάζοντας πρότυπα ασφάλειας, περιβάλλοντος και διαφάνειας.

Κύριοι παραγωγοί πετρελαίου όπως η Ρωσία και το Ιράν αξιοποιούν αυτό το σκιάδους δίκτυο για να διατηρήσουν τις εξαγωγές τους παρά τις κυρώσεις. Οι στόλοι τους μεταφέρουν διακριτικά πετρέλαιο σε προορισμούς όπως η Κίνα, η Ινδία και άλλες ασιατικές χώρες, παρακάμπτοντας τους διεθνείς περιορισμούς. Για να αποφύγουν τον εντοπισμό, αυτά τα πλοία συχνά απενεργοποιούν τα συστήματα παρακολούθησής τους, αλλάζουν τη σημαία τους και πραγματοποιούν μεταφορές φορτίου από πλοίο σε πλοίο στη θάλασσα.

Οι κίνδυνοι που προκύπτουν από τη σκιάδους ναυτιλία εκτείνονται πέρα από τις παραβιάσεις των διεθνών κανονισμών. Οικονομικά, τα πλοία αυτά είναι συχνά παλαιά και κακοσυντηρημένα, αυξάνοντας σημαντικά την πιθανότητα ατυχημάτων. Έχουν αναφερθεί πάνω από 50 περιστατικά που αφορούν σκιάδους δεξαμενόπλοια, όπως πυρκαγιές, μηχανικές βλάβες, συγκρούσεις και διαρροές πετρελαίου. Τέτοια περιστατικά όχι μόνο θέτουν σε κίνδυνο τις διεθνείς ναυτιλιακές διαδρομές αλλά προκαλούν και σοβαρές περιβαλλοντι-

κές ζημιές ιδιαίτερα σε οικολογικά ευαίσθητες περιοχές (Geiger, 2024).

Αυτή η δραστηριότητα αυξάνει επίσης τα κόστη ασφάλισης και λειτουργίας για τις νόμιμες ναυτιλιακές εταιρείες. Η αυξημένη αβεβαιότητα που συνδέεται με τη σκιώδη ναυτιλία οδηγεί σε υψηλότερα ασφάλιστρα και αποσταθεροποιεί τη ναυτιλιακή αγορά. Επιπλέον, πολλά από αυτά τα πλοία δεν συμμορφώνονται με περιβαλλοντικούς κανονισμούς, όπως του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού (IMO) για τη χρήση καυσίμων χαμηλής περιεκτικότητας σε θείο από το 2020, επιδεινώνοντας τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Οι κυβερνήσεις που χρησιμοποιούν το εργαλείο των κυρώσεων αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στην επιβολή τους. Τα σκιώδη δεξαμενόπλοια έχουν αναπτύξει μεθόδους για να παρακάμπτουν τους περιορισμούς, υπονομεύοντας την αποτελεσματικότητα των κυρώσεων και περιπλέκοντας τις προσπάθειες για την απόδοση ευθυνών στους παραβάτες. Παράλληλα, οι νόμιμες ναυτιλιακές εταιρείες επιβαρύνονται με τα κόστη συμμόρφωσης και τον αθέμιτο ανταγωνισμό από αυτούς τους σκιώδεις φορείς, δημιουργώντας επιπρόσθετη πίεση στο ναυτιλιακό κλάδο.

Συμπεράσματα

Το καθεστώς της ελευθερίας των θαλασσών έχει τεθεί υπό αμφισβήτηση. Αυτό δημιουργεί πρωτοφανείς προκλήσεις, οι οποίες απαιτούν ένα συντονισμένο και ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης για τη διασφάλιση της ασφάλειας, της βιωσιμότητας και της σταθερότητας του παγκόσμιου ναυτιλιακού συστήματος. Οι γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί με στόχο τον έλεγχο των θαλάσσιων διαδρομών και η στρατιωτικοποίηση των ναυτιλιακών απειλών έχουν μετατρέψει τη ναυτιλία σε κρίσιμο στρατηγικό τομέα συνδεδεμένο με τη διεθνή ασφάλεια. Σε αυτό το πλαίσιο, η ανάγκη για συγκεκριμένες και άμεσες δράσεις είναι επιτακτική.

Πρώτον, είναι κρίσιμη η ενίσχυση της ασφάλειας στις θαλάσσιες μεταφορές από τις «θαλάσσιες δυνάμεις» που επιθυμούν τη διατήρηση της ελευθερίας των θαλασσών με την επένδυση σε ναυτική ισχύ και σε προηγμένες τεχνολογίες, όπως δορυφορικά συστήματα παρακολούθησης, τεχνολογίες κυβερνοασφάλειας και μηχανισμούς ανίχνευσης απειλών σε πραγματικό χρόνο. Η ανάπτυξη αυτών των δυνατοτήτων θα επιτρέψει τον εντοπισμό και την αποτροπή επιθέσεων,

μειώνοντας παράλληλα τις αβεβαιότητες για τους ναυτιλιακούς φορείς. Ιστορικά την ελευθερία των θαλασσών επέβαλε η κυρίαρχη δύναμη στο διεθνές σύστημα. Στο σημερινό διεθνές σύστημα οι ΗΠΑ που είναι η κυρίαρχη δύναμη στη θάλασσα πρέπει μαζί με τους συμμάχους τους να σηκώσουν το βάρος της διασφάλισης της ελευθερίας των θαλασσών και της απρόσκοπτης λειτουργίας του θαλάσσιου εμπορίου.

Δεύτερον, η διεθνής συνεργασία αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για την αντιμετώπιση των σύγχρονων ναυτιλιακών προκλήσεων. Κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμοί όπως ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (IMO) και ο ΟΗΕ, καθώς και η ιδιωτική ναυτιλιακή κοινότητα, πρέπει να συνεργαστούν στενά για την ενίσχυση των ρυθμιστικών πλαισίων.

Τρίτον, διπλωματικές πρωτοβουλίες είναι αναγκαίες για την αποφυγή κλιμάκωσης συγκρούσεων σε περιοχές όπως η Ουκρανία και η ευρύτερη Μέση Ανατολή και τη διατήρηση της ελευθερίας της ναυσιπλοΐας. Η ανάπτυξη πλαισίων διαμεσολάβησης και η προώθηση ειρηνικών λύσεων σε διεθνείς διαφορές θα μπορούσαν να αποτρέψουν τη χρήση ναυτιλιακών υποδομών ως όπλων στρατηγικής πίεσης. Οι καταλήψεις πλοίων, που χρησιμοποιούνται ως διπλωματικά εργαλεία, πρέπει να αποτραπούν μέσω διαλόγου και πολυμερών μηχανισμών ή εάν η διπλωματία αποτύχει να δημιουργηθεί μηχανισμός κυρώσεων και στρατιωτικών αντιποίνων.

Τέταρτον, η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση όλων των εμπλεκόμενων είναι καθοριστικής σημασίας. Οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης μπορούν να βοηθήσουν στη μείωση του ψυχολογικού αντίκτυπου των επιθέσεων και να καλλιεργήσουν τη διαφάνεια στον ναυτιλιακό τομέα. Η σαφής κατανόηση των πραγματικών διαστάσεων των ναυτιλιακών απειλών θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη στις εφοδιαστικές αλυσίδες.

Τέλος, απαιτείται η ενίσχυση των περιβαλλοντικών ρυθμίσεων ιδιαίτερα όταν μπορούν να προσφέρουν προστιθέμενη αξία για την καταπολέμηση παρανόμων δραστηριοτήτων, όπως η σκιώδης ναυτιλία. Οι κυρώσεις και τα μέτρα συμμόρφωσης με περιβαλλοντικά πρότυπα είναι κρίσιμα για τη μείωση των κινδύνων από παράνομες δραστηριότητες, που συχνά προκαλούν καταστροφικές περιβαλλοντικές συνέπειες.

Η ναυτιλία δεν αποτελεί απλώς έναν πυλώνα του παγκόσμιου εμπορίου, αλλά έναν βασικό παράγοντα

σταθερότητας στην παγκόσμια γεωπολιτική τάξη. Οι δράσεις αυτές δεν είναι μόνο απαραίτητες για τη διατήρηση της ασφάλειας στις θαλάσσιες διαδρομές αλλά και για την προστασία της ίδιας της δομής της παγκόσμιας οικονομίας. Η υιοθέτηση μιας πολυδιάστατης και συντονισμένης προσέγγισης από τις «θαλάσσιες δυνάμεις» (ΗΠΑ, ΕΕ, Ιαπωνία, Νότιο Κορέα, Αυστραλία) θα αποτελέσει το κλειδί για την αντιμετώπιση των σημερινών και μελλοντικών προκλήσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

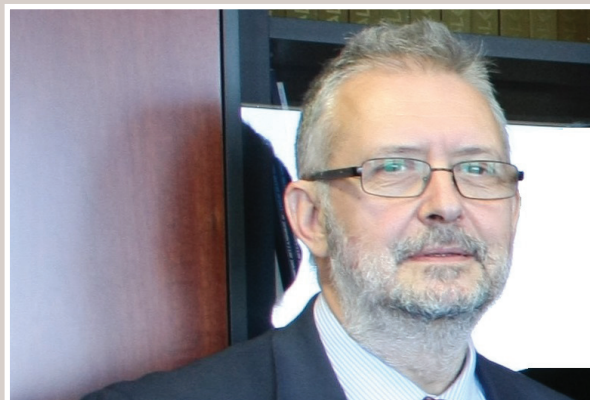
- AlJazeera. (2024, 1 11). NATO allies Turkey, Romania, Bulgaria sign deal to clear Black Sea mines. Ανάκτηση από ALJAZEERA: <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/11/nato-allies-turkey-romania-bulgaria-sign-deal-to-clear-black-sea-mines>
- Geiger. (2024, 5 16). Russia's Shadow Oil Tanker Fleet Causes 50 Maritime Accidents. Ανάκτηση από OILPRICE.com: <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Russias-Shadow-Oil-Tanker-Fleet-Causes-50-Maritime-Accidents.html>
- IISS. (2023). Turbulence in the Eastern Mediterranean. London: The International Institute for Strategic Studies (IISS).
- Levy, Rettig. (2024, 2 6). Iran, Israel, and the Houthis: What's Happening on the World's Seas. Ανάκτηση από the algemeiner: <https://www.algemeiner.com/2024/02/06/iran-israel-and-the-houthis-whats-happening-on-the-worlds-seas/>
- Makary, Maher, Ahmad. (2024, 10 29). Yemen's Houthis target one ship in Red Sea, strikes miss, source says. Ανάκτηση από Reuters: <https://www.reuters.com/world/middle-east/ukmto-receives-report-incident-south-yemens-mokha-2024-10-28/>
- McKinney, Domballe, Esposito, Lin. (2024, 06 19). Russia's shadow fleet – Formation, operation and continued risks for sanctions compliance teams. Ανάκτηση από S&P Global: https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/blog/russia-shadow-fleet-formation-operation-and-continued-risks-for-sanctions-compliance-teams?utm_source=chatgpt.com
- Rainsford, Kirby. (2024, 10 11). Russian strike kills eight in fresh attack on Ukrainian port. Ανάκτηση από BBC: <https://www.bbc.com/news/articles/cy4d1xrep1ko>
- Sobelman. (2023). Hezbollah's Coercion And the Israel-Lebanon Maritime Deal. Ανάκτηση από Harvard Kennedy School, Belfer Center: <https://www.belfercenter.org/publication/hezbollahs-coercion-and-israel-lebanon-maritime-deal>
- Theofanis. (2024). The Crisis in the Red Sea and the Impact on the Liner Shipping and the Port Industry. 1st Maritime Security Conference. Athens, Greece: Eugenides Foundation.
- Το Βήμα. (2022, 05 29). Το Ιράν απειλεί με κατάσχεση 17 ελληνικά δεξαμενόπλοια στον Περσικό Κόλπο. Ανάκτηση από Το Βήμα: <https://www.tovima.gr/2022/05/29/politics/to-iran-apeilei-me-katasxesi-17-ellinika-deksamenoiploia-ston-persiko-kolpo/>

Η Δρ. Μαρία Μποϊλέ είναι Καθηγήτρια Πολιτικής και Διαχείρισης Λιμένων και Τερματικών, Διευθύντρια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος στη Ναυτιλία και Διευθύντρια του Εργαστηρίου Ποσοτικής Ανάλυσης στη Ναυτιλία του Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς. Είναι συνεργαζόμενο μέλος ΔΕΠ στο Ινστιτούτο Βιώσιμης Κινητικότητας και Δικτύων Μεταφορών του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης, και του Κέντρου για τις Υποδομές και Μεταφορές του Πανεπιστημίου Rutgers. Είναι συντονίστρια της Ευρωπαϊκής Τεχνολογικής Πλατφόρμας Waterborne TP.

Ο Δρ. Αθανασιος Γ. Πλατιάς είναι πανεπιστημιακός, διεθνολόγος, συγγραφέας και σύμβουλος στρατηγικής. Είναι ομότιμος Καθηγητής Στρατηγικής στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς και Πρόεδρος του Συμβουλίου Διεθνών Σχέσεων. Έχει συγγράψει μεγάλο αριθμό βιβλίων και άρθρων στις κάτωθι θεματικές: Στρατηγική, Γεωπολιτική, Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική.

Ο Δρ. Σωτήριος Θεοφάνης είναι Εκτελεστικός Διευθυντής της Εταιρείας Συμβουλευτικών Υπηρεσιών σε θέματα Εφοδιαστικής, Θαλάσσιων Μεταφορών και Λιμένων MARLOGMIND PC. Είναι Ερευνητικός Εταίρος του Κέντρου για τις Υποδομές και τις Μεταφορές (Center for Advanced Infrastructure & Transportation - CAIT) του Πολιτειακού Πανεπιστημίου Rutgers, Νέας Υερσέης, ΗΠΑ, Επίτιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου York, UK και Μέλος του Συμβουλίου Διοίκησης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Έχει διατελέσει Πρόεδρος & Διευθύνων Σύμβουλος της ΟΛΠ ΑΕ και της ΟΛΘ ΑΕ και στέλεχος του Υπουργείου Ναυτιλίας. Έχει εκτεταμένο ερευνητικό και συγγραφικό έργο στους τομείς της Εφοδιαστικής, των Θαλάσσιων Μεταφορών και των Λιμένων.

Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΣΗΜΕΡΑ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΧΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΙΡΗΝΗ ΧΕΙΛΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ,
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ, ΤΜΗΜΑ ΔΕΣ

Ο πόλεμος στην Ουκρανία μετά τη ρωσική εισβολή της 24^{ης} Φεβρουαρίου του 2022¹ συνεχίζεται χωρίς μέχρι τώρα να διαφαίνεται λύση· ενώ από τον Οκτώβριο του 2023 η επίθεση της Χαμάς στο νότιο Ισραήλ οδήγησε σε μια διαρκώς κλιμακούμενη σύγκρουση με απρόβλεπτες συνέπειες για το υποσύστημα της Μέσης Ανατολής αλλά και τον κόσμο ευρύτερα. Τα αίτια και κυρίως οι χειρισμοί της διεθνούς κοινότητας με έμφαση στον ΟΗΕ -που είναι και το αντικείμενο του άρθρου- έθεσαν ξανά επί τάπητος το ζήτημα του ρόλου του, ο οποίος υπήρξε από την ίδρυσή του μια μορφή ασφαλιστικής δικλείδας έναντι ενεργειών που διαταράσσουν τη διεθνή ειρήνη, τάξη και ασφάλεια. Κύρια επιδίωξη των συντακτών του Χάρτη, ήταν να συγκροτήσουν έναν μηχανισμό ο οποίος θα αποθάρρυνε και θα τιμωρούσε επίδοξους «ταραξίες» στο μέλλον. Το Συμβούλιο Ασφαλείας (Σ.Α.) παρακλωδούμενο ως προς τη λειτουργία του από το βέτο των πέντε μόνιμων μελών του αντανάκλωσε τη διεθνή τάξη, όπως διαμορφώθηκε μεταπολεμικά.² Ο Γενικός Γραμματέας, εμβληματική φιγούρα διπλωμάτη σε παγκόσμιο επίπεδο, καλείτο να παρέμβει είτε διαπραγματευόμενος τους όρους μιας συνθήκης ειρήνης μετά τον πόλεμο σε διάφορες περιοχές, είτε να καλέσει τη διεθνή κοινότητα σε στήριξη των ενεργειών του Οργανισμού σε παγκόσμια ζητήματα σχετικά με τον αποπλισμό, την αυτοδιάθεση, τη συμμετοχή σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις αλλά και με άλλες πτυχές ασφάλειας μη παραδοσιακές (π.χ. διατροφική, περιβαλλοντική κλπ.).

1 Χειλά, Ε. & Ζιώγας, Χ. (2022). Ο μηχανισμός συλλογικής ασφάλειας του ΟΗΕ στον ουκρανικό πόλεμο Μεταξύ πρωταρχικής ευθύνης του ΣΑ και επικουρικής της ΓΣ, ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ (ΤοΣ) 3-4/2022,σελ. 579-599.

2 Falk, A.R. & Von Sponeck, H. (2021). *Ideology and International Institutions*, Princeton University Press. Παρατίθεται από: Than Myint-U. (2024). Can the United Nations be saved?, *Foreign Affairs*, November /December. Ανακτήθηκε 8 Νοεμβρίου, 2024. <https://www.foreignaffairs.com/reviews/can-united-nations-be-saved-myint-u>

Η σημερινή συζήτηση, επιστημονική και πολιτική, εστιάζει στην αυξανόμενη περιθωριοποίηση του ΟΗΕ από τα κρίσιμα ζητήματα της ανθρωπότητας. Όπως επισημαίνουν στο βιβλίο τους οι Richard A. Falk και Hans von Sponeck: «the global body is more needed than ever before and less relevant as a political actor than at any time since its establishment».³ Αφορμή αυτής της συζήτησης -οι αιτίες προϋπήρχαν-⁴ ήταν η αδυναμία του ΟΗΕ να παίξει αποφασιστικό ρόλο μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία ενώ ο πόλεμος μεταξύ Ισραήλ - Χαμάς και Χεσμπολά δοκιμάζει ακόμη περισσότερο την αξιοπιστία του.⁵

Οι ευθύνες αυτής της εξέλιξης υπερβαίνουν κατά πολύ τις φιλοδοξίες του παρόντος άρθρου και σε κάθε περίπτωση αποτελούν μέρος μιας «πολιτικής διαμάχης» -εγγενές στοιχείο του άναρχου διεθνούς συστήματος- η οποία θέτει στο πεδίο του διεθνολογικού προβληματισμού πλείστα ερωτήματα, τα οποία με δυσκολία μπορούν να απαντηθούν. Βέβαιο είναι ότι ο ΟΗΕ δεν λειτουργεί ανεξάρτητα από τις διεθνείς δομές -και πέραν από αυτές- και πως τα κράτη δεν μοιράζονται την ίδια αντίληψη για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, στόχοι που αποτελούν και τον πυρήνα της συλλογικής δράσης.⁶ Παρά το γεγονός ότι ο Οργανισμός και η Γενική Γραμματεία προσπαθούν να διαχειριστούν τις νέες μορφές σύγκρουσης⁷ -είτε πρόκειται για την Αφρική (Σουδάν, Μάλι, Κονγκό, Λιβύη) είτε για τη Μέση Ανατολή (Ιράκ, Συρία) είτε για την Ασία (Αφγανιστάν)- μέσω ανθρωπιστικών δράσεων, οι κυβερνήσεις και οι εμπλεκόμενοι αρνούνται να συνεργαστούν ή ζητούν την απομάκρυνση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων με αποτέλεσμα οποιαδήποτε παρέμβαση να οδηγείται σε αδιέξοδο.⁸

6 Για μια συμβολή στη μελέτη των πολιτικών και δράσεων του ΟΗΕ στην ελληνική βιβλιογραφία βλ.: Δίπλα, Χ. (2018). Τα Ηνωμένα Έθνη και οι Νέες Προκλήσεις στο Διεθνές Στερέωμα. *Διεθνής Ειρήνη και Ασφάλεια, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Βιώσιμη Ανάπτυξη*, (επιμ.), Αθήνα-Θες/νικη: Σάκκουλας.

7 Χειλά, Ε. (2020). *Διεθνής Κοινότητα και Εύθραυστα Κράτη. Τα διλήμματα της Διεθνούς Οργάνωσης*, Αθήνα: Ποιότητα.

8 Να σημειωθεί ότι οι ειρηνευτικές δυνάμεις σε χώρες όπως το Σουδάν, την Δημοκρατία του Κονγκό, το Μάλι και αλλού στηρίζουν τις κυβερνήσεις και πολίτες έναντι των ακραίων εξτρεμιστικών ομάδων με κίνδυνο της ζωής τους από ενέργειες τρομοκρατικών ομάδων, ανταρτών κλπ. Aoi, C., De Coning, C. & Karlsrud, J., Addressing the emerging gap between concepts, doctrine, and practice in UN peacekeeping operations, στο : Aoi, C., De Coning, C. & Karlsrud, J. (2017). *UN Peacekeeping Doctrine in a New Era*, (eds), London: Routledge, p. 2-5

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ (Η.Ε.)

Στις 5 Απριλίου του 2022 μιλώντας στο ΣΑ, ο Ουκρανός Πρόεδρος Βολοντίμιρ Ζελένσκι, σε μία πλήρως απαξιωτική αποστροφή του λόγου του, σε σχέση με τον ΟΗΕ αλλά και την διεθνή τάξη γενικότερα, δήλωνε: «Κυρίες και κύριοι, είστε έτοιμοι να κλείσετε τον ΟΗΕ και να παραδεχτείτε ότι η εποχή του διεθνούς δικαίου έχει παρέλθει; Εάν η απάντησή σας είναι αρνητική, τότε πρέπει να δράσετε αμέσως»,⁹ Ολοκληρώνοντας δε την παρέμβασή του προέτρεψε το διεθνές ακροατήριο των ΗΕ «εάν δεν υπάρχει εναλλακτική και καμία επιλογή, τότε η επόμενη επιλογή θα ήταν να διαλυθείτε εντελώς».¹⁰

Η προσέγγιση αυτή -τόσο ως περιγραφή όσο και ως δεοντολογία- αντανάκλασε και στις επιλογές και δηλώσεις του τότε Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Donald Trump, ο οποίος τον Δεκέμβριο του 2016 (ως εκλεγμένος Πρόεδρος) περιέγραφε τον Οργανισμό ως « Απλά μια λέσχη για να μαζεύονται οι άνθρωποι, να μιλάνε και να περνάνε καλά (...) αν προκαλεί προβλήματα αντί να τα λύνει... θα είναι χάσιμο χρόνου και χρημάτων».¹¹ Μετά την ανάληψη των καθηκόντων του ο Λευκός Οίκος προέβη σε ανακοινώσεις, τον Μάρτιο του 2017, σχετικά με περικοπές ύψους 1 δισεκατομμυρίων δολαρίων για τη χρηματοδότηση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων¹² και επιπλέον δεκάδων εκατομμυρίων για προγράμματα υποστήριξης των Η.Ε. σχετικών με την αντιμετώπιση της παιδικής

θνησιμότητας, την παροχή επισιτιστικής βοήθειας και την καταπολέμηση της φτώχειας.

Από την άποψη αυτή ο χαρακτηρισμός του Γ.Γ. του ΟΗΕ στις αρχές Οκτωβρίου του 2024 ως “persona non grata” από τον υπουργό εξωτερικών του Ισραήλ και η απαγόρευση εισόδου του στη χώρα, με το αιτιολογικό ότι δεν καταδίκασε την επίθεση του Ιράν στο Ισραήλ¹³, δεν προκάλεσε έκπληξη. Ούτε βεβαίως και οι «επιθέσεις» στις ειρηνευτικές δυνάμεις των Η.Ε., των οποίων οι βάσεις βρίσκονται -σύμφωνα με αξιωματούχους των Η.Ε.- κοντά στη ζώνη των εχθροπραξιών, γεγονός που θέτει σε κίνδυνο τη ζωή του προσωπικού τους.¹⁴

Τα γεγονότα που αναφέραμε παραπάνω αποτελούν μέρος του πολύπλοκου καμβά που συνθέτει τις κρατικές πολιτικές στα Η.Ε. Γεγονός είναι ότι οι βαθιές δομικές αλλαγές στο πολυμερές σκηνικό είχαν ξεκινήσει από τη δεκαετία του 2010 με την πολιτική του Αμερικανού Προέδρου Donald Trump και την άρνησή του να λειτουργήσει μέσα στα όρια που θέτουν οι υφιστάμενοι διεθνείς θεσμοί¹⁵, την άνοδο των μη κρατικών δρώντων και εξ αυτών τρομοκρατικών ομάδων απειλητικών για τη διεθνή ασφάλεια (πχ..ISIS), την άνοδο του εθνικισμού στη Δύση ο οποίος σε συνδυασμό με τις γεωπολιτικές συνθήκες, τον εμπορικό πόλεμο ΗΠΑ - Κίνας και την αδυναμία

9 Riabchyn, O. (2022). Zelenskyy tells UN: Act now on Russia or dissolve yourself altogether», *The Atlantic Council*, May 5. Ανακτήθηκε 8 Νοεμβρίου, 2024. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/zelenskyy-tells-un-act-now-on-russia-or-dissolve-yourself-altogether/>

10 Achom, D. (2022). Act Immediately or Dissolve Yourself, Zelensky to UN on Russian Attacks: 10 Points, *NDTV*, May 5. Ανακτήθηκε 8 Νοεμβρίου, 2024. <https://www.ndtv.com/world-news/ukraine-president-volodymyr-zelensky-to-address-un-likely-highlight-war-crimes-10-points-2864380>

11 Rampell, C., (2016). Americans — especially but not exclusively Trump voters — believe crazy, wrong things. *The Washington Post*, December 28, Ανακτήθηκε 8 Νοεμβρίου, 2024. <https://www.washingtonpost.com/news/rampage/wp/2016/12/28/americans-especially-but-not-exclusively-trump-voters-believe-crazy-wrong-things/>

12 Η χρηματοδότηση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, 16 συνολικά αυτή την εποχή, ανερχόταν σε περίπου 7.87 δισεκατομμύρια δολάρια. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, οι Αμερικανοί φορολογούμενοι συμβάλλουν με 2.2 δισεκατομμύρια. *The New York Times*, March 24, 2017

13 Ας σημειωθεί ότι ο Γ.Γ. εκτός του ότι έχει καταδικάσει την επίθεση της Χαμάς την 7η Οκτωβρίου έχει κάνει επανειλημμένες εκκλήσεις για κατάπαυση του πυρός ασκώντας όμως παράλληλα κριτική σε αυτό που αποκαλεί «συλλογική τιμωρία των Παλαιστίνιων» (the collective punishment of Palestinians) *New York Times*, October 2, 2024.

14 Η ειρηνευτική δύναμη UNIFIL στο Νότιο Λίβανο εγκαθιδρύθηκε το 1978 και επεκτάθηκε μετά τον πόλεμο του 2006 στα σύνορα με το Ισραήλ. Το προσωπικό της αριθμεί περίπου 10.500 στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό από 50 χώρες μέλη, με τη Γαλλία, την Ιταλία, την Κίνα, την Ινδονησία, τη Μαλαισία κ.α. να περιλαμβάνονται στις χώρες με τη μεγαλύτερη συμβολή. Στόχος η πρόληψη παραβιάσεων στα σύνορα μεταξύ Ισραήλ και Λιβάνου. Μετά το 2006 η εντολή της επεκτάθηκε με απόφαση του ΣΑ (1701/2006) «εξουσιοδοτώντας την να διασφαλίσει ότι η επιχειρησιακή της δράση δεν στοχεύει σε οποιαδήποτε μορφή εχθρικών δραστηριοτήτων. *New York Times*, October 14, 2024. Τον σεβασμό στις ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ στον Λίβανο(UNIFIL) ζήτησε ο Γ.Γ. Αντόνιο Γκουτέρες, μετά τα περιστατικά με ισραηλινά πυρά κατά κυανόκρανων. Γκουτέρες: Οι επιθέσεις κατά της UNIFIL στον Λίβανο παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο, Καθημερινή, 14/10/24. <https://www.kathimerini.gr/world/563271304/gkoxyteres-oi-epitheseis-kata-tis-unifil-ston-livano-paraviazoy-n-to-diethnes-dikaio/>

15 Ε.Χειλά, « Ο Πρόεδρος Trump και τα Ηνωμένα Έθνη: ρητορική και πραγματικότητα» *Courier Diplomatique*, Άνοιξη, 2020.

του ΟΗΕ να διαχειριστεί αποτελεσματικά μια σειρά συγκρούσεων κυρίως εσωτερικών με ροχυ διαστάσεις, διαμόρφωσαν ένα σκηνικό αμφισβήτησης.¹⁶ Ο ίδιος δε ο Γ.Γ. επισήμαινε με περίσσιο πραγματισμό την αποτυχία του Σ.Α. «να βάλει τέλος στις πιο δραματικές συγκρούσεις που αντιμετωπίζουμε σήμερα: Σουδάν, Γάζα, Ουκρανία».¹⁷

Ο ΟΗΕ ΣΤΟΝ ΣΤΡΟΒΙΛΟ ΤΩΝ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΩΝ

Από τον Οκτώβριο του 2023, μετά την επίθεση της Χαμάς στο Ισραήλ και την ολοένα διερευνώμενη αντιπαράθεση με την εμπλοκή άλλων δρώντων -κρατικών και μη- από γειτονικά κράτη¹⁸, η συζήτηση της διεθνούς κοινότητας εστιάζει περισσότερο από ποτέ στις νομικές και πολιτικές όψεις αυτής της σύγκρουσης και κυρίως σε ζητήματα κυριαρχίας, στο δικαίωμα αυτοάμυνας του Ισραήλ, στις ανθρωπιστικές πτυχές του πολέμου¹⁹ αλλά και στην αδυναμία του ΣΑ του ΟΗΕ να απαντήσει χρησιμοποιώντας το θεσμικό «οπλοστάσιο» του καταστατικού Χάρτη.²⁰ Βέβαια, η αδυναμία του ΣΑ να επηρεάσει τις στρατιωτικές και ανθρωπιστικές διαστάσεις των κρίσεων σε Ουκρανία και Γάζα δεν εκπλήσσει τον ρεαλιστή θεωρητικό των διεθνών σχέσεων, ο οποίος ασκώντας κριτική στους

διεθνείς θεσμούς και την ικανότητα τους να επιβάλλουν τη διεθνή τάξη διαπιστώνει πως προσεγγίζουν το διεθνές δίκαιο ως υποκατάστατο της πολιτικής της ισχύος. Η συζήτηση αυτή σχετικά με τη σχέση διεθνούς δικαίου και πολιτικής της ισχύος έχει απασχολήσει έγκριτους νομικούς του διεθνούς δικαίου οι οποίοι δεν παραγνωρίζουν το πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαρθρώνεται το σύνολο του Δικαίου. Μάλιστα, ο Michael Reisman επισημαίνει ότι «η ισχύς χωρίς το δίκαιο είναι τυραννία και το δίκαιο χωρίς ισχύ είναι απλώς σημασιολογία».²¹ Στη σημερινή γεωπολιτική συγκρουσιακή πραγματικότητα, είναι δύσκολο -και παρακινδυνευμένο θα πρόσθετα- να αποφανθεί ένας θεωρητικός των διεθνών σχέσεων την επιλογή της μιας θεωρητικής σχολής ως επικρατέστερης μιας άλλης ή να εκφράσει με βεβαιότητα την «εργαλειοποίηση» του διεθνούς δικαίου από την πολιτική της ισχύος.

Είναι γεγονός ότι μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την άρση της αντιπαράθεσης μεταξύ Ανατολής-Δύσης, κράτη και κοινωνίες προσδοκούσαν ότι ο ΟΗΕ θα μπορούσε να διαδραματίσει έναν πιο αποτελεσματικό ρόλο στα ζητήματα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.²² Η αντίληψη αυτή εκκινούσε από την θέση-πεποίθηση μιας φιλελεύθερης αντίληψης με ρίζες στον μεσοπόλεμο, η οποία σε μία υπεραπλουστευμένη κρίση των δομικών επιρροών των αρχών της δεκαετίας του '90 θεωρούσε ότι το τέλος του διπολισμού θα δρομολογούσε και το «τέλος της Ιστορίας».²³

Από τη μία λοιπόν διαμορφώθηκε για τα Η.Ε η εικόνα ενός σημαντικού δρώντα της παγκόσμιας τάξης η οποία όμως δεν ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα. Παρά τη συμβολή του Οργανισμού σε μια σειρά ζητημάτων ανθρωπιστικού χαρακτήρα, η πολιτική πρακτική εμπόδισε τον «απεγκλωβισμό του» από τις αντιπαράθεσεις μεταξύ κρατών- ιδιαίτερα των ισχυρών. Σήμερα περισσότερο από ποτέ, φαίνεται ότι από τη μία οι γεωπολιτικές αντιπαράθεσεις μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων και η διάχυση των κρίσεων,

16 Moreland, W., (2019). The Purpose of Multilateralism. A Framework for Democracies in a Geopolitically Competitive World, Foreign Policy at Brookings, September, p. 3. Ανακτήθηκε 8 Νοεμβρίου, 2024. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2019/09/FP_20190923_purpose_of_multilateralism_moreland.pdf

17 «Οι διεθνείς προκλήσεις εκτυλίσσονται ταχύτερα από την ικανότητά μας να τις επιλύσουμε», ...παρακολουθούμε ανεξέλεγκτες γεωπολιτικές διαιρέσεις και ξέφρενες συγκρούσεις — ιδίως στην Ουκρανία, στη Γάζα, στο Σουδάν και αλλού». Ανακτήθηκε 23/09/2024, <https://www.protagon.gr/themata/geniki-synelefsi-tou-oie-en-mesw-vias-kai-xaous-44343010255>

18 Τον Σεπτέμβριο του 2024 το Ισραήλ επενέβη στο Νότιο Λίβανο ως αντίποινα μετά από επίθεση της Χεζμπολά του Λιβάνου ενώ ο κίνδυνος εμπλοκής του Ιράν μετά την απόκρουση των βαλλιστικών πυραυλικών επιθέσεων που δέχτηκε το Ισραήλ στις αρχές Οκτωβρίου και την πιθανή άσκηση αντιποίνων από το Ισραήλ, όσο γράφονται αυτές οι γραμμές, είναι ορατός. *Καθημερινή*, 11, Οκτωβρίου 2024.

19 Οι απώλειες αμάχων υπολογίζονται πάνω από 40.000 από την έναρξη του πολέμου και χιλιάδες οι εκτοπισμένοι. Μόνο τον Ιούλιο του 2024, σύμφωνα με εκτιμήσεις των ΗΕ, μετακινήθηκαν από την Βόρεια Γάζα 250.000 ανθρώπων. *New York Times*, July 3, 2024

20 Για μια εξαιρετική αντιπαράθεση επιχειρημάτων από εξέχοντες νομικούς του διεθνούς δικαίου βλ. *New York Times*, October 12, 2024

21 Παρατίθεται από τον Εμμανουήλ Ρούκουνα στο : Χειλά, Ε. & Κωνσταντόπουλος, Ι. (2023). *Διεθνής Πολιτική και Διεθνές Δίκαιο. Θεωρία και Πρακτική*, (Επιμ.) Δοκίμιο με Διάλεξη του Ακαδημαϊκού Εμμ. Ρούκουνα, Εκδ. Παν/μιου Πειραιώς, σελ. 39.

22 Gowan, R., How the World Lost Faith in the UN, όπ.π.

23 Fukuyama, F. (1992). *The End of History and The Last Man*, New York: Free Press.

προερχομένων από μη κρατικούς δρώντες, τον οδηγεί σε ένα παρατεταμένο αδιέξοδο. Από την άλλη, οι σύγχρονες προκλήσεις όπως είναι η οικονομική υπανάπτυξη, οι κοινωνικές ανισότητες, η κλιματική αλλαγή σε συνδυασμό με τις αυξανόμενες γεωπολιτικές εντάσεις, οι βίαιες συγκρούσεις και οι ανθρωπιστικές κρίσεις συνθέτουν ένα σκηνικό πολύ-κρίσεων, το οποίο αυξάνει την ανησυχία των λαών και των κοινωνιών έναντι της διεθνούς ασφάλειας και σταθερότητας.²⁴

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΟΛΥΜΕΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΕΝΑ ΚΟΣΜΟ ΠΟΛΥΚΡΙΣΕΩΝ

Η Γενική Γραμματεία των Η.Ε., προκειμένου να αντιμετωπίσει αυτές τις προκλήσεις, μαζί με άλλα κράτη, προσπαθεί να οικοδομήσει μια μορφή μεταρρυθμιστικού πολυμερούς συστήματος -πιο συμπεριληπτικού και αποτελεσματικού- προωθώντας μία νέα μεταρρυθμιστική ατζέντα. Η 79^η ΓΣ των Η.Ε. τον Σεπτέμβριο του 2024 άνοιξε τις εργασίες της εν μέσω αυτών των σύνθετων και πολύπλοκων ερωτημάτων, όπως: Ποια είναι η σημερινή κατάσταση του πολυμερισμού; Ποιοι τομείς χρήζουν μεταρρυθμίσεων; Ποιες θεωρούνται ως αποτελεσματικές μεταρρυθμιστικές πρακτικές σε ένα διαρκώς αυξανόμενο συγκρουσιακό περιβάλλον; Πώς θα επηρεάσει η νέα διακυβέρνηση του Donald Trump το μέλλον του πολυμερισμού;

Στόχος δε των συνομιλιών αυτών ήταν η επίτευξη συμφωνίας για την προώθηση ενός οδικού χάρτη του λεγόμενου Pact for the Future (Συνδιάσκεψη για το Μέλλον) για την αντιμετώπιση των προκλήσεων του 21^{ου} αιώνα στρέφοντας την προσοχή σε αυτό που διατύπωσαν οι ηγέτες που συμμετείχαν δηλαδή σε ένα « new international consensus on how we deliver a better present and safeguard the future».²⁵

Τα ερωτήματα που τίθενται συνίστανται στο πού βρίσκονται σήμερα τα Η.Ε σε σχέση με τις προσδοκίες που δημιούργησαν, εάν είναι σε θέση

να διασφαλίσουν τη διεθνή τάξη σε μια εποχή γεωπολιτικών αντιπαραθέσεων και σοβαρών κρίσεων για τη διεθνή ειρήνη (Γάζα, Ουκρανία κλπ.), γιατί οι λαοί και οι κοινωνίες χάνουν την πίστη τους στον ΟΗΕ και υπό ποιες προϋποθέσεις δύνανται να υλοποιηθούν οι προβλέψεις της «Συνδιάσκεψης για το Μέλλον» - με δεδομένες τις συνθήκες που επικρατούν και τα διλήμματα που διαμορφώνουν τις κρατικές αποφάσεις.

Θα μπορούσε για παράδειγμα να υιοθετήσει κανείς την άποψη περί διεύρυνσης του Σ.Α. με νέα μέλη, ώστε να εκπροσωπούνται ανερχόμενες δυνάμεις ή γεωγραφικές περιφέρειες όπως η Αφρική, η Ασία κλπ; Πόσο αυτή η μεταρρύθμιση θα έκανε πιο λειτουργικό το Σ.Α. στην προώθηση της διεθνούς ειρήνης; Η μεταρρύθμιση μπορεί να καθιστά το Σ.Α – τον Χομπσεσιανό ηγεμόνα σύμφωνα με τον Martin Wight²⁶ πιο δημοκρατικό όργανο²⁷ αλλά δεν εγγυάται τη γεφύρωση του γεωπολιτικού χάσματος και κυρίως τη συνειδητοποίηση εκ μέρους των κρατών και των ηγεσιών τους ότι είναι πιο ρεαλιστικό να διαμορφώνουν στρατηγικές και να αναζητούν λύσεις στα κρίσιμα ζητήματα της ειρήνης μέσω συμφωνιών και στα πλαίσια λειτουργικών «καθεστώτων». Διαφορετικά είμαστε αντιμέτωποι με μια κατάσταση στην οποία όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Γ.Γ.: «το γεωπολιτικό χάσμα που υπάρχει μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων είναι τέτοιο ώστε οποιαδήποτε χώρα ή οποιοδήποτε κίνημα οπουδήποτε στον κόσμο αισθάνεται ότι μπορεί να κάνει ό,τι θέλει, γιατί δεν θα υπάρξει τιμωρία»²⁸.

Ανεξαρτήτως λοιπόν του πόσο μπορεί να επιτευχθεί η ειρήνη βασιζόμενη σε μια μεταρρυθμιστική λογική, η πολιτική πρακτική μας αποκαλύπτει ένα

26 Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Martin Wight: «όχι «εμείς οι λαοί» αλλά τα κράτη, τα μέλη των Ηνωμένων Εθνών εγκαθίδρυσαν για τον εαυτό τους ένα Χομπσεσιανό ηγεμόνα. Το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι ο Χομπσεσιανός ηγεμόνας των Ηνωμένων Εθνών». Wight, M. (1998). Διεθνής Θεωρία. Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης, Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, σελ. 42.

27 Η ΓΣ θεωρείται λόγω της αρχής “one man one vote” το πλέον δημοκρατικό όργανο. Οι αποφάσεις της όμως δεν είναι δεσμευτικές γεγονός που δίνει την ευκαιρία στα κράτη να εκφράσουν τις απόψεις τους και προτιμήσεις τους συγκριτικά με τις θέσεις και ψηφοφορίες στο ΣΑ που αντανακλούν περισσότερο στρατηγικές επιλογές. Keohane, O. R. (1969), Institutionalization in the United Nations General Assembly, *International Organization*, vo. 4, p. 859–96. Kim, S. Y. & Russett, B. (1996). The New Politics of Voting Alignments in the United Nations General Assembly, *International Organization*, October, no 4, p. 629–52.

28 *Εφημερίδα Συντακτών*, 13.09.24.

24 Coulibaly, S. B. (2024). “A multilateral system fit for the challenges of the 21st century. What to watch for at the 2024 UN General Assembly”, *Brooking Institution*, September 19. Ανακτήθηκε 8 Νοεμβρίου, 2024. <https://www.brookings.edu/articles/what-to-watch-for-at-the-2024-un-general-assembly/>

25 What to watch for at the 2024 UN General Assembly September 19, 2024, οπ.π.σ. 33

μεγάλο χάσμα μεταξύ δύο αντιλήψεων, αυτής που επικράτησε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η οποία έβλεπε τον ΟΗΕ ως αντανάκλαση της αισιοδοξίας που είχαν ανάγκη οι λαοί μετά το 1945, και εκείνης που συνδέεται με μια «αποδομητική» λογική που μάλιστα φθάνει στο σημείο να ζητά το κλείσιμο του, επικαλούμενη την αδυναμία του να επιβάλλει μέτρα τιμωρίας του επιτιθέμενου και να αποτρέψει τον κρατικό αναθεωρητισμό.²⁹

Εμείς υποστηρίζουμε την ενδιάμεση άποψη, η οποία -χωρίς να αγνοεί τις ατέλειες του Οργανισμού-προσεγγίζει τα Η.Ε. ως ένα forum θεσμοθετημένης διπλωματίας, ένα σταυροδρόμι, όπου κυβερνήσεις και λαοί συναντιούνται για να συζητήσουν, να αντιπαρατεθούν, να εκφράσουν τις διαφορετικές απόψεις τους για τα ζητήματα της διεθνούς πολιτικής ενόσω αναζητούν συγκλίσεις και συνεργασίες. Ωστόσο, χωρίς να τρέφουμε την ψευδαίσθηση της αναγωγής του ΟΗΕ σε «θεματοφύλακα» της παγκόσμιας ειρήνης, όπως επισημαίνει ο Ακαδημαϊκός Εμμανουήλ Ρούκουνας: «Τέτοιες κρίσεις αδικούν τα εβδομήντα-επτά χρόνια δράσης του Οργανισμού, όπου ανάλογα με τη διεθνή πολιτική συγκυρία, έχει παρουσιάσει σημαντικά επιτεύγματα (...)όπως τη διαδικασία της απο-αποικιοποίησης, τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις για την εμπέδωση της ειρήνης και την ανοικοδόμηση κρατών μετά τη λήξη ενόπλων διεθνών και μη συρράξεων (...), την κωδικοποίηση και προοδευτική ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου...».³⁰ Οι πολυάριθμες και πολύμορφες ανθρωπιστικές δράσεις που εκπληρώνουν οι Ειδικευμένοι Οργανισμοί, όπως η Ύπατη Αρμοστεία

για τους Πρόσφυγες (UN High Commissioner for Refugees), το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Τροφίμων, (World Food Program), ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (International Organization for Migration), αποτελούν μέρος του Αναπτυξιακού Συστήματος των Η.Ε. (UN Development System), τον μεγαλύτερο επιχειρησιακό πυλώνα του Οργανισμού που δρα και αλληλοεπηρεάζει άλλες λειτουργίες του συστήματος σε κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά ζητήματα.³¹

Η συζήτηση λοιπόν είναι μια διηνεκής πρόκληση για τον μελετητή-διεθνολόγο ο οποίος δεν μπορεί να μην λάβει υπόψη ότι ο διεθνής αυτός θεσμός σμιλεύτηκε από την αρχή της ύπαρξής του με τον ανταγωνισμό και την ιδεολογικό-πολιτική και στρατιωτική αντιπαράθεση μεταξύ των δύο πολιτικο-οικονομικών συστημάτων, της σοσιαλιστικής Ανατολής και της φιλελεύθερης Δύσης. Ωστόσο, δημιούργησε προσδοκίες, όπως συνέβη πριν από τα Η.Ε., με το σχέδιο της Κοινωνίας των Εθνών, στοχεύοντας στην υιοθέτηση πρακτικών συμφωνιών με το διεθνές δίκαιο, τη διπλωματική πρακτική και τον σεβασμό της κυριαρχίας και της νομικής ισότητας των κρατών.³²

Η Ελλάδα μάλιστα υπήρξε ιδρυτικό μέλος της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ) έχοντας την πεποίθηση μαζί με άλλα μικρά κράτη ότι δεν θα έπρεπε να είναι απύσχα από ένα εγχείρημα που αντιπροσώπευε την πρώτη απόπειρα οικουμενικότητας, η οποία θα ήταν ανοιχτή σε όλα τα ανεξάρτητα κράτη και παράλληλα ένα forum όπου θα ακούγονταν οι απόψεις των μικρών

29 Ο Ουκρανός πρόεδρος Ζελένσκι απευθυνόμενος μέσω βίντεο σε Σύγκληση του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ τον Απρίλιο του 2022 και αφού έφερε το θέμα της συνέχισης ή μη της παραμονής της Ρωσίας σε θέση μόνιμου μέλους του Οργάνου, δήλωσε τα εξής: « Πού είναι η ασφάλεια που εγγυάται το ΣΑ; Είστε έτοιμοι να κλείσετε τα ΗΕ; Πιστεύετε ότι το διεθνές δίκαιο έχει παρέλθει; Εάν η απάντηση είναι όχι, τότε πρέπει να δράσετε άμεσα». *New York Times*, April, 5 2022.

30 Θεμελιώδη κείμενα αποτελούν, η Σύμβαση της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών (1969), οι Συμβάσεις της Βιέννης περί των διπλωματικών και προξενικών σχέσεων (1961 και 1963 αντίστοιχα), Διακήρυξη περί παραχωρήσεως ανεξαρτησίας στις αποικιοκρατούμενες χώρες και λαούς (1960), απόφαση 72/249 της ΓΣ για τη διατήρηση και βιώσιμη χρήση της θαλάσσιας βιολογικής ποικιλότητας των περιοχών πέραν της εθνικής δικαιοδοσίας (1972), η Σύμβαση του Montego Bay περί του Δικαίου της Θάλασσας (1982) κ.α. Εμμανουήλ Ρούκουνας στο: Χειλά, Ε. & Κωνσταντόπουλος, Ι. (2023). *Διεθνής Πολιτική και Διεθνές Δίκαιο. Θεωρία και Πρακτική*, όπ.π., σελ.40-41.

31 Ibid, σελ. 45. Για μια ολοκληρωμένη συλλογική μελέτη σχετικά με τις δράσεις του ΟΗΕ σε αναπτυξιακά θέματα βλ. Browne, S. & Weiss, G. T. (2021). *Routledge Handbook on the UN and Development*, (eds), London and New York: Routledge.

32 Για μια μελέτη που ασχολείται με την ιστορική εξέλιξη των διεθνών οργανισμών και τον τρόπο που διακυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί οργανισμοί επηρέασαν τη φύση της διεθνούς πολιτικής συμβάλλοντας στην αλληλεπίδραση μεταξύ κρατών βλ. Iriye, A. (2002). *Global Community. The Role of International Organizations in the Making of the Contemporary World*, Berkeley: University of California Press.

κρατών, στα οποία θα δινόταν η δυνατότητα να διεκδικήσουν ρόλο στα διεθνή ζητήματα της εποχής.³³

Όσο γράφονται αυτές οι γραμμές και για την περίοδο 2025-2026 η χώρα μας έχει εκλεγεί ως μη-μόνιμο μέλος του Σ.Α. Οι προκλήσεις πολλές. Οι ευκαιρίες λιγότερες με δεδομένο το ανταγωνιστικό περιβάλλον. Ωστόσο, αν αναλογιστούμε ότι το 1959 το Σ.Α υιοθέτησε μόνο μια απόφαση ενώ το 2023 υιοθέτησε περισσότερες από 30, ανανεώνοντας την εντολή ειρηνευτικών επιχειρήσεων, στηρίζοντας ανθρωπιστικές δράσεις, μεσολαβώντας σε περιοχές σύγκρουσης μεταξύ αντιπάλων ομάδων κ.α. Το να προτρέπουμε τον ΟΗΕ να προσαρμοστεί στη νέα παγκόσμια πραγματικότητα ακούγεται ως μια τυποποιημένη ευχή, η οποία ουδόλως βοηθάει στην εκπλήρωση του σκοπού του. Αυτό που προέχει είναι να υποστηριχθούν οι διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα στο Σ.Α. και την Γ.Γ. και να βρεθούν λύσεις προς την κατεύθυνση της ειρηνικής συνύπαρξης, οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη τις εκάστοτε συγκυρίες. Μακάρι στο μέλλον να διαπιστωθεί ότι η Ελλάδα βοήθησε προς αυτή τη κατεύθυνση.

Η Ειρήνη Χειλά είναι Καθηγήτρια Διεθνούς Πολιτικής στο Πανεπιστήμιο Πειραιά, Τμήμα Δ.Ε.Σ, Visiting Scholar στο George Washington University και επισκέπτρια Καθηγήτρια στη Σχολή Εθνικής Άμυνας. Είναι απόφοιτος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, κάτοχος μεταπτυχιακού από το Παν/μιο Paris II (Pantheon-Assas), και διδακτορικού στις Διεθνείς Σχέσεις από το Πάντειο Παν/μιο. Υπήρξε Visiting Scholar στο Virginia Tech University, Επισκέπτρια Καθηγήτρια στο Παν/μιο Paris II (Pantheon –Sorbonne), Stanley J. Seeger Visiting Fellow στο Princeton University, Visiting Research Fellow στο King's College και Υπότροφος της Γερμανικής Υπηρεσίας Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών (DAAD) στο Ινστιτούτο Wissenschaft und Politik και αντιπρόεδρος του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (IKY).

Το συγγραφικό της έργο εμπίπτει σε θέματα Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής, Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής, Πολυμερούς Διπλωματίας και Χειρισμού Κρίσεων. Έχει συγγράψει άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά σε Ελλάδα και εξωτερικό, μονογραφίες μεταξύ των οποίων «Τα Ηνωμένα Έθνη στην εποχή της μοναδικής υπερδύναμης», Αθήνα, Σιδέρης

33 Για μια ανάλυση του ιστορικού πλαισίου και των ελληνικών θέσεων της εποχής βλ. Χειλά, Ε. (2012). Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και το διεθνές περιβάλλον. Μια προσέγγιση από τη σκοπιά της διεθνολογικής θεωρίας, Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, Ιούλιος-Οκτώβριος, σελ. 160-172. Για μία διαχρονική προσέγγιση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στα Η.Ε βλ. Χειλά, Ε., Ελλάδα και Ηνωμένα Έθνη: παρελθόν, παρόν και μέλλον, στο: Δίπλα, Χ. (επιμ), όπ.π. σελ. 205-221.

Εργασίες Σπουδαστών

Η Διεύρυνση του NATO με Φινλανδία και Σουηδία. Η Συμβολή της στην Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Άμυνα

Πλοίαρχος Νικόλαος Καρναβάς ΠΝ
Σπουδαστής 14ης ΕΣΦΕΑ

"There is at least one thing worse than fighting with allies. And that is to fight without them"

W. Churchill

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρώπη είναι η ήπειρος στην οποία έχουν διεξαχθεί οι περισσότερες και καταστροφικότερες συγκρούσεις στην ιστορία της ανθρωπότητας, με αποκορύφωμα τους δύο παγκόσμιους πολέμους¹ στο πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα. Οι τρομακτικές συνέπειες τους κατέδειξαν την ανάγκη για λήψη αποφάσεων και μέτρων που θα περιόριζαν το ενδεχόμενο επανάληψης πολέμων αντιστοίχου εκτάσεως μεταξύ ευρωπαϊκών χωρών. Η ΕΕ προήλθε ουσιαστικά από μία τέτοια προσπάθεια, καθώς η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)² δημιουργήθηκε το 1951 για να αποτρέψει μελλοντικές αντιπαραθέσεις μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας³, των δύο χωρών που η αντιπαλότητα τους στην Κεντρική Ευρώπη αποτελούσε πηγή συγκρούσεων για περίπου 140 χρόνια⁴. Η

1 Ξεκίνησαν και οι δύο στην Ευρώπη και το μεγαλύτερο μέρος των μαχών διεξήχθη σε ευρωπαϊκό έδαφος

2 Αποτελέσε τον προπομπό της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) που στη συνέχεια εξελίχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Η Συνθήκη για την ίδρυση της υπογράφηκε τον Απρίλιο του 1951 και τέθηκε σε ισχύ τον Ιούλιο του 1952. Τα ιδρυτικά μέλη, εκτός από τη Γαλλία και τη Γερμανία, ήταν η Ιταλία, η Ολλανδία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο.

3 Mariusz Maciejewski (2023), **Οι ιδρυτικές Συνθήκες, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ανακτήθηκε στις 2-4-24 από** <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/1/the-first-treaties>

4 Οι συγκρούσεις ξεκίνησαν με τους Ναπολεόντειους πολέμους (1803-1815), συνεχίστηκαν με τον Γαλλογερμανικό Πόλεμο (1870-1871) και κατέληξαν στους δύο Παγκόσμιους Πολέμους (1914-1918 και 1939-1945)

Ευρώπη όμως, μετά τη λήξη του Β΄ΠΠ είχε αλλάξει και η κύρια απειλή δεν ήταν πλέον οι αντιπαραθέσεις Γαλλίας και Γερμανίας, αλλά η Σοβιετική Ένωση που είχε ως επιδίωξη την διάδοση και επέκταση του κομμουνιστικού συστήματος και ζητούσε ευρωπαϊκά εδάφη ως ανταλλάγματα για τις στρατιωτικές νίκες που είχε πετύχει κατά της ναζιστικής Γερμανίας (Kissinger, 1995, σ.474). Για το λόγο αυτό, η ΕΚΑΧ (και οι Ενώσεις στις οποίες μετεξελίχθηκε) διατήρησε τον οικονομικό προσανατολισμό της, ενώ για το στρατιωτικό σκέλος είχε ήδη ιδρυθεί από το 1949 το NATO⁵, που θεσμικά αποτελούσε μια συμφωνία συλλογικής άμυνας⁶ σε περίπτωση επίθεσης των Σοβιετικών στα μέλη της συμμαχίας και ουσιαστικά καθιστούσε τις Η.Π.Α., που ήταν ήδη πυρηνική δύναμη, εγγυητή της ασφάλειας των ευρωπαϊών συμμάχων τους. Κατά τη διάρκεια της ιστορίας της Συμμαχίας υπήρξαν περίοδοι (ειδικά μετά την λήξη του ψυχρού πολέμου) που ο ρόλος της απέκτησε διαφορετικές διαστάσεις. Τα τελευταία όμως χρόνια διαφαίνεται μία τάση επιστροφής στο αρχικό μοντέλο, με τη Ρωσία να έχει κληρονομήσει το ρόλο του κυρίαρχου στρατιωτικού αντιπάλου. Οι δύο τελευταίες προσθήκες στη συμμαχία, της Φινλανδίας (2023) και της Σουηδίας (2024) που ήταν αποτέλεσμα ενταξιακών αιτημάτων που υποβλήθηκαν λίγους μήνες μετά τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία⁷, φανερώνουν την τάση επιστροφής της συμμαχίας στον αρχικό προσανατολισμό.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπό της εργασίας αποτελεί η διερεύνηση των συνθηκών και των αιτιών που οδήγησαν τη Φινλανδία και τη Σουηδία στο να ενταχθούν στο NATO και η ανάλυση της σημασίας της ένταξης τους στην Ευρωπαϊκή Άμυνα και Ασφάλεια.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Σύντομο Ιστορικό

Το NATO ιδρύθηκε στις 4 Απριλίου 1949 με 12 μέλη, τα οποία μέχρι τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου ανήλθαν σε 15⁸. Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης προέκυψαν συζητήσεις σχετικά με τους λό-

8 Βλ. Παράρτημα «B»

Εργασίες Σπουδαστών

γους ύπαρξης της Συμμαχίας (Χειλά, 2009), η οποία προσπάθησε να εξελίξει τον ρόλο της και αν προβληθεί ως ένας οργανισμός που θα μπορούσε να διαχειριστεί απειλές ασφαλείας σε παγκόσμιο επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο, το NATO προχώρησε στην ανάπτυξη και υποστήριξη επιχειρήσεων και αποστολών διαφόρων τύπων⁹, που κάλυπταν ένα ευρύ φάσμα που εκτεινόταν από αμιγώς στρατιωτικές επιχειρήσεις για την επιβολή αποφάσεων του Σ.Α του Ο.Η.Ε. (χωρίς αυτού του είδους η «νομιμοποίηση» να αποτελεί अपαράβατη προϋπόθεση για την εκτέλεση τους, όπως στην περίπτωση της επιχείρησης στη Γιουγκοσλαβία το 1999) μέχρι και ανθρωπιστικές αποστολές που στόχευαν στην παροχή βοήθειας σε περιοχές που είχαν υποστεί φυσικές καταστροφές¹⁰. Το 2001, το NATO ενεπλάκη και σε πόλεμο «κατά της τρομοκρατίας» που αποτέλεσε τον πρώτο πόλεμο της Συμμαχίας εναντίον μη κρατικού αντιπάλου.

Από το 1999 ξεκίνησε η ένταξη χωρών που βρίσκονταν παλαιότερα στη σφαίρα επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης, ενώ το 2004 αποτέλεσε τη χρονιά με τον μεγαλύτερο αριθμό προσθηκών¹¹, μετά την ίδρυση της Συμμαχίας. Η άτυπη συμφωνία της Ρωσίας για την ένταξη στο NATO χωρών του πρώην «Συμφώνου Βαρσοβίας», αλλά και οι αρχικές συζητήσεις για το ενδεχόμενο ένταξης και της ίδιας στην Βορειοατλαντική Συμμαχία¹², δημιούργησαν την αντίληψη ότι ο αρχικός ρόλος ως αμυντική συμμαχία θα έμενε οριστικά στο παρελθόν.

Η αντίληψη αυτή άλλαξε εντελώς το 2014, με την προσάρτηση της χερσονήσου της Κριμαίας από τη Ρωσία. Είχε προηγηθεί η εισβολή της Ρωσίας στη Γεωργία το 2008, για την υποστήριξη των αποσχιστικών τάσεων της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας, που όμως είχε ως αιτία και την επιθυμία που είχε εκφράσει η Γεωργία να ενταχθεί στο NATO (Dickinson, 2021). Η Ρωσία κατέστησε σαφές ότι ήταν πλέον αντίθετη στην περαιτέρω διεύρυνση της Ατλαντικής Συμμαχίας προς την πλευρά της και ιδιαίτερα με χώρες, όπως η Γεωργία και η Ουκρανία, που αποτελούσαν τμήμα της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Οι μεταγενέστερες του

2014 προσθήκες¹³ αφορούσαν χώρες των Βαλκανίων που δεν αποτελούσαν απειλή για τη Ρωσία. Το 2020 το NATO αριθμούσε πλέον 30 μέλη, με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες να περιλαμβάνονται σε αυτά.

Τα Αιτήματα Ένταξης της Φινλανδίας και της Σουηδίας

Η Φινλανδία και η Σουηδία, παρέμεναν εκτός NATO παρά την εγγύτητα τους στην πρώην Σοβιετική Ένωση και μετέπειτα στη Ρωσία και παρά την ένταξη των δύο άλλων σκανδιναβικών χωρών¹⁴ ως ιδρυτικά μέλη από το 1949. Οι δύο χώρες θεωρούσαν ότι το κόστος της ένταξης στο NATO θα ήταν ενδεχομένως υψηλότερο από τα οφέλη και έτσι επικεντρώθηκαν σε διμερές συμφωνίες ασφάλειας, με τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ηνωμένο Βασίλειο, και σε πολυμερείς συνεργασίες όπως η Σκανδιναβική Αμυντική Συνεργασία και η ΕΕ. Το ουδέτερο καθεστώς είχε στόχο την αποφυγή πρόκλησης της Σοβιετικής Ένωσης λόγω των χερσαίων και θαλασσίων συνόρων¹⁵ που είχαν με αυτή.

Μετά τη λήξη του ψυχρού πολέμου, η Σουηδία και η Φινλανδία ανέπτυξαν σχέση συνεργασίας με το NATO καθώς από το 1994 εντάχθηκαν στο θεσμό Partnership for Peace¹⁶, και συμμετείχαν σε διασυμμαχικές ασκήσεις (Brooke, 2024). Η Ρωσία, ιδιαίτερα μετά το 2003, ενίσχυσε σημαντικά τις δυνάμεις της στη Βαλτική και ακολούθησε μία επιθετική πολιτική εκφοβισμού των δύο σκανδιναβικών χωρών που περιλάμβανε παραβιάσεις των εναέριων και θαλασσίων συνόρων τους (Alberque και Schreer, 2022). Η στάση τους απέναντι στην προοπτική ένταξης στο NATO μεταβλήθηκε οριστικά μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 κατανοώντας ότι «στη διεθνή πολιτική δεν υπάρχει κανένας απλός κανόνας που να ορίζει πόσο ακριβώς φιλοπόλεμο ή πόσο ακριβώς ειρηνικό πρέπει να προσπαθεί να δείχνει ένα κράτος προκειμένου να μεγιστοποιήσει τις πιθανότητες του να ζήσει ειρηνικά με τα γειτονικά του κράτη» (Waltz, 2001, σελ. 289). Οι Κυβερνήσεις των δύο χωρών προέβησαν σε άμεση επανεκτίμηση της κατάστασης ασφαλείας

9 https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

10 Πακιστάν 2005, Η.Π.Α. (τυφώνας Katrina), 2005 κ.α.

11 Έξι χώρες. Βλ. Παράρτημα «B».

12 Πηγή: <https://www.bits.de/NRANEU/relations.htm>. Ανακτήθηκε στις 10-4-24

13 Μαυροβούνιο το 2017 και Βόρεια Μακεδονία το 2020

14 Δανία και Νορβηγία

15 Η Σουηδία έχει μόνο θαλάσσια σύνορα

16 https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm

της περιοχής και δημοσίευσαν τις αντίστοιχες εκθέσεις τον Απρίλιο (Φινλανδία)¹⁷ και τον Μάιο (Σουηδία)¹⁸. Στα συμπεράσματα των δύο εκθέσεων καταγράφηκε ότι οι δύο χώρες απειλούνται από τη Ρωσία και από τη στιγμή που διαπιστώθηκε ότι βρίσκεται σε κίνδυνο η ασφάλεια τους, το υπέρτατο εθνικό συμφέρον σύμφωνα με τη «θεωρία του ρεαλισμού» (Κουσκουβέλης, 2010, σελ. 61), η Φινλανδία και η Σουηδία υπέβαλαν ταυτόχρονα αιτήματα ένταξης στο NATO, στις 18 Ιουνίου 2022. Μάλιστα συμφώνησαν να ενταχθούν επίσης ταυτόχρονα, καθώς αναγνώρισαν τον κίνδυνο στον οποίο θα μπορούσε να εκτεθεί η χώρα που θα υπολειπόταν χρονικά της άλλης (Brooke, 2024). Οι αντιρρήσεις που εκφράστηκαν από την Τουρκία¹⁹ και την Ουγγαρία²⁰ καθυστέρησαν τις ενταξιακές διαδικασίες και δεν κατέστησαν εφικτή την ταυτόχρονη προσχώρηση. Η Φινλανδία έγινε επίσημα το 31ο μέλος του NATO στις 4 Απριλίου 2023 και η Σουηδία το 32ο στις 7 Μαρτίου 2024.

Η Στάση της Ρωσίας

Η Ρωσία διαχρονικά ασκούσε πιέσεις στη Φινλανδία και τη Σουηδία ώστε να μην ενταχθούν στο NATO, τις οποίες και κλιμάκωσε κατά το διάστημα που οι δύο χώρες αξιολογούσαν το ενδεχόμενο να μεταβάλλουν την έως τότε ουδέτερη στάση τους (Hayes, 2022). Αμέσως μετά την υποβολή των ενταξιακών αιτημάτων, ο Ρώσος Πρόεδρος Β. Πούτιν δήλωσε ότι η Ρωσία δεν θεωρεί τη Φινλανδία και τη Σουηδία ως εχθρικές χώρες και δεν έχει αντίρρηση στην ένταξη τους στο NATO εφόσον το επιθυμούν. Υπογράμμισε όμως ότι η Ρωσία θα αντιδράσει σε περίπτωση εγκατάστασης στρατιωτικών υποδομών και οπλικών συστημάτων στο έδαφος τους (Reuters, 2022). Λίγες μέρες πριν την επίσημη ένταξη της Σουηδίας, ο Υπουργός Εξωτερικών

17 Finish Government (2022), Government Report on Changes in the Security Environment. Ανακτήθηκε στις 3-4-24 από <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164002>

18 Government Offices of Sweden (2022), Deterioration of the security environment – implications for Sweden. Ανακτήθηκε στις 3-4-24, από <https://www.government.se/legal-documents/2022/05/ds-20228/>

19 Η Τουρκία αρχικά ήταν αντίθετη στην ένταξη Σουηδίας και Φινλανδίας, υποστηρίζοντας ότι οι δύο χώρες πρέπει να σταματήσουν να παρέχουν βοήθεια σε Κούρδους και να άρουν τους περιορισμούς των εξαγωγών όπλων προς αυτή (Brooke, 2024)

20 Τον Νοέμβριο του 2022, η Ουγγαρία είχε εκφράσει επιφυλάξεις για την ένταξη των 2 χωρών στο NATO.

της Ρωσίας Σ. Λαβρόφ δήλωσε ότι η Ρωσία θα αναπτύξει τα κατάλληλα οπλικά συστήματα σε περιοχές κοντά στα σύνορα με τις δύο χώρες, ως απάντηση στην απειλή που συνιστά η ένταξη τους στο NATO²¹. Η Ρωσία, έχοντας επικεντρώσει τις στρατιωτικές δυνάμεις της στον πόλεμο με την Ουκρανία, στον οποίο οι επιχειρήσεις εξελίσσονταν πολύ διαφορετικά από τις αρχικές προβλέψεις (Fix και Kimmage, 2023) γεγονός που έχει προκαλέσει σοβαρή βλάβη στο γόητρο της χώρας που προβαλλόταν ως στρατιωτική υπερδύναμη, αλλά και υπό το βάρος των διεθνών κυρώσεων που της έχουν επιβληθεί, φάνηκε ότι είχε πολύ περιορισμένες δυνατότητες αντίδρασης στη διαφαινόμενη διεύρυνση του NATO προς την πλευρά της. Η κατάσταση αυτή είχε αξιολογηθεί σωστά από την πλευρά της Συμμαχίας και των υπό ένταξη χωρών που δεν έλαβαν υπόψη τους τις απειλητικές δηλώσεις των Ρώσων Αξιωματούχων.

Η Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Άμυνα

Το σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών ανήκει είτε στο NATO, είτε στην ΕΕ, ενώ η πλειοψηφία τους ανήκει και στους δύο οργανισμούς. Συνεπώς, η ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική διαμορφώνεται και από τους δύο θεσμούς, με προτεραιότητα στο NATO λόγω της στρατιωτικής φύσης του. Η ΕΕ καθορίζει την πολιτική σε θέματα Άμυνας και Ασφάλειας μέσω της Στρατηγικής Πυξίδας²². Σε αυτό το θεσμικό κείμενο υπογραμμίζεται η δέσμευση των μελών της Ένωσης για την υπεράσπιση της Ευρωπαϊκής Ασφάλειας, αναγνωρίζεται ο πρωταρχικός ρόλος του NATO για την επίτευξη αυτού του σκοπού και κατονομάζεται η Ρωσία ως απειλή²³. Επίσης γίνεται αναφορά σε μία σειρά δράσεων, μεταξύ των οποίων η δημιουργία ταχέως αναπτυσσόμενης ευρωπαϊκής στρατιωτικής δύναμης²⁴, η ενίσχυση των αμυντικών δεσμών με χώρες εκτός ΕΕ όπως οι Η.Π.Α, ο Καναδάς και η Ιαπωνία, η ενίσχυση υποδομών Διοίκησης – Ελέγχου και η ανάγκη αναβάθμισης στους τομείς των πληροφοριών, της κυβερνοάμυνας και της αντιμετώπισης υβριδικών απειλών. Σε μία περίοδο που

21 Ιστοσελίδα Ρωσικού Υπουργείου Εξωτερικών (2024). Ανακτήθηκε στις 3-4-24 από https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1936336/

22 European Strategic Compass. Βλ. Παράρτημα «Ε»

23 Council of the European Union (2022), A Strategic Compass for Security and Defense. Ανακτήθηκε στις 4-4-24 από <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>

24 Μεγέθους 5000 στρατιωτών.

Εργασίες Σπουδαστών

οι Η.Π.Α. έχουν στρέψει το στρατηγικό τους ενδιαφέρον προς την πλευρά του Ειρηνικού Ωκεανού²⁵, η ΕΕ οφείλει να αναπτύξει πρωτοβουλίες για την βελτίωση της άμυνας και ασφάλειας της και η Στρατηγική Πυξίδα προσανατολίζεται προς αυτή την κατεύθυνση. Ο στρατηγικός στόχος της ΕΕ είναι η ανάπτυξη δυνατοτήτων και αυτόνομων δράσεων που όμως να συμβάλλουν στην ευρωπαϊκή ασφάλεια ως συμπληρωματικές του NATO, το οποίο διατηρεί τον πρωτεύοντα ρόλο στην υπεράσπιση των κρατών της Ευρώπης (Borrell, 2021).

Σημασία Ένταξης Φινλανδίας και Σουηδίας

Η ένταξη των δύο χωρών στην Βορειοατλαντική Συμμαχία επιδεικνύει την ενότητα και την συνοχή των ευρωπαϊκών χωρών σε θέματα άμυνας και ασφάλειας και στέλνει ένα μήνυμα προς τη Ρωσία ότι οι πολιτικές εκφοβισμού και απειλών που εφάρμοσε διαχρονικά απέναντι στα δύο νέα μέλη, δεν είναι πλέον αποτελεσματικές. Σε στρατιωτικό επίπεδο, οι δυνατότητες της Συμμαχίας στο χερσαίο, θαλάσσιο και εναέριο πεδίο ενισχύονται σημαντικά. Μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η Φινλανδία αποφάσισε να αυξήσει σημαντικά τις αμυντικές της δαπάνες. Επίσης, η στρατιωτική θητεία είναι υποχρεωτική, με αποτέλεσμα η Φινλανδία να έχει τη δυνατότητα κινητοποίησης χιλιάδων πολιτών. Όσον αφορά τη Σουηδία, έχει ένα ισχυρό ναυτικό, το οποίο μπορεί να ενισχύσει την άμυνα του NATO στη Βαλτική Θάλασσα και κατασκευάζει τα δικά της μαχητικά αεροσκάφη.

Οι δύο χώρες προσφέρουν στη Συμμαχία και σημαντικά γεωγραφικά πλεονεκτήματα. Η Φινλανδία μοιράζεται με τη Ρωσία χερσαία σύνορα μήκους 1.300 χιλιομέτρων. Με την ένταξη της στο NATO, τα χερσαία σύνορα της συμμαχίας με τη Ρωσία σχεδόν διπλασιάζονται. Αυτό το γεγονός βέβαια έχει αμφίδρομη ερμηνεία καθώς από τη μία πλευρά ενισχύει την αποτρεπτική ικανότητα του NATO, καθώς η Μόσχα θα πρέπει να υπερασπίζεται αυτά τα σύνορα, ενώ από την άλλη το NATO θα πρέπει επίσης να τα προστατεύει από μια ρωσική επίθεση. Η ένταξη της Φινλανδίας στο NATO φέρνει τη Συμμαχία πιο κοντά

στη χερσόνησο Κολα της Ρωσίας, μια στρατηγικής σημασίας περιοχή, όπου η Μόσχα διατηρεί υποβρύχια που είναι εξοπλισμένα με βαλλιστικούς πυραύλους και αποθηκεύει πυρηνικές κεφαλές. Ο Βόρειος Στόλος, επιφορτισμένος με την περιπολία της Αρκτικής, έχει επίσης τη βάση του εκεί (Bermudez, 2020).

Στα νότια, η ένταξη της Φινλανδίας και της Σουηδίας θα προσφέρει στη Συμμαχία ένα σημαντικό πλεονέκτημα στη Βαλτική Θάλασσα, μια στρατηγική θαλάσσια οδό διασύνδεσης με τα ευάλωτα μέλη του NATO που βρίσκονται στην περιοχή²⁶. Η προστασία αυτών των χωρών αποτελεί πρόκληση για τη Συμμαχία και η επέκταση του NATO στη Βαλτική αναβαθμίζει τις δυνατότητες θαλάσσιας ενίσχυσης των χωρών αυτών μέσω των δύο νέων μελών του. Να σημειωθεί ότι έως τώρα οι θαλάσσιες οδοί επικοινωνίας από τις άλλες χώρες του NATO προς τις τρεις χώρες της Βαλτικής μπορούσαν να ελεγχθούν και κατά επέκταση να παρεμποδιστούν από το Καλίνινγκραντ.

Χάρτης Βαλτικής θάλασσας
(Πηγή: <https://www.nationsonline.org/oneworld/map/Baltic-Sea-map.htm>, ανακτήθηκε την 4/4/24)

25 Clinton H. (2011), America's Pacific Century. Ανακτήθηκε στις 5-4-24 από <https://www.npr.org/2011/10/13/141311902/foreign-policy-americas-pacific-century>

26 Εσθονία, Λετονία και Λιθουανία

Με την ένταξη της Φινλανδίας και της Σουηδίας στο NATO πρόκειται να αυξηθεί η παρουσία της Συμμαχίας και στην Αρκτική. Αμφότερες οι χώρες ανήκουν στο Συμβούλιο της Αρκτικής²⁷, μέλη του οποίου είναι επίσης η Δανία, η Νορβηγία, η Ισλανδία, ο Καναδάς, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ρωσία. Η Ρωσία κατέχει τη μεγαλύτερη ακτογραμμή στον Αρκτικό Ωκεανό²⁸ και πραγματοποιεί στρατιωτικές αποστολές σε ολόκληρη την Αρκτική. Ως μέλη του NATO, η Σουηδία και η Φινλανδία μπορούν πλέον να συνδράμουν στην παρακολούθηση των ρωσικών κινήσεων στην περιοχή.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παραδοσιακή στάση της Φινλανδίας και της Σουηδίας να παραμένουν εκτός NATO, πήγαζε κυρίως από την ανησυχία τους να μην προκαλέσουν την Σοβιετική Ένωση παλαιότερα και την Ρωσία στη μεταψυχροπολεμική περίοδο. Η στάση αυτή μεταβλήθηκε λόγω του κινδύνου που αντιλήφθηκαν οι δύο χώρες μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Η εισβολή όμως, ενώ αρχικά κατέδειξε μόνο τον κίνδυνο για τις χώρες που είχαν σύνορα με τη Ρωσία, στην εξέλιξη της έκανε ορατή και μία άλλη σημαντική παράμετρο που έπαιξε ρόλο στις τελικές αποφάσεις των υπό ένταξη χωρών. Την αδυναμία των συμβατικών στρατιωτικών δυνάμεων της Ρωσίας να επικρατήσουν εύκολα απέναντι σε μία χώρα με πολύ μικρότερη στρατιωτική ισχύ, γεγονός που αποτέλεσε σοβαρό πλήγμα στο γόητρο της Ρωσίας και μείωσε την αξιοπιστία των απειλών της. Η ένταξη της Φινλανδίας και της Σουηδίας στο NATO αποτέλεσε μήνυμα ενότητας και συνοχής των ευρωπαϊκών χωρών, αλλά και απάντηση στις ρωσικές απειλητικές και εκβιαστικές δηλώσεις.

Το NATO διατηρεί και αναβαθμίζει τον κυρίαρχο ρόλο του στην Ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια, εντάσσοντας στη συμμαχία δύο χώρες που ενώ ήταν μέλη της ΕΕ βρίσκονταν εκτός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου. Η ένταξη των δύο χωρών αποδίδει πολλαπλά οφέλη που προέρχονται κυρίως από τη γεωγραφική θέση τους, που φέρνει τη συμμαχία πλησιέστερα στη Ρωσία και ενισχύει τις δυνατότητες υπεράσπισης των ευάλωτων Βαλτικών χωρών και

δευτερευόντως από τις στρατιωτικές δυνάμεις τους και την αμυντική βιομηχανία τους.

Η ΕΕ βρίσκεται σε μία διαδικασία αναβάθμισης του ρόλου της στην ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια, έχοντας αναγνωρίσει ότι οι ενέργειες της θα είναι συμπληρωματικές προς το NATO και όχι ανεξάρτητες από αυτό. Η ένταξη δύο ακόμη μελών της στη Συμμαχία ενισχύει τη συνοχή της σε θέματα στρατιωτικών δράσεων, συνεργασιών, ανάπτυξης κοινών διαδικασιών και συνεισφέρει σημαντικά στην υλοποίηση της Στρατηγικής Πυξίδας της.

Η επιθυμία ένταξης της Σουηδίας και της Φινλανδίας στο NATO παρά την ύπαρξη διμερών συνεργασιών με ισχυρά κράτη καταδεικνύει και το ότι οι πολυμερείς συμμαχίες θεωρούνται πλέον ισχυρότερες και αποτελεσματικότερες έναντι των αντίστοιχων διμερών.

Η Ρωσία που διαχρονικά τασσόταν ενάντια στο ενδεχόμενο ένταξης στο NATO των χωρών που συνορεύουν με αυτή, αντέδρασε σχεδόν υποτονικά, μέσω δηλώσεων αξιωματούχων της, κατανοώντας προφανώς την αδυναμία της να αναστρέψει τις ενταξιακές διαδικασίες. Η ουσία είναι ότι, στην προσπάθεια της να κρατήσει το NATO μακριά από τα νότια σύνορα της, προκάλεσε την διεύρυνση που το έφερε στα δυτικά της. Πάντως, η διαφορά αντίδρασης μεταξύ του ενδεχομένου ένταξης της Ουκρανίας στο NATO και της αντίστοιχης στην ένταξη της Φινλανδίας και της Σουηδίας, φανερώνει και το γεγονός ότι η Ρωσία αντιλαμβάνεται ως ζωτικό χώρο της τα πρώην σύνορα της Σοβιετικής Ένωσης.

Τέλος, όσον αφορά τα θέματα εθνικού ενδιαφέροντος, έγινε για μία ακόμα φορά εμφανής η τάση της Τουρκία να εκμεταλλεύεται κάθε περίπτωση από την οποία μπορεί να αποκομίσει οφέλη.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η Ελλάδα πρέπει να παραμείνει προσηλωμένη και ισχυρά δεσμευμένη στις συμμαχίες που ανήκει και οι απόψεις που κατά καιρούς έχουν εκφραστεί για ισχυροποίηση των δεσμών με τη Ρωσία και χρησιμοποίησή τους ως μοχλό πίεσης προς τη Δύση πρέπει να εγκαταλειφθούν, τουλάχιστον

27 Διακυβερνητικό φόρουμ για την προώθηση της συνεργασίας, του συντονισμού και της αλληλεπίδρασης μεταξύ των αρκτικών κρατών σχετικά με κοινά θέματα της περιοχής

28 Άνω του 50% της συνολικής ακτογραμμής

όσο διατηρείται η παρούσα στάση της Ρωσίας. Σε ενδεχόμενο μελλοντικής μεταβολής αυτής της στάσης και επαναπροσέγγισης Ρωσίας - Δύσης, η Ελλάδα θα πρέπει αν βρίσκεται σε ετοιμότητα να διαδραματίσει ρόλο σε αυτή τη προσέγγιση και να περιορίσει τον αντίστοιχο που θα θελήσει να αναλάβει η Τουρκία.

Η ύπαρξη του NATO αποδεικνύεται ότι παραμένει καθοριστικής σημασίας για την ασφάλεια και άμυνα των ευρωπαϊκών χωρών και τα όποια ερωτήματα ανέκυψαν μετά τη λήξη του ψυχρού πολέμου σχετικά με την ανάγκη ή όχι διατήρησης της Συμμαχίας και για ενδεχόμενη αλλαγή του ρόλου της απαντήθηκαν ήδη από το 2014 και την προσάρτηση της Κριμαίας. Η Ρωσία είναι μία χώρα που ιστορικά εκφράζει επεκτατικές τάσεις προς την Ευρώπη και προς την Μεσόγειο. Το NATO πρέπει να διατηρήσει την αποτρεπτική του στάση απέναντι της, ανεξάρτητα από ενδεχόμενες μελλοντικές συγκλίσεις των δύο πλευρών καθώς είναι πολύ πιθανό να αποδειχθούν και πάλι περιστασιακές.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Φινλανδία και η Σουηδία ανήκουν πλέον στο NATO και, παρά τη γεωγραφική τους εγγύτητα με τη Ρωσία, απολαμβάνουν πλέον την αίσθηση ασφάλειας που τους προσφέρει μία πολυμερής Συμμαχία που βασίζεται στην αρχή της συλλογικής άμυνας, διαθέτει μέλη με πυρηνικές δυνατότητες και ηγέτιδα της είναι η μοναδική δύναμη που ασκεί παγκόσμια ηγεμονία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- Alberque W. and Schreer B. (2022), Finland, Sweden and NATO membership, Survival Global Politics and Strategy. Ανακτήθηκε στις 4-4-24 από: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003422198-4/finland-sweden-nato-membership-william-alberque-benjamin-schreer>
- Borrell J. (2021), A Strategic Compass for Europe – Opinion. Ανακτήθηκε στις 7-4-24 από: <https://informacion.center/josep-borrell-una-brujula-estrategica-para-europa-opinion/>
- Bermudez J. (2020), The ice curtain. Modernization of Kola Peninsula, CSIS. Ανακτήθηκε στις 15-4-24 από: <https://www.csis.org/analysis/ice-curtain-modernization-kola-peninsula>
- Brooke L. (2024), NATO Enlargement: Finland and Sweden. House of Commons Library. Ανακτήθηκε στις 3-4-24 από: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9574/>
- Clinton H. (2011), America's Pacific Century. Ανακτήθηκε στις 5-4-24 από: <https://www.npr.org/2011/10/13/141311902/foreign-policy-americas-pacific-century>
- Council of the European Union (2022), A Strategic Compass for Security and Defense. Ανακτήθηκε στις 4-4-24 από: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>
- Dickinson P. (2021), The 2008 Russo-Georgian War: Putin's green light, Atlantic Council. Ανακτήθηκε στις 5-4-24 από: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-2008-russo-georgian-war-putins-green-light/>
- Finish Government (2022), Government Report on Changes in the Security Environment. Ανακτήθηκε στις 3-4-24 από: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164002>
- Fix L. and Kimmage M. (2023), Putin's Last Stand, Foreign Affairs. Ανακτήθηκε στις 7-4-24 από: <https://www.foreignaffairs.com/russian-federation/putin-last-stand-russia-defeat>
- Government Offices of Sweden (2022), Deterioration of the security environment – implications for Sweden. Ανακτήθηκε στις 3-4-24, από: <https://www.government.se/legal-documents/2022/05/ds-20228/>
- Hayes A. (2022), Russia threatens nuclear escalation if Sweden and Finland join NATO, Sky News, ανακτήθηκε στις 6-4-24 από: <https://news.sky.com/story/russia-threatens-nuclear-escalation-if-sweden-and-finland-join-nato-12589823>
- Lokker N., Townsend J., Hautala H., and Kendall A. (2023),

How Finnish and Swedish NATO Accession Could Shape the Future Russian Threat, CNAS. Ανακτήθηκε στις 5-4-24 από: https://s3.us-east-1.amazonaws.com/files.cnas.org/documents/FinlandSweden_TFR_2023_012423.pdf

Trilateral Memorandum between Finland, Sweden and Turkey (28 June 2022). Ανακτήθηκε στις 4-4-24 από: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220628-trilat-memo.pdf

Ελληνόγλωσση

Kissinger H. (1994), Διπλωματία. Αθήνα: Λιβάνη

Waltz K. (2001), Άνθρωπος, Κράτος, Πόλεμος. Αθήνα: Ποιότητα

Κουσκουβέλης Η. (2010), Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις. Αθήνα: Ποιότητα

Κωστίδης Μ. (2024) Τουρκία: Ναι στην ένταξη της Σουηδίας στο NATO - Το παρασκήνιο της απόφασης, Καθημερινή. Ανακτήθηκε στις 4-4-24 από: <https://www.kathimerini.gr/world/562844872/toyrkia-nai-stin-entaxi-tis-soyidiast-sto-nato/>

Χειλά Ε. (2009), Η συνεργασία μεταξύ NATO και Ε.Ε., Το Βήμα. Ανακτήθηκε στις 6-4-24 από: <https://www.tovima.gr/2009/04/12/opinions/i-synergasia-metaksy-nato-kai-ee/>

Διαδίκτυο

Ιστοσελίδα NATO. Ανακτήθηκε στις 2-4-24 από: <https://www.nato.int/nato-welcome/>

Ιστοσελίδα NATO (Operations and Missions). Ανακτήθηκε στις 2-4-24 από: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

Ιστοσελίδα NATO (Partnership for Peace). Ανακτήθηκε στις 8-4-24 από: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm

The North Atlantic Treaty (4 Apr 1949). Ανακτήθηκε στις 4-4-24 από: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm

Reuters (2022). Putin: Russia will respond if NATO sets up infrastructure in Finland, Sweden. Reuters. Ανακτήθηκε στις 3-4-24 από: <https://www.reuters.com/world/europe/putin-russia-will-respond-if-nato-sets-up-infrastructure-finland-sweden-2022-06-29/>

Ιστοσελίδα Ρωσικού Υπουργείου Εξωτερικών (2024). Ανακτήθηκε στις 3-4-24 από: https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1936336/

Formal NATO – Russia Relations. Ανακτήθηκε στις 10-4-24 από: <https://www.bits.de/NRANEU/relations.htm>

Ο Πλοίαρχος Νικόλαος Καρναβάς γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων από το 1991 έως το 1995.

Έχει υπηρετήσει σε Πολεμικά Πλοία και Διοικήσεις του Αρχηγείου Στόλου, ενώ από το 2010 έως το 2011 διατέλεσε Κυβερνήτης του Ν/ΘΗ Καλυψών. Έχει υπηρετήσει επίσης σε Διευθύνσεις του Α Κλάδου του ΓΕΝ και στην Διακλαδική Σχολή Πληροφοριών του ΓΕΕΘΑ.

Έχει παρακολουθήσει εκπαιδεύσεις σε κέντρα του εξωτερικού (Βέλγιο, Η.Π.Α και Ηνωμένο Βασίλειο) και είναι απόφοιτος της Ναυτικής Σχολής Πολέμου (2006), της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (2015-2016) και της Σχολής Εθνικής Αμύνης (2023-2024).

Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Διοίκηση Έργου (Project Management) από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ενώ παρακολουθεί το πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών του Plymouth University με τίτλο “MA in Applied Strategy and International Security”.

Από τον Ιούλιο του 2024 έχει τοποθετηθεί ως Διοικητής στην υπό ίδρυση Διακλαδική Σχολή Πληροφοριών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Joint European Union Intelligence School - JEIS).

Ο Πειθαναγκασμός ως Στρατηγική Επιλογή ενός Κράτους: η Περίπτωση της Συρίας και του Λιβάνου την Περίοδο 1980 – 2020

Ανχης (ΤΘ) Γιώρκας Γεώργιος
Σπουδαστής ΣΕΘΑ 14^{ης} ΕΣΦΕΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο των Διεθνών Σχέσεων, ο πειθαναγκασμός (compellence), ως στρατηγική ενός κράτους, διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση διπλωματικών αλληλεπιδράσεων, επηρεάζοντας την περιφερειακή και ενίοτε την παγκόσμια δυναμική, προστατεύοντας τα εθνικά συμφέροντα αυτού που την εφαρμόζει. Τα κράτη καταφεύγουν σε διάφορα εξαναγκαστικά μέτρα, αναλόγως της ισχύος τους, με σκοπό την επίτευξη εθνικών στόχων, σε σχέση με άλλες χώρες. Η στρατηγική του πειθαναγκασμού περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα ενεργειών, συμπεριλαμβανομένων οικονομικών κυρώσεων, ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων, διπλωματικών πιέσεων και χρήση διεθνών θεσμών, προκειμένου να εξαναγκασθούν άλλα κράτη να συμμορφωθούν με ορισμένες πολιτικές.

Στις διεθνείς σχέσεις ο πειθαναγκασμός (ή εξαναγκασμός) εξυπηρετεί πολύπλευρους σκοπούς, όπως επίτευξη διπλωματικών στόχων, αλλαγή στη συμπεριφορά/πολιτική άλλων κρατών κ.λπ. Χαρακτηρίζεται δε, από την απειλή χρήσης βίας, με σκοπό την αλλαγή του status quo, σε αντίθεση με την αποτροπή (deterrence), η οποία επιδιώκει τη διατήρηση της (Κολιόπουλος, 2008, σ. 21). Η στρατηγική αυτή, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αντίδραση σε ανησυχίες για την ασφάλεια, παραβιάσεις διεθνών κανόνων, εδαφικές διαφορές ή για την προώθηση γεωπολιτικών συμφερόντων.

Η στρατηγική του πειθαναγκασμού εφόσον χρησιμοποιεί ως εργαλείο την απειλή βίας, προκειμένου ο αντίπαλος να εξαναγκασθεί να συμμορφωθεί με τη θέληση του ασκούντος τον πειθαναγκασμό, προϋποθέτει την ύπαρξη ικανής στρατιωτικής

ισχύος, καθώς και την ύπαρξη, αλλά και προβολή ενός αποφασιστικού κινήτρου εκ μέρους εκείνου που απειλεί (Παπαφλωράτος, 2021, σ. 17). Συνεπώς, η υπόψη στρατηγική θεωρείται επιτυχημένη όταν αποφευχθεί η προσφυγή στον πόλεμο. Όπως αναφέρει ο Sun Tzu (Tzu, 2012, σ. 31), «το να νικήσεις τον εχθρό χωρίς να χρειαστεί να καταφύγεις στον πόλεμο είναι μεγαλύτερο επίτευγμα απ' το να πολεμήσεις σκληρά μέχρι την τελική νίκη».

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της εργασίας, είναι να αναλυθεί-διερευνηθεί η εφαρμογή της στρατηγικής του πειθαναγκασμού, από μέρους της Συρίας έναντι του Λιβάνου, την περίοδο 1980-2020. Το υπόψη ερευνητικό ερώτημα θα απαντηθεί, εξετάζοντας τις ειδικές συνθήκες που επικρατούσαν, κυρίως στο εσωτερικό του Λιβάνου, αλλά και στην περιφέρειά του. Ως εκ τούτου η εργασία, υπό τον περιορισμό όσον αφορά στην έκτασή της, έχει δομηθεί με τρόπο ώστε στην ανάλυση, να παρατίθεται η πειθαναγκαστική πολιτική της Συρίας vis-à-vis του Λιβάνου, χωρισμένη σε τρεις υποπεριόδους, ενώ ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα, τις προτάσεις και τον επίλογο.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Περίοδος 1980-1989

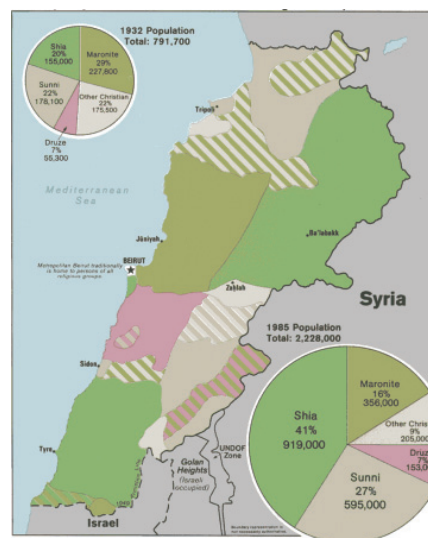
Η στρατηγική που εφάρμοσε η Συρία στο Λίβανο, βασιζόταν στην πεποίθηση ότι ο Λίβανος ανέκαθεν αποτελούσε ένα τεχνητό αποικιακό δημιούργημα, καθώς και στην ιδεολογική προσήλωση του καθεστώτος Hafez al-Assad στην ανασύσταση της «Μείζονος Συρίας»¹ (Avi-Ran, 1991, σσ. 3-4). Συνεπώς, απώτερος στρατηγικός σκοπός της Συρίας, από ενάρξεως του εμφυλίου πολέμου στο Λίβανο το 1975 (Παράρτημα «B»), ήταν η απόκτηση από μέρους της, της δυνατότητας πλήρους ελέγχου της κατάστασης. Κύριο εργαλείο επίτευξης του υπόψη σκοπού, υπήρξε η ανάπτυξη εντός του Λιβάνου συριακών δυνάμεων από τον Ιούνιο 1976. Στην επιδίωξή της αυτή, η Συρία είχε να αντιμετωπίσει την πίεση άλλων αραβικών κρατών, αλλά και

1 Η «Μείζων Συρία» θεωρείται ότι περιλαμβάνει τη Συρία, το Λίβανο, την Ιορδανία και το Ισραήλ.

στην εξέλιξη του εμφυλίου, την αντίδραση των Μαρωνιτών, οι οποίοι επιδίωκαν την οριστική εκδίωξη της Ο.Α.Π.² και την αποχώρηση των συριακών δυνάμεων. Προς τούτο, οι Μαρωνίτες στράφηκαν προς το Ισραήλ, καλλιεργώντας μια ισχυρή συμμαχία μαζί του. Έτσι το καλοκαίρι 1982³ οι Ισραηλινοί, κυρίως, κατάφεραν να επικρατήσουν της Ο.Α.Π. και των συριακών δυνάμεων. Ως αποτέλεσμα, η Ο.Α.Π τον Αύγουστο 1982 συμφώνησε να εγκαταλείψει το Λιβάνο, ενώ οι συριακές δυνάμεις αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν από τη Βηρυτό και να συγκεντρωθούν στην κοιλάδα Μπεκάα (Najem, 2012, σ. 39).

Η αντιμετώπιση της Ο.Α.Π. από μέρους της Συρίας κατά τη διάρκεια των διπλωματικών διεργασιών τερματισμού της σύγκρουσης, το καλοκαίρι 1982, καταδεικνύει την εν γένει συμπεριφορά της στη Μέση Ανατολή. Το συριακό καθεστώς, επιθετικά ριζοσπαστικό, εμφορούμενο από ένα έντονο αραβικό εθνικισμό και ηγεμονικό στη στάση του απέναντι στους ασθενέστερους γείτονές του, δεν προδιατίθετο ευνοϊκά προς την ηγεσία της Ο.Α.Π. ή τις επιδιώξεις της για ανεξάρτητη πολιτική (Khalidi, 2013, σ. 150). Την ηγεμονική αυτή στάση τήρησε και έναντι του Λιβάνου, καθώς ο Λίβανος, όπως έχει προαναφερθεί, θεωρείτο ότι άνηκε στη σφαίρα επιρροής της, ως κομμάτι, σύμφωνα με τους Σύρους εθνικιστές, της «Μείζονος Συρίας», ενώ της παρείχε και το απαιτούμενο στρατηγικό βάθος στη σύγκρουσή της με το Ισραήλ.

Η προσέγγιση Ισραήλ-Λιβάνου από τις αρχές του 1980 και η διαφαινόμενη προοπτική μιας συνεχούς ισραηλινής παρουσίας στο Λίβανο, θεωρήθηκε από τη Συρία ως απειλή για την ασφάλειά της, η οποία μεγεθύνθηκε το 1983 με τις λιβανοϊσραηλινές διαπραγματεύσεις. Το γεγονός αυτό, ώθησε τη Συρία να ενισχύσει ακόμα περισσότερο τη στρατιωτική της παρουσία στο Λίβανο. Επιπλέον, άρχισε να αναμειγνύεται στα εσωτερικά της χώρας, προκειμένου να την αποσταθεροποιήσει, ενώ ενεθάρρυνε τη λιβανική αντιπολίτευση κατά του Προέδρου Gemayel⁴ (Najem, 2012, σ. 40).

Κατανομή θρησκευτικών ομάδων στον Λίβανο 1932 & 1985
[Πηγή: (GlobalSecurity.org, 2011)]

Η Συρία, μετά το κενό εξουσίας που δημιουργήθηκε στις μουσουλμανικές θρησκευτικές ομάδες, με την αποχώρηση της Ο.Α.Π., ενήργησε άμεσα για να στηρίξει τους νεοεμφανιζόμενους ηγέτες. Σε αυτούς περιλαμβάνονταν ηγέτες των Δρούζων, καθώς επίσης της Αμάλ⁵ και νέων ισλαμιστικών οργανώσεων, όπως η Χεζμπολάχ. Ειδικά η συμμαχία της Συρίας με τη Χεζμπολάχ εξελίχθηκε σημαντικά με την πάροδο του χρόνου, αντανακλώντας την προβολή ισχύος της Συρίας στο Λίβανο. Κατά την εποχή δε, της απόλυτης κυριαρχίας της Συρίας τη δεκαετία του 1990, η Χεζμπολάχ ενήργησε σε μεγάλο βαθμό ως ο «κατώτερος εταίρος» στη στρατηγική σχέση, με τη Δαμασκό να έχει σημαντική επιρροή στη σιιτική οργάνωση (Yacoubian, 2006).

Ο έλεγχος του Λιβάνου μετά και την αποχώρηση της Πολυεθνικής Δύναμης⁶, άφησε στις σεχταριστικές οργανώσεις τον απόλυτο έλεγχο της χώρας (Παράρτημα «Γ»). Αξιοσημείωτο είναι ότι, μετά το γεγονός αυτό, ο Πρόεδρος Gemayel ταξίδεψε στη Δαμασκό για να συνητηθεί με τον Assad. Η ενέργεια αυτή, ισοδυναμού-

² Η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (Ο.Α.Π.) χρησιμοποιούσε το Λίβανο ως βάση της από το 1971.

³ Οι επιχειρήσεις άρχισαν στις 05 Ιουν 1982 με την εισβολή των ισραηλινών δυνάμεων στο Νότιο Λίβανο.

⁴ Ο Amine Pierre Gemayel διετέλεσε Πρόεδρος του Λιβάνου από το 1982 έως το 1988.

Εργασίες Σπουδαστών

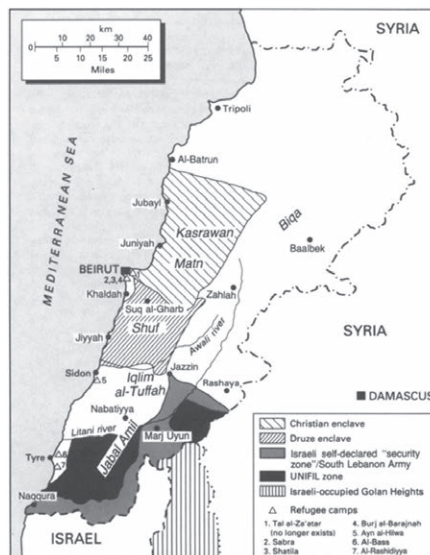
σε με σιωπηρή αναγνώριση της Συρίας, ως του πλέον κυρίαρχου παράγοντα στο Λίβανο, όχι μόνο λόγω της συνεχιζόμενης ένοπλης παρουσίας της, αλλά και της επιρροής της σε πολλές παραστρατιωτικές οργανώσεις και άλλα ανατρεπτικά στοιχεία (Najem, 2012, σ. 41). Η συριακή κυβέρνηση μέχρι το τέλος του εμφυλίου πολέμου, ασκούσε μεγάλη επιρροή στις μουσουλμανικές περιοχές του Λιβάνου, μέσω των στενών δεσμών της με τους ηγέτες των οργανώσεων των Δρούζων και Σιιτών. Ήταν μάλιστα προς το συμφέρον της Συρίας, η κατάσταση να παραμένει ασταθής και η κυβέρνηση του Λιβάνου αδύναμη, καθώς το χάος και η αταξία που επικρατούσε εδραίωνε τη θέση της, ως παράγοντα σταθερότητας στην περιοχή, ενώ εξυπηρετούσε και τη διαχρονική επιδίωξή της, ήτοι την εξάλειψη των δυτικών συμφερόντων στο Λίβανο.

Περίοδος 1990-2005

Η Συμφωνία του Ταΐφ⁷ (Παράρτημα «Δ»), η οποία έβαλε τέλος στον εμφύλιο πόλεμο, ανάμεσα στα θέματα που επιχείρησε να ρυθμίσει/αντιμετωπίσει, ήταν ο τερματισμός της αποσταθεροποιητικής διείσδυσης ξένων στοιχείων στο Λίβανο. Επιπλέον, στη Συμφωνία καθοριζόταν ότι, οι συριακές δυνάμεις θα αναπτύσσονταν εκ νέου στην κοιλάδα Μπεκάα, εντός 2 ετών από την εφαρμογή της και θα βοηθούσαν τις δυνάμεις της νόμιμης κυβέρνησης να εγκαθιδρύσουν την εξουσία του Κράτους του Λιβάνου (UN, 2019). Όσον αφορά στη μη σύμπτυξη των συριακών δυνάμεων μέχρι το Σεπτέμβριο 1992, η Συρία επικαλέσθηκε τόσο την προσπάθεια σχηματισμού κυβέρνησης στο Λίβανο μετά τις εκλογές 1992, όσο και τη σύμφωνη γνώμη του τότε Προέδρου Hrawi (Thompson, 2002, σ. 91). Σε κάθε περίπτωση, αυτό συνιστούσε επιλεκτική εφαρμογή των όρων της Συμφωνίας από τη Συρία, η οποία καθοδηγούμενη από τη σταθερή της πολιτική ατζέντα έναντι του Ισραήλ, συνέχιζε να δικαιολογεί την παρουσία της στο Λίβανο, ακόμα και μετά την απόσυρση των Ισραηλινών από το Νότιο Λίβανο το Μάιο 2000, εδραζόμενη στην κατοχή των αγροκτημάτων Σιέμπα (Shebaa) από το Ισραήλ.

Η αναγνώριση της Συρίας ως εγγυήτριας εφαρμογής της Συμφωνίας, ιδιαίτερα όσον αφορούσε στον αποπλισμό των παραστρατιωτικών οργανώσεων και στην επαναβεβαίωση της κεντρικής εξουσίας στο Λίβανο, σήμαινε ότι οι επιλογές της κυβέρνησης της χώρας,

οριοθετούνταν από τη Δαμασκό. Έτσι, ο Σύρος πρόεδρος και όχι ο Λιβάνιος, συμφώνησε στις διαπραγματεύσεις του Απριλίου 1991 με τον Ιρανό ομολόγώντας ότι, θα επιτρεπόταν στη Χεζμπολάχ να διατηρήσει την παρουσία της στο νότο και στην κοιλάδα Μπεκάα (Norton, 1991, σ. 471). βλ. Κατωτέρω χάρτη

Η απόφαση μη αποπλισμού της Χεζμπολάχ, εξυπηρετούσε τη Συρία, παρέχοντάς της ένα διαπραγματευτικό χαρτί στην προσπάθεια επανάκτησης των υψωμάτων Γκολάν, καθώς της έδινε τη δυνατότητα να παρουσιάζεται ως η μόνη δύναμη, ικανή να ελέγχει τη Χεζμπολάχ και να εξασφαλίζει τα σύνορα Λιβάνου-Ισραήλ. Ως εκ τούτου, βασικός στόχος της Συρίας, ήταν η συνέχιση της σύγκρουσης στο Νότιο Λίβανο. Έτσι, κατά την εφαρμογή της Συμφωνίας του Ταΐφ, η Δαμασκός ενήργησε με τρόπο ώστε να εξασφαλίσει ότι, η σύγκρουση θα παρατεινότο επ' αόριστον, μέσω της Χεζμπολάχ και ότι η Συρία θα ήταν η αποφασιστική επιρροή για την τελική επίλυση της σύγκρουσης (Najem, 2012, σ. 102).

Από το 1990 και εντεύθεν, η Συρία, πέραν του επηρεασμού-ελέγχου των ηγετών των διαφόρων σεκτών, ασκούσε έλεγχο και επί ανωτάτων αξιωματούχων του κράτους (όπως ο Πρόεδρος Hrawi, ο Πρωθυπουργός Karami και ο Πρόεδρος της Βουλής Birri), καθώς για να αναρριχηθεί κάποιος στα ανώτατα αξιώματα χρειαζόταν της έγκρισής της. Ακόμη και ο Πρω-

θυπουργός Rafic Hariri⁸, ο οποίος δεν εξαρτόταν από τη Συρία, ήταν ρεαλιστής όσον αφορούσε στη συριακή κυριαρχία στη χώρα. Σε ομιλία του στο κοινοβούλιο το 1992 υποστήριξε, για τις σχέσεις των δύο χωρών: «Δεν υπάρχουν ενδοιασμοί για τον πλήρη και ολοκληρωμένο συντονισμό μεταξύ Λιβάνου και Συρίας. Όταν σταματούν, σταματάμε. Όταν κάνουν πίσω, κάνουμε πίσω. Δεν υπάρχει κανένα επιχείρημα για αυτό» (Najem, 2000, σ. 49). Η συριακή κυριαρχία στο λιβανέζικο πολιτικό σύστημα φαίνεται και από την επιτυχή πίεση που ασκήθηκε το φθινόπωρο 2004, για την τροποποίηση του συντάγματος του Λιβάνου, προκειμένου να επιτραπεί στον Πρόεδρο Lahoud να είναι υποψήφιος για δεύτερη θητεία⁹.

Πέραν των προαναφερθέντων, ένας άλλος τομέας που καταδεικνύει την επιβολή των επιδιώξεων της Συρίας στο Λίβανο, είναι η οικονομία, λόγω και της αλληλεξάρτησης μεταξύ των οικονομιών των δύο χωρών. Συγκεκριμένα, το 2005 στο Λίβανο εργάζονταν 1.000.000 περίπου Σύροι εργάτες, μόνιμοι και εποχικοί, ενώ η Συρία αποτελούσε βασικό διαμετακομιστικό σταθμό για το Λίβανο, καθώς το 35% των λιβανικών εξαγωγών διακινήθηκε μέσω Συρίας (Yacoubian, 2006). Επιπρόσθετα, η Διμερής Εργατική Συμφωνία του Οκτωβρίου 1994, η οποία όρισε το ρυθμιστικό πλαίσιο για τους μετανάστες και διευκόλυνε τους εποχικούς εργαζομένους να περάσουν τα σύνορα, θεωρήθηκε από ορισμένους ότι ήταν προς όφελος μόνο της Συρίας, τη στιγμή που οι Σύροι εργαζόμενοι στο Λίβανο, όπως μαρτυρούν διάφορα επεισόδια, τύγχαναν της προστασίας-υπεράσπισης του συριακού στρατού (Chalcraft, 2006). Συναφώς, η συνεχιζόμενη παρουσία των συριακών δυνάμεων, ήταν ίσως ο πιο αποτελεσματικός μοχλός που διέθετε η Συρία, για αποτροπή διαμαρτυριών από μέρους των Λιβανέζων εργατών και για προστασία των οικονομικών της συμφερόντων.

Εκτός από το μακροοικονομικό δεσμό, πρέπει να σημειωθεί ότι ο πολιτικός και οικονομικός έλεγχος επί του Λιβάνου, επέτρεπε στη συριακή ελίτ να ελέγχει πολλούς Λιβανέζους ηγέτες ή να κατευνάζει όσους εναντιώνονταν στην πολιτική της. Είναι αξιοσημείωτο

ότι, μέχρι το 2004 οι Σύροι είχαν τον τελευταίο λόγο, σχετικά με το ποιες παραχωρήσεις θα δίνονταν και σε ποιους μεμονωμένους ηγέτες ή/και σεχταριστικές κοινότητες, μειώνοντας έτσι την ικανότητα των ηγετών του Λιβάνου να εκφράζουν, έστω και ρητορική αντίθεση στη συριακή κυριαρχία (Najem, 2012, σ. 59). Παράλληλα με τον έλεγχο του πολιτικού συστήματος, η Συρία αντιτίθετο και σε εξωτερικούς παράγοντες, που θα μπορούσαν ενδεχομένως να αποτελέσουν απειλή για τα μακροπρόθεσμα συμφέροντά της στο Λίβανο. Για το λόγο αυτό, επιτρεπόταν στις κυβερνήσεις να ακολουθούν μόνο πρωτοβουλίες που ενέκρινε η Συρία, τόσο στις σχέσεις τους με τον αραβικό/μουσουλμανικό κόσμο, όσο και με τη Δύση (Najem, 2012, σσ. 113-114).

Κομβικό σημείο της περιόδου 1990-2005 υπήρξε η δολοφονία του πρώην πρωθυπουργού Rafik Hariri, το Φεβρουάριο 2005, για την οποία κατηγορήθηκε η Συρία. Η δολοφονία ξεσήκωσε πολλές διαμαρτυρίες, οι οποίες στρέφονταν κατά της συνεχιζόμενης κυριαρχίας της Συρίας στο πολιτικό σύστημα, απαιτώντας την άμεση απόσυρση των συριακών στρατευμάτων (Επανάσταση του Κέδρου). Τελικά, τα συριακά στρατεύματα αποσύρθηκαν τον Απρίλιο 2005, μετά από παρουσία 30 χρόνων στο Λίβανο. Την απόσυρση των συριακών δυνάμεων ακολούθησαν εκλογές, τις οποίες κέρδισε η Συμμαχία της 14ης Μαρτίου (αντισυριακές παρατάξεις). Η αποτελεσματικότητα όμως της κυβέρνησης που σχηματίστηκε ήταν πολύ περιορισμένη, καθώς δεν πέτυχε τον αποπλισμό της Χεζμπολάχ, ούτε τη συνέχιση της έρευνας της δολοφονίας του Hariri. Σημαντικοί παράγοντες για την αποτυχία αυτή, ήταν η δύναμη της αντιπολίτευσης υπό την ηγεσία της Χεζμπολάχ (Συμμαχία 8ης Μαρτίου) και η συνεχιζόμενη παρέμβαση της Συρίας, του κύριου χορηγού της αντιπολίτευσης (Najem, 2012, σ. 73). Το γεγονός αυτό καθιστούσε σαφές ότι, η επιρροή της Συρίας στο Λίβανο, ακόμα και μετά την αποχώρησή της, ήταν μεγάλη και επιπλέον, οι σιιτικές οργανώσεις Αμάλ και Χεζμπολάχ, παρέμεναν βασικοί πυλώνες της συνεχιζόμενης επιρροής της.

Περίοδος 2006-2020

Η πεποίθηση ότι η Συρία θα έπαυε να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο Λίβανο μετά το 2005, σύντομα διαψεύτηκε (τουλάχιστον μέχρι την έναρξη του συριακού εμφυλίου). Το δίκτυο ελέγχου των Υπηρεσιών Ασφαλείας και Πληροφοριών της Συρίας, η επιρροή της

8 Πρωθυπουργός του Λιβάνου από 31 Ιανουαρίου 1992 έως 02 Δεκεμβρίου 1998 και από 23 Οκτωβρίου 2000 έως 21 Οκτωβρίου 2004.

9 Ο Πρόεδρος βάσει του συντάγματος, εκλέγεται για μόνο μία, μη ανανεώσιμη, εξαετή θητεία.

Εργασίες Σπουδαστών

στο λιβανικό στρατό, καθώς και σε παλαιστινιακές-ισλαμιστικές ομάδες, της παρείχαν τα εξαναγκαστικά εργαλεία, για να διασφαλίσει την προστασία των συμφερόντων της στο Λίβανο. Από το 2005 δε και μετά, ένεκα του μειωμένου βαθμού ασφάλειας στη χώρα, σημειώθηκαν πολλές δολοφονίες αντισύριων πολιτικών και δημοσιογράφων. Γενικά, η διείσδυση της Συρίας στις υπηρεσίες ασφαλείας ήταν τέτοια, που μπορούσε να προκαλέσει σημαντική αστάθεια στο Λίβανο, εάν οι πολιτικές εξελίξεις γίνονταν εχθρικές προς βασικά συριακά συμφέροντα, αναγκάζοντας έτσι τις κυβερνήσεις των Siniora¹⁰ και Saad Hariri¹¹, να τροποποιούν την πολιτική τους σε σχέση με τη Συρία (Najem, 2012, σσ. 77, 121).

Παράλληλα, η Δαμασκός, βάσει των στρατηγικών της σχεδιασμών, συνέχισε να υποστηρίζει τη Χεζμπολάχ και βρισκόταν σε συντονισμό μαζί της, τόσο για το Λίβανο, όσο και για την ευρύτερη περιοχή. Επεδίωκε δε, να διατηρήσει τον έλεγχο της σύγκρουσης Χεζμπολάχ-Ισραήλ. Για το λόγο αυτό, την υποστήριξε κατά τη διάρκεια του πολέμου με το Ισραήλ το καλοκαίρι 2006, μετά τον οποίο η Χεζμπολάχ εισήλθε επίσημα στο λιβανέζικο πολιτικό σύστημα (Heṭou, 2014, σ. 28). Τα προαναφερθέντα φανερώνουν ότι, ακόμη και μετά το 2005, η λιβανική κυβέρνηση παρακαμπτόταν, ενώ συνεχιζόταν η εξωτερική διείσδυση στο Λίβανο, με αποτέλεσμα να υπονομεύεται η κυριαρχία του. Συμπερασματικά, η Συρία εργάστηκε μέσω των Λιβανέζων υποστηρικτών της, για να διασφαλίσει ότι η εξωτερική πολιτική του Λιβάνου παρέμενε σε μεγάλο βαθμό σύμφωνη με τη δική της, ιδιαίτερα σε κρίσιμα ζητήματα, που σχετίζονταν με την αραβοϊσραηλινή σύγκρουση και τον ιρανοαμερικανικό ανταγωνισμό (Najem, 2012, σ. 118).

Η ισχυροποίηση της Χεζμπολάχ στο Λίβανο και η στενή της σχέση με το Ιράν, σε συνδυασμό με το συριακό εμφύλιο και την αποσταθεροποίηση της Συρίας, άρχισαν μετά το 2011 να μετατοπίζουν την εξωτερική επιρροή εντός του Λιβάνου. Συνεπώς, η ιρανική επιρροή στο Λίβανο έχει αυξηθεί, μέσω της υποστήριξης των σιιτικών οργανώσεων και της ταυτόχρονης αποδυνάμωσης της κυβέρνησης και υποβάθμισης των κρατικών θεσμών (Σαρλής, 2016, σ. 160). Ως αποτέλεσμα, ο βαθμός έλεγχος του Λιβάνου από το καθεστώς του Bashar al-Assad, σε σχέση με αυτόν που επικρατούσε πριν το 2010, έχει αλλάξει σημαντικά. Η συνεχής ενίσχυση της Χεζμπολάχ, κατέστησε το σιιτικό άξονα που προσπαθεί να υλοποιήσει το Ιράν, αναμφισβήτητο

ισχυρό. Αυτό προφανώς είναι προς όφελος του Assad, καθώς το Ιράν και η Χεζμπολάχ αποτελούν τους σημαντικότερους υποστηρικτές του στο σύστημα της Μέσης Ανατολής. Ως εκ τούτου, μπορεί η άσκηση πειθαναγκαστικής πολιτικής έναντι του Λιβάνου από τη Συρία να έχει περιορισθεί, αλλά πλέον η εξυπηρέτηση των στρατηγικών της σκοπών, για τους οποίους άσκησε την υπόψη πολιτική από το 1980, επιτυγχάνεται μέσω των επιδιώξεων της Χεζμπολάχ και του Ιράν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα όσα έχουν προαναφερθεί καταλήγουμε στα παρακάτω συμπεράσματα:

α. Η στρατηγική του πειθαναγκασμού που εφαρμόσε η Συρία στο Λίβανο επηρέαζε βαθιά τον πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό ιστό της χώρας. Η κυριαρχία της Συρίας, ιδιαίτερα την περίοδο 1990-2005, χαρακτηρίστηκε από ένα πλέγμα περίπλοκης δυναμικής εξουσίας, χειραγώγησης και ελέγχου. Η υπόψη στρατηγική εκδηλώθηκε με διάφορα μέσα, συμπεριλαμβανομένης της στρατιωτικής παρουσίας, της πολιτικής παρέμβασης και της οικονομικής επιρροής.

β. Οι συνέπειες της υπόψη στρατηγικής ήταν πολύπλευρες. Πολιτικά, ο Λίβανος γνώρισε σημαντική απώλεια κυριαρχίας, καθώς οι συριακές επεμβάσεις υπονόμισαν την αυτονομία του και εμπόδισαν την εγκαθίδρυση ανεξάρτητης διακυβέρνησης. Η παρέμβαση επίσης, διαιώνισε την αστάθεια και εμπόδισε την ανάπτυξη δημοκρατικών θεσμών εντός του Λιβάνου, καλλιεργώντας ένα αίσθημα αδυναμίας στους πολίτες του.

γ. Η επιρροή της Συρία στο Λίβανο και η επιβολή των επιδιώξεών της σε σχέση με το Ισραήλ (π.χ. διαιώνιση σύγκρουσης στο Νότιο Λίβανο μεταξύ Χεζμπολάχ-Ισραήλ), όχι μόνο επιδείνωσαν τις υπάρχουσες εσωτερικές εντάσεις, αλλά συνέβαλαν και στην περιφερειακή αστάθεια, επηρεάζοντας τη γεωπολιτική δυναμική στη Μέση Ανατολή.

δ. Η συριακή κυριαρχία επηρέασε και οικονομικά τη χώρα, αφού οι οικονομικές πολιτικές συχνά εξυπηρέτουσαν τα συμφέροντα της Συρίας, όπως συνέβαινε και στην περίπτωση των Σύρων εργαζομένων στο

Λίβανο, οι οποίοι απολάμβαναν της προστασίας του συριακού στρατού.

ε. Η Συμφωνία του Ταΐφ, δεν πέτυχε να αντιμετωπίσει την εξωτερική διείσδυση εντός του Λιβάνου, καθώς οι διατάξεις της επέτρεψαν στη Συρία να παραβιάσει τη διαδικασία εφαρμογής της. Ως εκ τούτου, αμφισβητείται εύλογα η ανεξαρτησία-αυτονομία του Λιβάνου μετά το 1990.

στ. Μετά το ξέσπασμα του συριακού εμφυλίου, οι δυνατότητες του καθεστώτος Bashar al-Assad έχουν περιορισθεί, όσον αφορά στην εφαρμογή πειθαναγκαστικής στρατηγικής έναντι του Λιβάνου. Εντούτοις, τα συμφέροντα του σε σχέση με το Ισραήλ, εξυπηρετούνται από το Ιράν και τη Χεζμπολάχ, οι οποίοι έχουν αναπληρώσει το κενό ισχύος που άφησε η Συρία στο Λίβανο μετά το 2011.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα κράτη μικρού-μεσαίου αποτυπώματος πρέπει να είναι έτοιμα να αντιμετωπίσουν προκλήσεις, που αφορούν στη διατήρηση της ανεξαρτησίας και στη διαφύλαξη της αυτονομίας τους. Γι' αυτό, η χρήση έξυπνης ισχύος κρίνεται αναγκαία, προκειμένου να εξουδετερωθεί η εφαρμογή εξαναγκαστικών μέτρων εναντίον τους, από άλλα κράτη.

Η χρήση πειθαναγκαστικής στρατηγικής ενδεχομένως να κλιμακώσει εντάσεις, να προκαλέσει αντίποινα ή να επιφέρει αρνητικές ανθρωπιστικές συνέπειες. Συνεπώς, τα κράτη πρέπει να επιδιώκουν την εξεύρεση ισορροπίας μεταξύ της μόχλευσης μέτρων πειθαναγκασμού και της εμπλοκής σε διπλωματικό διάλογο, για την ενίσχυση της σταθερότητας στο διεθνές περιβάλλον.

Η αντιμετώπιση στρατηγικών πειθαναγκασμού τονίζει την ανάγκη για ισχυρούς μηχανισμούς εντός των κρατών, για προστασία της κυριαρχίας τους. Η ενίσχυση των εθνικών θεσμών, της κοινωνίας και η διασφάλιση διαφανών δομών διακυβέρνησης, θεωρούνται ζωτικής σημασίας, για αντιμετώπιση εξωτερικών πιέσεων.

Ο πειθαναγκασμός υπογραμμίζει τη σημασία των συμμαχιών και διεθνών συνεργασιών. Η συνεργασία

μεταξύ κρατών και περιφερειακών-διεθνών οργανισμών καθίσταται σημαντική-αναγκαία, για αποτροπή της εξαναγκαστικής διπλωματίας και υποστήριξη της συλλογικής ασφάλειας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η πολιτική που εφάρμοσε η Συρία έναντι του Λιβάνου την περίοδο 1980-2020, κατέδειξε τη σημαντικότητα του πειθαναγκασμού ως στρατηγικής επιλογής ενός κράτους. Μέσα από την εργασία εμφανίζεται επίσης, η σημασία του σεβασμού της κυριαρχίας, της ενίσχυσης ισχυρών δημοκρατικών θεσμών και του διπλωματικού διαλόγου, για διατήρηση της σταθερότητας στο διεθνές σύστημα. Επιβεβαιώνεται όμως ταυτόχρονα αυτό που αναγράφει ο Θουκυδίδης (2019, σ. 344) στο Διάλογο των Μηλίων-Αθηναίων: «το επιχείρημα του δικαίου αξιάν έχει, όπου ίση υπάρχει δύναμις προς επιβολήν αυτού, ότι όμως ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμις του και ο ασθενής παραχωρεί ό,τι του επιβάλλει η αδυναμία του». Συνεπώς, κρίνεται επιτακτική η ανθεκτικότητα των κρατών και η ανάγκη για συλλογική δράση, για διαφύλαξη της αυτονομίας και αναβάθμιση της διεθνούς σταθερότητας.

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές

Ιστοσελίδες

- CIA. (1986). *Freedom of Information Act Electronic Reading Room*. Retrieved Νοεμβρίου 22, 2023, from Freedom of Information Act Web site: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP91B00874R000100230013-3.pdf>
- GlobalSecurity.org. (2011, Ιουλίου 2011). *GlobalSecurity.org*. Ανάκτηση Δεκεμβρίου 03, 2023, από GlobalSecurity.org Web site: https://www.globalsecurity.org/military/world/war/images/Lebanon_Main_Religious_Groups.gif
- Quickworld. (2022, Απριλίου 13). *Quickworld's Map of the day*. Ανάκτηση Δεκεμβρίου 01, 2023, από Quickworld Web site: <https://mapoftheday.quickworld.com/posts/the-lebanon-civil-war>
- United Nations. (2019). *United Nations Peacemaker*. Ανάκτηση Νοεμβρίου 29, 2023, από United Nations Peacemaker Web site: <https://peacemaker.un.org/>

Εργασίες Σπουδαστών

sites/peacemaker.un.org/files/LB_891022_Taif%20Accords.pdf

Yacoubian, M. (2006, Νοεμβρίου 09). *United States Institute of Peace*. Ανάκτηση Δεκεμβρίου 03, 2023, από The United States Institute of Peace Web site: <https://www.usip.org/publications/2006/11/syrias-role-lebanon>

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Θουκυδίδης. (2019). *Θουκυδίδης Ιστορία*. (Ε. Βενιζέλος, Μεταφρ.) Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κολιόπουλος, Κ. (2008). *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*. Βάρη: Ποιότητα.

Παπαφλωράτος, Ι. Σ. (2021). *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών*. Αθήνα: Λειμών.

Σαρλής, Μ. (2016). Η συριακή πολιτική στον Λίβανο και ο μετασχηματισμός της στρατηγικής σχέσης Συρίας-Ιράν στη νέα Μέση Ανατολή (2003-2014): Συστημική γεωπολιτική ανάλυση της ανακατανομής ισχύος μεταξύ του μπασαθικού καθεστώτος της Δαμασκού και του ισλαμιστικού καθεστώτος της Τεχεράνης (Διδακτορική διατριβή). Αθήνα: Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών. Ανακτήθηκε την 10 Δεκεμβρίου 2023 από: <http://hdl.handle.net/10442/hedi/40092>

Τζου, Σ. (2012). *Η Τέχνη του Πολέμου*. (Α. Λασκαράτος, Μεταφρ.) Αθήνα: Αιώρα.

Ξενόγλωσση

Avi-Ran, R. (1991). *The Syrian Involvement in Lebanon Since 1975*. (D. Maisel, Μεταφρ.) Boulder, Colorado: Westview Press.

Chalcraft, J. (2006). *Syrian workers in Lebanon and the role of the state: political economy and popular aspirations*. Στο F. d. Bel-Air, *Migration et politique au Moyen-Orient* (σσ. 81-103). Beyrouth: Presses de l'Ifpo. doi:10.4000/books.ifpo.4756

European Asylum Support Office. (2020). *Syria Security situation*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Harris, W. W. (1993). The Syria-Israel front in the 1990s: The Golan Heights, Lebanon and the 'Peace Process'. *Boundary and Security Bulletin*, 1(3), 83-90. Ανάκτηση Νοεμβρίου 28, 2023, από Durham University Web site: https://www.durham.ac.uk/media/durham-university/research-/research-centres/ibru-centre-for-borders-research/maps-and-databases/publications-database/boundary-amp-security-bulletins/bsb1-2_harris.pdf

Hetou, G. (2014). *Syria's Regional Alignment: Explaining Syrian Foreign Policy 1970-2010* (Διδακτορική διατριβή). New Brunswick, New Jersey: Rutgers

University. Ανακτήθηκε την 02 Δεκεμβρίου 2023 από: <https://rucore.libraries.rutgers.edu/rutgers-lib/44114/PDF/1/play/>

Khalidi, R. (2013). *Under Siege : PLO Decisionmaking During the 1982 War*. New York: Columbia University Press.

Najem, T. (2000). *Lebanon's Renaissance: The Political Economy of Reconstruction*. Reading: Ithaca Press.

Najem, T. (2012). *Lebanon : The Politics of a Penetrated Society*. Abingdon, Oxfordshire: Routledge.

Norton, A. R. (1991). Lebanon after Ta'if: Is the Civil War over? *Middle East Journal*, 45(3), 457-473.

Schenk, B. (1994). *Kamāl Ġunbulā: das arabisch-islamische Erbe und die Rolle der Drusen in seiner Kozeption der libanesischen Geschichte*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag.

Thompson, E. V. (2002). Will Syria Have to Withdraw from Lebanon? *Middle East Journal*, 56(1), 72-93.

Ο Αντισυνταγματάρχης Γεώργιος Γιώρκας, γεννήθηκε στη Λεμεσό το 1976 και κατάγεται από το Μαραθόβουνο Αμμοχώστου. Εισήλθε στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων το 1994 και αποφοίτησε το 1998 με το βαθμό του Ανθυπίλαρχου. Παρακολούθησε επιτυχώς όλα τα προβλεπόμενα Σχολεία Εκπαίδευσης Αξιωματικών Θεωρακισμένων και είναι απόφοιτος της Σχολής Διοίκησης και Επιτελών (ΣΔΙΕΠ), αποφοιτώντας πρώτος στην 22η εκπαιδευτική σειρά, καθώς και της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ) και της Σχολής Εθνικής Αμύνης (ΣΕΘΑ). Υπηρέτησε στις 26 ΕΜΑ, 355 ΕΜΑ και 28 Ε.ΤΟΜΑ, ως Ουλαμαγός, Διοικητής 1λης, Αξιωματικός 2ου, 3ου και 4ου Γραφείων και Υποδιοικητής. Από τον Ιούλιο 2018 έως τον Αύγουστο 2022, υπηρέτησε ως επιτελής στα ΓΕΕΦ/ΔΙΔΟΡ και ΓΕΕΦ/ΔΙΣΧΕΔ. Στις 30 Αυγ 2022 ανέλαβε καθήκοντα ως Διοικητής της 26 ΕΜΑ, ενώ από το Σεπτέμβριο 2024 υπηρετεί ως Δντής 3ου ΕΓ της ΧΧ ΤΘΤ. Έχει τιμηθεί με όλες τις προβλεπόμενες για το βαθμό του διακρίσεις. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις και Ευρωπαϊκές Σπουδές. Ομιλεί την αγγλική και γερμανική γλώσσα. Είναι παντρεμένος και έχει τρεις γιους.

Στρατηγική ανάλυση του δεύτερου πολέμου του Ναγκόρνο Καραμπάχ (Σεπτέμβριος-Νοέμβριος 2020) από αρμενικής πλευράς.

Ανχης (ΤΧ) Ευσταθίου Στέλιος
Σπουδαστής ΣΕΘΑ 14^{ης} ΕΣ ΦΕΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η πολιτική στον Καύκασο προσομοιάζει με παρτίδα σκάκι. Μια λανθασμένη κίνηση μπορεί να αλλάξει το αποτέλεσμα. Αυτό ακριβώς συνέβη με την έναρξη του δεύτερου πολέμου του Ναγκόρνο Καραμπάχ, που είχε ως αποτέλεσμα την ήττα της Αρμενίας και τη νίκη του Αζερμπαϊτζάν» (Sumbal, 2021, σ.19).

Η σύγκρουση μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν στον πρώτο πόλεμο του Ναγκόρνο Καραμπάχ, είχε ως αποτέλεσμα τη νίκη των Αρμενίων το 1994 και τον έλεγχο όχι μόνο της διαφιλονικούμενης περιοχής¹, αλλά και τον εξ' ολοκλήρου ή εν μέρει έλεγχο επτά Αζερικών περιφερειακών της περιοχών². Η αποτυχία υπογραφής συνθήκης ειρήνης με το πέρας του πρώτου πολέμου, η μη επίσημη συμπερίληψη της αυτόνομης περιοχής του Ναγκόρνο Καραμπάχ ως έδαφος της Αρμενίας και η μη αναγνώριση της ως αυτόνομης δημοκρατίας, από

τη διεθνή κοινότητα³ (Mahoney, 2018, .σ.184) είχε ως αποτέλεσμα η σύγκρουση να θεωρείται ως «παγωμένη⁴» (Waal, 2015, σ.125) και εκκρεμούσα μεταξύ δύο και μισών αντιμαχόμενων πλευρών (Czachor, 2017).

Ο χαρακτηρισμός της σύγκρουσης ως «παγωμένης», επιβεβαιώθηκε κατά διαστήματα από τη μερική και περιοδική αναθέρμανσή της, που είχε ως αποτέλεσμα τις αιματηρές και θανατηφόρες μεν, πλην όμως περιορισμένης σε έκταση και διάρκεια σποραδικές συγκρούσεις⁵, μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν, μεταξύ του 1994 και του 2019. Σύμφωνα με τον Sumbal (2021, σ.11), το τελευταίο λάθος της Αρμενίας, που οδήγησε στο τέλος της στρατηγικής υπομονής του Αζερμπαϊτζάν και έφερε την έναρξη του δεύτερου πολέμου του Ναγκόρνο Καραμπάχ, ήταν η επίθεση, με πυρά πυροβολικού, στην Αζερική περιοχή του Τονυζ⁶, κατά μήκος του βορείου τμήματος των διεθνώς αναγνωρισμένων συνόρων Αρμενίας-Αζερμπαϊτζάν, την 12 Ιουλίου 2020.

Η σύγκρουση βγήκε από τον λήθαργο και τον πάγο, με την πλήρη αναθέρμανση της την 27 Σεπτεμβρίου 2020, με την έναρξη του δεύτερου πολέμου του Ναγκόρνο Καραμπάχ, διάρκειας 44 ημερών, κατά τον οποίο το Αζερμπαϊτζάν είχε την πλήρη υποστήριξη της Τουρκίας υπό την ανοχή της Ρωσίας και που τελείωσε με παρέμβαση της τελευταίας, ώστε να επιτευχθεί κατάπαυση του πυρός και των εχθροπραξιών. Το τέλος του πολέμου είχε ως αποτέλεσμα την στρατηγική ήττα της Αρμενίας και την ανατροπή του status quo.

ΣΚΟΠΟΣ

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να εξετάσει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ξεκίνησε ο δεύτερος πόλεμος του Ναγκόρνο Καραμπάχ, αναλύοντας τις

1 Μονομερώς ανακηρυγμένη και μη αναγνωρισμένη διεθνώς Δημοκρατία του Αρτσάχ.

2 Οι περιοχές που καταλήφθηκαν από την Αρμενία στον πρώτο πόλεμο του Ναγκόρνο Καραμπάχ, οι οποίες στρατιωτικά-στρατηγικά χρησίμευσαν ως νεκρή ζώνη (buffer zone), ήταν το Kalbajar, Lachin, Qubadli, Zangilian, Jabrayil/Jabril, Fuzuli/Fazuli και Agdham/Agdam (Ataman, Pirincci, 2021). Βλέπε Χάρτη 1, Παράρτηματος «B».

3 Σύμφωνα με τον Mahoney (2018), κανένα κράτος μέλος του ΟΗΕ, συμπεριλαμβανομένης της Αρμενίας δεν αναγνώρισε τη Δημοκρατία του Αρτσάχ ως ανεξάρτητο κράτος και ως εκ τούτου τα αποτελέσματα της στρατιωτικής νίκης της Αρμενίας στον πρώτο πόλεμο του Ναγκόρνο Καραμπάχ δεν έπρεπε να αναγνωριστούν από τη διεθνή κοινότητα.

4 Γνωστή ως «frozen conflict».

5 Οι κυριότερες συγκρούσεις έλαβαν χώρα το 2008, το 2012, το 2013 και το 2016.

6 Η περιοχή βρίσκεται 300 περίπου χιλιόμετρα βόρεια της γραμμής επαφής μεταξύ Αζερμπαϊτζάν και Αρμενίας (γραμμή επαφής Ναγκόρνο Καραμπάχ-Αζερμπαϊτζάν).

Εργασίες Σπουδαστών

αποφάσεις και ενέργειες της Αρμενίας, υπό το πρίσμα των στρατηγικών διανοητών και εννοιών. Μέσα από την ανάλυση αυτή θα εξαχθούν συμπεράσματα τα οποία θα είναι χρήσιμα για την εκμετάλλευσή τους, αλλά και στην κατανόηση πως η χάραξη και υιοθέτηση των στρατηγικών ενός κράτους, που θα καθορίσουν εν τέλει το αποτέλεσμα μιας κρίσης ή σύγκρουσης, πρέπει να έχουν ξεκάθαρους πολιτικούς και εφικτούς αντικειμενικούς σκοπούς, να εδράζονται στην ορθή διάγνωση του περιβάλλοντος, και να υπάρχει η δυνατότητα σύζευξης σκοπών και μέσων.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας της Δημοκρατίας της Αρμενίας

Η ισχύουσα Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας της Δημοκρατίας της Αρμενίας δημοσιεύτηκε στις 10 Ιουλίου 2020, μόλις πριν την επίθεση στο Τονυζ και μικρό χρονικό διάστημα πριν την έναρξη του δεύτερου πολέμου του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Ένας από τους αντικειμενικούς σκοπούς των εθνικών της συμφερόντων ορίζεται ως η υλοποίηση των αμυντικών προτεραιοτήτων, για την αντιμετώπιση των στρατιωτικών απειλών της Αρμενίας και τη διασφάλιση της ακεραιότητας του Αρτσάχ. Στο εν λόγω έγγραφο η λέξη Αρτσάχ αναφέρεται πάνω από 40 φορές, γεγονός που καταδεικνύει ότι ως πολιτικός στόχος είχε τεθεί η διατήρηση του status quo του Ναγκόρνο Καραμπάχ, όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά τη λήξη του πρώτου πολέμου.

Στο ίδιο έγγραφο αναφέρεται η πρόθεση στενότερης συνεργασίας της χώρας, μεταξύ άλλων με τη Ρωσία, τον Οργανισμό Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (CSTO) και την Ευρασιατική Οικονομική Ένωση (EAEU). Η αναφορά όμως στην πρόθεση ενδυνάμωσης της συνεργασίας με το NATO, την ΕΕ, και τις ΗΠΑ, εκτιμάται ως αντιφατική και προβληματική, λόγω αντικρουόμενων συμφερόντων των προαναφερόμενων δυτικών δρώντων με τη Ρωσία. Η Ρωσία, σύμφωνα με τον Litsa (2023, σ.12), δεν μπορούσε να δεχτεί την προσπάθεια απεξάρτησης της Αρμενίας από αυτήν και τον δυτικό προσανατολισμό της μετά τη «Βελούδινη Επα-

νάσταση» του 2018⁷, γι' αυτό και την «τιμώρησε» στον δεύτερο πόλεμο με την υιοθέτηση μιας στρατηγικής «αφαίμαξης» (Mearsheimer, 2003, σ.204), η οποία ακύρωσε κάθε στρατηγική της Αρμενίας, οδηγώντας την στην ήττα.

Ασθενή Σημεία-Λάθη στην Στρατηγική της Αρμενίας

Για την επίτευξη του πολιτικού στόχου, που ήταν η διατήρηση του status quo στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, μέσω αποθαρρυντικών ενεργειών εναντίον ενός επιθετικού αντιπάλου (Καραγιάννης, 2022, σ.15), η Αρμενία επέλεξε σε επίπεδο στρατιωτικής στρατηγικής την αποτροπή μέσω άμυνας, η οποία, σύμφωνα με τον Κολιόπουλο (2008, σ.23), είναι η αποτροπή που επιδιώκεται μέσω διατήρησης ισχυρών και αξιόπιστων αμυντικών δυνατοτήτων.

Στο επίπεδο της υψηλής στρατηγικής, ενδεχομένως δεν δόθηκε η πρέπει σημασία στο γεγονός ότι, η επιτυχία της αποτρεπτικής απειλής μετριέται και τελικά αξιολογείται από τη μη χρήση αυτής (Platias & Koliopoulos, 2010, σ.7). Αγνοήθηκε από πλευράς Αρμενίας ότι, η αξιοπιστία της απειλής της αποτροπής, συνδέεται, όπως υποστηρίζει ο Καραγιάννης (2022, σ.45), με την πολιτική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση που επικρατεί στην αμυνόμενη χώρα, δηλαδή τη διάγνωση του εσωτερικού περιβάλλοντος. Η Αρμενία είναι μια φτωχή χώρα, εξαρτώμενη τόσο από την παροχή οικονομικής και τη στρατιωτικής βοήθειας από την Ρωσία όσο και τη στήριξη των Αρμενίων της διασποράς. Το οικονομικό εμπάργγο που επέβαλαν το Αζερμπαϊτζάν και η Τουρκία, μετά τον πρώτο πόλεμο μείωσαν τις προοπτικές της Αρμενίας στις εμπορικές συναλλαγές και στην ανάπτυξη της οικονομίας της (Antal, 2022, σ.12). Κατά τον Sumbal (2021, σ.15) η Αρμενία το 2020 ήρθε αντιμέτωπη με την χειρότερη οικονομική κρίση υπό την ηγεσία του Pashinyan, ο οποίος απέτυχε να εκπληρώσει τις υποσχέσεις του για οικονομική ευημερία της χώρας. Όταν η κατάσταση της οικονομίας και οι συνέπειες της πανδημίας προμήνυαν εξεγέρσεις εναντίον του, προτίμησε να αποπροσανατολίσει το εσωτερικό μέτωπο με τη

7 Η Μόσχα, σύμφωνα με τον Litsa (2023), ουδέποτε ξέχασε ότι ο πρώην πρωθυπουργός της Αρμενίας Serzh Sargsyan, ο οποίος τύγχανε της εμπιστοσύνης της Ρωσίας, ουσιαστικά εξαναγκάστηκε να εγκαταλείψει την εξουσία της Αρμενίας υπέρ του Nikol Pashinyan.

δημιουργία μιας κρίσης με το Αζερμπαϊτζάν. Η επίθεση στο Τονυζ, τον Ιούλιο του 2020, υπονόμωσε κάθε κανάλι επικοινωνίας και διαλόγου, έτσι κατάρρευσε η ευθυγράμμιση της στρατιωτικής στρατηγικής με τη διπλωματική στρατηγική, οδηγώντας τις δύο πλευρές στον πόλεμο. Κατά την Shaffer (2022, σ.36), η Αρμενία ήθελε να αποσαφηνίσει στην ΕΕ ότι ήταν σε θέση να καταστεί εγγυητρια δύναμη της ενεργειακής ασφάλειας της Ευρώπης⁸, αφού είχε τη δυνατότητα να παρεμποδίσει ή να προστατεύσει τη λειτουργία της γραμμής φυσικού αερίου SGC, η οποία θα λειτουργούσε για πρώτη φορά στα τέλη του 2020.

Οι Aydabirian, Libaridian και Papazian (2021, σ.17), υποστηρίζουν ότι στο εσωτερικό μέτωπο υπήρχαν αντιπαράθεσεις, τόσο μεταξύ της υφιστάμενης κυβέρνησης και των προηγούμενων κυβερνήσεων⁹, όσο και μεταξύ Stepanakert και Yerevan. Πέραν των αντιπαράθεσεων δεν υπήρξε κοινωνική προετοιμασία για διεξαγωγή πολέμου, λόγω απουσίας συλλογικής θέλησης για επίτευξη νίκης. Από τα προαναφερθέντα, μπορεί αβίαστα να συμπεράνει κάποιος ότι, δεν υπήρχε σύζευξη σκοπών και μέσων και δεν λήφθηκε υπόψη ο βασικός κανόνας της εσωτερικής νομιμοποίησης, κατά τον οποίο καμία στρατηγική δεν μπορεί να πετύχει χωρίς ενεργή εσωτερική υποστήριξη της υψηλής στρατηγικής της χώρας από την κοινωνία (Πλατιάς, Κολιόπουλος, 2021, σ.190).

Στον τομέα της ισορροπίας ισχύος, η οποία αποτελεί βασικό δομικό στοιχείο της διάγνωσης του διεθνούς περιβάλλοντος, αγνοήθηκε από πλευράς Αρμενίας η ανισορροπία που υπήρχε στο πλαίσιο της χρησιμοποίησης των οικονομικών πόρων των

δύο χωρών, για την ανάπτυξη της στρατιωτικής τους ισχύος¹⁰ (Πλατιάς, Κολιόπουλος, 2021, σ.206-208).

TABLE 1: AZERBAIJAN AND ARMENIA MILITARY EXPENDITURES (2010-2019, IN MILLIONS OF DOLLARS)

Year	AZERBAIJAN		ARMENIA	
	MILITARY SPENDING	GDP RATIO (Percentage)	MILITARY SPENDING	GDP RATIO (Percentage)
2010	1.476,6	2,8	395,0	4,3
2011	3.080,1	4,7	390,9	3,9
2012	3.246,1	4,7	380,6	3,8
2013	3.367,6	4,5	444,6	4,0
2014	3.427,2	4,6	457,8	3,9
2015	2.900,6	5,5	447,4	4,2
2016	1.397,0	3,7	431,4	4,1
2017	1.528,9	3,8	443,6	3,8
2018	1.672,2	3,6	608,9	4,9
2019	1.854,2	4,0	673,3	4,9
10-Year Average	2.395,05	4,19	467,35	4,09

Source: SIPRI, Military Expenditure Database

Αμυντικές Δαπάνες Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν
(Πηγή : Ataman & Pirincci 2021)

Οι Ataman και Pirincci (2021, σ.27) αναφέρουν ότι το Αζερμπαϊτζάν, κατά την περίοδο 1994 μέχρι το 2020 δαπάνησε σταθερά ποσοστό μεγαλύτερο του 3% του ΑΕΠ του σε στρατιωτικούς εξοπλισμούς, ενώ ο ετήσιος μέσος όρος των στρατιωτικών του δαπανών την δεκαετία 2010-2019, δεν ήταν μικρότερος των 2.3 δισεκατομμυρίων δολαρίων· ο ετήσιος μέσος όρος των στρατιωτικών δαπανών της φτωχής Αρμενίας, την ίδια περίοδο, δεν ξεπέρασε τα 500 εκατομμύρια δολάρια¹¹. Σύμφωνα με τον Antal (2022, σ.12), ο ετήσιος μέσος όρος δεκαετίας του στρατιωτικού προϋπολογισμού του Αζερμπαϊτζάν προσεγγίζει τον ετήσιο μέσο όρο του συνόλου του κρατικού προϋπολογισμού της Αρμενίας. Σε ό,τι αφορά στο ποιοτικό επίπεδο της στρατιωτικής

8 Σύμφωνα με την Shaffer (2022), με την επίθεση στο Τονυζ επιχειρήθηκε από πλευράς Αρμενίας η κατάληψη των υψωμάτων Qaragaya, τα οποία δεσπόζουν του ενεργειακού διαδρόμου ο οποίος κατευθύνεται από την Κασπία θάλασσα στην Ευρώπη και συμπεριλαμβάνει τη Νότια Γραμμή Μεταφοράς Φυσικού Αερίου (Southern Gas Corridor-SGC). Η απόπειρα αυτή θεωρήθηκε από το Αζερμπαϊτζάν ως στρατηγική απειλή, αφού ενδεχόμενη κατοχή των εν λόγω υψωμάτων θα έδινε τη δυνατότητα στο Yerevan να απειλεί και να ελέγχει τον ενεργειακό διάδρομο.

9 Η αντιπαράθεση στο εσωτερικό μέτωπο της κυβέρνησης Pashinyan με τις προηγούμενες κυβερνήσεις υποστηρίζεται και από τον Cheterian (2022).

10 Ο Bebler (2015) παραθέτει τις δηλώσεις του Aliyev σε ομιλία του στο Baku τον Μάιο του 2011, σύμφωνα με τις οποίες ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης του Αζερμπαϊτζάν την παρελθούσα επταετία ήταν μεγάλος, η βιομηχανική παραγωγή τριπλασιάστηκε, ενώ ο ρυθμός της φτώχειας επιβραδύνθηκε κατά 80%. Δήλωσε ακόμα ότι η ενεργειακή πολιτική της χώρας στηριζόταν στη στρατηγική εξόρυξης και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, καθιστώντας το Αζερμπαϊτζάν ένα σημαντικό μέρος της ενεργειακής ασφάλειας της ευρύτερης περιοχής.

11 Βλέπε Συγκριτικό Πίνακα του Παραρτήματος «Γ».

Εργασίες Σπουδαστών

ισορροπίας ισχύος¹², ο Sovetkin (2020), υποστηρίζει ότι η Αρμενία διέθετε στρατεύματα και εξοπλισμό του 20^{ου} αιώνα, ενώ το Αζερμπαϊτζάν του 21^{ου} αιώνα¹³. Ο Amirkhanyan (2022, σ.123), υποστηρίζει ότι παρόλο που η κοινωνία της Αρμενίας επιθυμούσε την προστασία τόσο της χώρας όσο και του Αρτσάχ από τις απειλές του Αζερμπαϊτζάν και της Τουρκίας, εντούτοις επί 26 χρόνια δεν διατέθηκαν οι απαραίτητοι οικονομικοί πόροι, ώστε να υιοθετηθεί και υλοποιηθεί αντίστοιχη στρατηγική.

Ενδεχομένως η Αρμενία να υπολόγιζε πως η απειλή της αποτροπής να μην έφερνε τα επιθυμητά αποτελέσματα και τελικά να κατέρρευε και ως εκ τούτου στηρίχτηκε, σε επίπεδο υψηλής στρατηγικής στην εξωτερική εξισορρόπηση, η οποία στηριζόταν στη διπλωματική στρατηγική της συμμαχίας με τη Ρωσία. «Δανείστηκε», κατά τους Πλατιά και Κολιόπουλο (2021, σ.172, 208) την ισχύ τρίτου, για εξισορρόπηση ισχυρότερου και απειλητικότερου στρατηγικού αντιπάλου, όπως ήταν το Αζερμπαϊτζάν. Αντιλαμβανόμενη, ίσως, την ανισορροπία ισχύος που δημιουργήθηκε, υπέρ του Αζερμπαϊτζάν προτίμησε την επιλογή της «φθηνής» εξωτερικής εξισορρόπησης παρά την συγκριτικά «ακριβή» εσωτερική εξισορρόπηση, η οποία βέβαια προσφέρει μεγαλύτερη στρατηγική αυτονομία. Δεν υπολόγισε όμως, ότι κανένας δεν θα κάνει δικό του το δικό σου πρόβλημα, αν δεν έχει σημαντικά οφέλη και ότι η επίτευξη της ασφάλειας και των στρατηγικών στόχων ενός κράτους εξαρτάται από το ίδιο το κράτος και όχι από τρίτους. Ο Litsas (2023, σ.6) υποστηρίζει ότι η υπερεξάρτηση αυτή της Αρμενίας από τη Ρωσία και τα συμφέροντα της τελευταίας, είχαν ως αποτέλεσμα κατά τον δεύτερο πόλεμο, η Αρμενία να είναι το θύμα, το Αζερμπαϊτζάν το πiónι της Τουρκίας, η Άγκυρα η μαριονέτα της Ρωσίας και η

Ρωσία η κινητήρια δύναμη των μαριονετών στο σύνολο της γεωστρατηγικής παρτίδας¹⁴.

Αγνοήθηκε επίσης ότι σε περίπτωση που η απειλή πολέμου, στο πλαίσιο της στρατηγικής αποτροπής, δεν επαρκέσει για να κάμψει τη θέληση του αντιπάλου και επέλθει ο πόλεμος, τότε πρώτο μέλημα είναι η άμυνα, αναμένοντας την ευκαιρία για επίθεση (Πλατιάς, Κολιόπουλος, 2015, σ.47). Μετά το 1994 η Αρμενία άρχισε να προετοιμάζεται στρατιωτικά για μια επανάληψη του πρώτου πολέμου, αγνοώντας ενδεχομένως ότι δεν υπάρχουν αναλλοίωτες συνταγές νίκης (Πλατιάς, Κολιόπουλος, 2021, σ.36), λόγω αναπροσαρμογής των εχθρικών μεθόδων και μέσων. Ξόδεψε το μεγαλύτερο μέρος του στρατιωτικού της προϋπολογισμού στη δημιουργία ή τη βελτίωση των υφιστάμενων αμυντικών έργων κατά μήκος της γραμμής επαφής¹⁵ με το Αζερμπαϊτζάν. Είχε την πεποίθηση ότι οι αμυντικές οχυρώσεις της σε ορεινό έδαφος, που διέθεταν άριστη παρατήρηση προς τα ανατολικά τις καθιστούσαν απόρθητες και απροσπέλαστες σε περίπτωση εχθρικής επίθεσης στον άξονα ανατολής – δύσης (Antal, 2022, σ.13). Η Αρμενία εφάρμοζε δόγμα πολέμου που είχε υιοθετήσει από τη Ρωσία, το οποίο βασιζόταν σε πόλεμο φθοράς, ενώ αντίθετα οι εχθρικές δυνάμεις είχαν υιοθετήσει δόγμα ελιγμού. Προσπάθειες, σύμφωνα με τον Amirkhanyan (2022, σ.130), που είχαν γίνει στο παρελθόν από το Υπουργείο Άμυνας της Αρμενίας, για αναθεώρηση του στρατιωτικού δόγματος, προσέκρουσε στην αντίσταση του Γενικού Επιτελείου των ΕΔ και ουδέποτε εξετάστηκε

12 Βλέπε πίνακες Παραρτήματος «Δ».

13 Κατά τον Amirkhanyan (2022), παρόλο που η καινοτόμες στρατιωτικές τακτικές και δυνατότητες του Αζερμπαϊτζάν αποκαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων του 2016, οι στρατιωτικοί ηγέτες της Αρμενίας απέτυχαν να εξάγουν τα κατάλληλα συμπεράσματα, ώστε να λάβουν τα απαραίτητα αντίμετρα και να προσαρμόσουν τη στρατηγική τους. Κατά τον Antal (2022) η εμπορική συνεργασία στον στρατιωτικό τομέα του Αζερμπαϊτζάν, με το Ισραήλ και την Τουρκία έφερε στην φαρέτρα των Αζέρων «έξυπνη τεχνολογία», προσδίδοντας στρατηγικό πλεονέκτημα. Σύμφωνα με τον Sumbal (2021), το Αζερμπαϊτζάν προμηθεύτηκε από την Τουρκία, κατά τους πρώτους μήνες του 2020, στρατιωτικό εξοπλισμό αξίας 123 εκατομμυρίων δολαρίων.

14 Σύμφωνα με τον Litsa (2023) τρεις ήταν οι λόγοι που η Ρωσία επέτρεψε στην Τουρκία να συμμετάσχει ενεργά στον δεύτερο πόλεμο και να «πιωρήσει» κατ' αυτό τον τρόπο την Αρμενία: α. η αναγνώριση της γενοκτονίας των Αρμενίων από τις ΗΠΑ, η οποία θεωρήθηκε ως κίνηση της Δύσης για προετοιμασία της Αρμενίας, β. Η υποψία για παραγκωνισμό της Ρωσίας μετά το αδιέξοδο που δημιουργήθηκε στην Ομάδα του Minsk στο πλαίσιο του ΟΑΣΕ, κατά την κρίση της επίθεσης στο Τονυζ και γ. η επιθυμία της Μόσχας για συνέχιση της αργής «αφαίμαξης» των δύο αντιμαχόμενων κρατών, ώστε να πεισθεί το Αζερμπαϊτζάν ότι είναι προς γεωστρατηγικό του όφελος η σύσφιξη των σχέσεων του με τη Ρωσία. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και ο Cheterian (2020), ο οποίος αναφέρει ότι από το 2015 η Μόσχα επέμενε όπως η Αρμενία επιστρέψει στο Αζερμπαϊτζάν τις 7 περιοχές έξω από την αυτόνομη περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ, στην οποία θα αναπτύσσονταν ρωσικά στρατεύματα για τη διατήρηση της σταθερότητας. Το Αζερμπαϊτζάν συμφώνησε όμως η Αρμενία διαφώνησε. Η Αρμενία δεν μπορούσε να βασίζεται στην παροχή στρατιωτικής στήριξης και ταυτόχρονα να απορρίπτει την πρόταση της Ρωσίας για επίλυση του θέματος.

15 Είναι ευρύτερα γνωστές ως αμυντικές γραμμές Bagramyan και Ohanyan.

σοβαρά¹⁶. Η ανισορροπία στις σχέσεις πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, έπληξαν σοβαρά κάθε στρατηγική της Αρμενίας.

Από στρατιωτικής άποψης το μεγάλο υψόμετρο του Ναγκόρνο Καραμπάχ ευνοεί την άμυνα. Ο αντικειμενικός σκοπός της άμυνας σε ορεινές περιοχές είναι η απαγόρευση στον εχθρό κατάληψης σημείων κλειδιών και νευραλγικών περιοχών, που θα του επιτρέψουν τη συνέχιση των επιχειρήσεων του (Antal, 2022, σ.8). Ο έλεγχος του αυτοκινητοδρόμου M12 που συνδέει την Αρμενία με την πόλη Susha και το Stepanakert¹⁷ είναι ζωτικής σημασίας για τον έλεγχο του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η Susha θεωρείται ως το Ζωτικό Έδαφος της περιοχής, κατ' αντιστοιχία με το στρατηγικό αποφασιστικό σημείο του Jomini (Handel, 2001, σ.40). Όποιος κατέχει την πόλη αυτή αποκτά στρατηγικό πλεονέκτημα ως προς τον έλεγχο του Καραμπάχ, λόγω κατάρρευσης του Stepanakert, το οποίο θεωρείται ως Κέντρο Βάρους¹⁸. Η κατοχή επίσης της κοιλάδας του Aras είναι ζωτικής σημασίας, καθώς είναι ο μόνος τρόπος, για τον επιτιθέμενο, προσέγγισης του αυτοκινητοδρόμου M12 και αποφυγής της εκδήλωσης επιθετικής ενέργειας από ανατολικά προς δυτικά, μέσω ορεινών και δύσβατων περιοχών για την κατάληψη του Καραμπάχ¹⁹.

Η παθητική και στατική άμυνα που εφάρμοσαν κατά τον δεύτερο πόλεμο οι Αρμένιοι, επιβεβαίωσαν τον Jomini, ο οποίος υποστήριζε ότι άμυνα τέτοιας μορφής είναι πάντοτε επιζήμια (Καραγιάννης, 2022,

16 Αυτό οφείλεται ξεκάθαρα στο ότι οι αξιωματικοί των ΕΔ της Αρμενίας αποφοιτούσαν από στρατιωτικές σχολές της Ρωσίας, στις οποίες διδάσκονταν την εφαρμογή του πολέμου τριβής, τη στατική άμυνα και τη βαριά στήριξη των αμυνόμενων δυνάμεων τους στο πυροβολικό και στην αεράμυνα.

17 Πρωτεύουσα του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

18 Παρόλο που οι ορισμοί του Κέντρου Βάρους (ΚΒ) και του Ζωτικού Εδάφους (ΖΕ) είναι ορισμοί που εντάσσονται κατά βάση στο πεδίο της επιχειρησιακής τέχνης (Βλέπε ΔΚ 2-1/ΓΕΕΘΑ, Διακλαδικός Κανονισμός Επιχειρησιακής Σχεδίασης), στην παρούσα εργασία θεωρούνται ως στοιχεία της στρατιωτικής στρατηγικής, διότι σε περίπτωση που αυτά κατέρρεαν ή καταλαμβάνονταν από τον εχθρό, τότε θα αποτύγχανε η επίτευξη του πολιτικού στόχου της στρατηγικής της Αρμενίας, που ήταν η διατήρηση του status quo. Ο Handel (2001) αναφέρεται στον Clauzewitz, οποίος δανείστηκε τον ορισμό του ΚΒ από τη Νευτώνια Φυσική και την εφάρμοσε στον κόσμο της στρατηγικής, καθώς επίσης και στον Jomini, ο οποίος χαρακτηρίζει το ΚΒ ως καθοριστικό στρατηγικό σημείο.

19 Βλέπε Χάρτη 2, Παραρτήματος «Β» (Ζωτικά εδάφη, νευραλγικά σημεία).

σ.54). Δεν λήφθηκαν επίσης υπόψη οι προτροπές του Clauzewitz, προς τους αμυνόμενους σε ορεινές περιοχές για την αποφυγή αποκλειστικής στήριξης στην ισχύ του εδάφους και στο δέλεαρ της υιοθέτησης παθητικής άμυνας. Για πολλά χρόνια η Αρμενία δεν εκτίμησε ορθά το μεταβαλλόμενο επιχειρησιακό περιβάλλον και δεν αναπροσάρμοσε τις τακτικές της ώστε να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, παρά μόνο αρκέστηκε στην παθητική άμυνα, που είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία εξαπόλυσης ουσιαστικών αντεπιθέσεων, για την ανακατάληψη των νευραλγικών περιοχών και των ζωτικών εδαφών²⁰. Η Αρμενία με την πτώση της Susha «εξανγκάστηκε» να αποδεχτεί την στρατιωτική ήττα, προκειμένου να αποφύγει την πολιτικο-στρατηγική εκμηδένιση (Herd et al, 2021, σ.6).

Χάρτης με τα Ζωτικά Εδάφη και τα Νευραλγικά Σημεία της περιοχής [Πηγή Antal, J. (2022)]

Στο επίπεδο της στρατιωτικής στρατηγικής δεν έγινε η σύζευξη και η αποτελεσματική χρησιμοποίηση

20 Μέσω της κοιλάδας του Aras οι Αζέροι κατάφεραν να ελέγξουν τον αυτοκινητοδρόμο M12, διέκοψαν τις γραμμές ανεφοδιασμού της διαφιλονικούμενης περιοχής από την Αρμενία και κατέλαβαν το Ζωτικό Έδαφος της Susha, που οδήγησε στην κατάρρευση του Κέντρου Βάρους, δηλαδή του Stepanakert.

Εργασίες Σπουδαστών

όλων των στρατιωτικών μέσων²¹, που σύμφωνα με τον Κολιόπουλο (2008), θεωρείται ως αναγκαία για την επίτευξη των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών. Επιπλέον, ο προσανατολισμός των Σωμάτων Στρατού (ΣΣ) της Αρμενίας²², σύμφωνα με τον Erickson (2021, σ.5), πριν την έναρξη του δεύτερου πολέμου, παρέπεμπε σε κατάσταση μη συνοχής και διασκορπισμού, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει η δυνατότητα για την ταχεία συγκέντρωση όγκου στρατευμάτων στον κατάλληλο τόπο και χρόνο, εναντίον του κύριου εχθρού της Αρμενίας. Η Αρμενία, κατ' αυτό τον τρόπο δεν εκμεταλλεύθηκε την αρχή της συγκέντρωσης των στρατευμάτων, η οποία κατά τον Κονδύλη (2017, σ.243), αποτελεί το μυστικό της στρατηγικής.

Η νίκη της Αρμενίας στον πρώτο πόλεμο και η στρατηγική επιλογή της χώρας για διατήρηση του status quo, οδήγησε τη χώρα στην ανάπτυξη μιας συντηρητικής στρατιωτικής κουλτούρας και μια στατικής στρατηγικής σκέψης. Η στρατηγική αυτή επιλογή δημιούργησε με το πέρασμα του χρόνου μια παθητική στάση στην πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της Αρμενίας (Cheterian, 2020).

Εναλλακτικοί Τρόποι Ενεργείας

Εκτιμώ ότι η επίθεση της Αρμενίας στο Τονυζ, ήταν λανθασμένη, εκτός πλαισίου κάθε στρατηγικής για την επίτευξη του πολιτικού αντικειμενικού σκοπού (διατήρηση του status quo) και αποτέλεσε την αφορμή για την έναρξη του δεύτερου πολέμου, από τη στιγμή που απειλήθηκαν σοβαρά τα στρατηγικά συμφέροντα

του Αζερμπαϊτζάν²³ και της Τουρκίας²⁴. Η Αρμενία έπρεπε να αποτρέψει τον πόλεμο, ακόμα και με πολιτικό κόστος, πριν καν ξεκινήσει και όχι να παραβιάζει τις κόκκινες εχθρικές γραμμές, είτε με προκλητική ρητορική²⁵ στρατηγική (Cornell, 2020), είτε με ενέργειες και προσεγγίσεις εκτός στρατηγικού πλαισίου, όπως στο Τονυζ. Από τη στιγμή που ο πόλεμος δεν αποφεύχθηκε έπρεπε να τον σταματήσει στην πρώτη ευκαιρία, ώστε να μην εξαναγκαστεί σε στρατηγική-στρατιωτική ήττα.

Η στρατηγική της Αρμενίας που βασιζόταν στη σιγουριά που της ενέπνεε η συμμαχία της με τη Ρωσία, δεν ήταν δυνατόν να έχει γερές βάσεις²⁶ από τη στιγμή που αποφάσισε να απορρίψει την πρόταση της Μόσχας για επιστροφή στο Αζερμπαϊτζάν των περιφερειακών στο Ναγκόρνο Καραμπάχ περιοχών²⁷ και υιοθέτησε ένα φιλοδυτικό προσανατολισμό. Αναμφισβήτητα, η Αρμενία έπρεπε είτε να αποδεχτεί την εν λόγω πρόταση της Ρωσίας και να έρθει πιο κοντά σε αυτήν, είτε να μειώσει δραστικά τη στρατιωτική και οικονομική εξάρτηση της από αυτήν, με την αναζήτηση εναλλακτικού πάροχου ασφαλείας, στο πλαίσιο της στρατηγικής της εξωτερικής εξισορρόπησης. Σε περίπτωση που αποφάσιζε την απεξάρτηση της από της από τη Ρωσία, έπρεπε να επιδιώξει ουσιαστική

23 Βλέπε παράγραφο 8 της παρούσας ανάλυσης.

24 Με την επίθεση στο Τονυζ, απειλήθηκαν και τα στρατηγικά συμφέροντα της Τουρκίας, λόγω δυνατότητας διακοπής λειτουργίας του αγωγού μεταφοράς υδρογονανθράκων στο Ceyhan (αγωγός πετρελαίου Baku-Tbilisi-Ceyhan) το ίδιο υποστηρίζει και ο Cornell (2020). Σύμφωνα με τον Cheterian (2022), στις αρχές του καλοκαιριού του 2020 η Αρμενία ήγειρε θέμα διεκδικούμενων περιοχών από την Τουρκία, στο πλαίσιο της Συνθήκης των Σεβρών, του 1920, η οποία ισοδυναμούσε με διπλωματικό πόλεμο κατά της Τουρκίας.

25 Σύμφωνα με τον Cornell (2020), ο Υπουργός Άμυνας της Αρμενίας δήλωσε το 2019 ότι η χώρα εγκαταλείπει την στρατηγική της «παραχώρησης γης για χάρη της ειρήνης» και υιοθετεί την στρατηγική «νέοι πόλεμοι για απόκτηση νέων περιοχών».

26 Σύμφωνα με τον Schmidt (2016), στις συγκρούσεις του 2016 η Ρωσία αρνήθηκε να παρέχει υποστήριξη στην Αρμενία στο πλαίσιο του Οργανισμού Συλλογικής Ασφάλειας (CSTO), ενώ και τα υπόλοιπα μέλη της Συμμαχίας παρέιχαν χλιαρή δημόσια υποστήριξη στην Αρμενία. Κατά τον Antal (2022), στις αρχές του 2020 ο Vladimir Putin ανέφερε επανειλημμένως ότι η χώρα του δεν αναγνώριζε το Ναγκόρνο Καραμπάχ ως μέρος της Αρμενίας και δεν θα θεωρούσε ότι μια επίθεση κατά της δημοκρατίας του Αρτσάχ θα ήταν επίθεση κατά ενός μέλους του CSTO. Εάν η σύγκρουση περιοριζόταν εντός του Ναγκόρνο Καραμπάχ και δεν εξαπλωνόταν στην Αρμενία, η Ρωσία δεν θα επέμβαινε υπέρ της Αρμενίας. Κατ' αυτό τον τρόπο η Αρμενία θα απομονώνονταν σε περίπτωση σύγκρουσης με το Αζερμπαϊτζάν.

27 Βλέπε σελ. 5, υποσημείωση 14.

21 Η Αρμενία δεν χρησιμοποίησε καθόλου τις αεροπορικές τις δυνάμεις, παρόλο που διέθετε, πλέον των λοιπών μαχητικών της αεροσκαφών, 4 σύγχρονα ρωσικά μαχητικά Sukhoi 30SP πολλαπλών ρόλων (Rubin, 2020), λόγω χαμηλών ποσοστών επιχειρησιακής ετοιμότητας, που έφθαναν μόλις στο 28% (Antal, 2022).

22 Δύο ΣΣ ήταν αναπτυγμένα ανατολικά, κατά μήκος των συνόρων με το Αζερμπαϊτζάν και δύο αναπτυγμένα νοτιοδυτικά, στην αντίθετη κατεύθυνση προς το Nakhchivan: το πέμπτο ήταν προσανατολισμένο προς την Τουρκία, ενώ μια ανεξάρτητη Μεραρχία, γνωστή ως Αμυντικές Δυνάμεις του Αρτσάχ, ήταν αμυντικά εγκατεστημένο στη διαφιλονικούμενη περιοχή.

συνεργασία με το NATO και την ΕΕ και οπποσδήποτε με τις Κουρδικές δυνάμεις, ως αντίβαρο και μοχλό πίεσης προς την Τουρκία.

Η Αρμενία έπρεπε να διαγνώσει έγκαιρα το δίλημμα ασφαλείας, που άρχισε να δημιουργείται με την αύξηση της στρατιωτικής-οικονομικής ισχύος του Αζερμπαϊτζάν και να εμπλακεί σε έναν προληπτικό πόλεμο (Κολιόπουλος, 2008, σ.30, 42), την περίοδο 2011 έως 2014. Κατ' αυτό τον τρόπο, είχε μεγάλες πιθανότητες να παρεμποδίσει την δυνητική πηγή απειλής επίθεσης από το Αζερμπαϊτζάν, τη διατήρηση του status quo και ενδεχομένως την επιβράδυνση ή διακοπή της εν εξελίξει ανισορροπίας ισχύος.

Στον τομέα της στρατιωτικής στρατηγικής, έπρεπε να είναι σε θέση να προσαρμόζεται στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον και στην περίπτωση που οικονομικά αυτό δεν ήταν εφικτό, ώστε να επιτευχθεί η ισορροπία ισχύος, έπρεπε να είναι σε θέση να χρησιμοποιεί το σύνολο και όχι μέρος της στρατιωτικής της ισχύος. Η κάλυψη με πυρά πυροβολικού και αεροπορίας του διαδρόμου του Horadiz και η δυνατότητα ελιγμού και ανάληψης επιθετικών επιχειρήσεων έπρεπε να είναι πρωταρχικής σημασίας για την Αρμενία, ώστε να διαφυλαχθούν με κάθε θυσία τα ΖΕ και το ΚΒ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Αρμενία απέτυχε να «ζυγίσει» σωστά την άριστη και συνεκτική συνεργασία και συμμαχία του Αζερμπαϊτζάν και της Τουρκίας, η οποία στηρίζεται τόσο στις μεταξύ τους εθνολογικές σχέσεις, όσο και στο εμπόριο τεχνολογικά προηγμένων οπλικών συστημάτων. Από την άλλη η στρατηγική συνεργασία-συμμαχία της Αρμενίας με τη Ρωσία, στο πλαίσιο της εξωτερικής εξισορρόπησης, ήταν βασισμένη στην υποτέλεια της πρώτης προς την δεύτερη, αγνοώντας παντελώς το γνωμικό που θέλει «τα πρόβατα να τρέμουν τον λύκο, ξεχνώντας όμως ότι ο βοσκός είναι που τα πηγαίνει για σφάξιμο».

Η Αρμενία αγνόησε τα σημάδια και τις προειδοποιήσεις, «ωσάν καμπάνες ηχούσες εις ώτα μη ακουόντων». Δεν έλαβε σοβαρά υπόψη την ανισορροπία ισχύος που ξεκίνησε από το 2011, τις δυνατότητες της χώρας για εμπλοκή της σε πόλεμο και δεν υπολόγισε σε ποιο βαθμό θα εμπλεκόταν σε έναν πόλεμο μόνη

της, αφού όπως φάνηκε από τις συγκρούσεις του 2016, η Ρωσία δεν θα πολεμούσε στο πλευρό της. Για 26 χρόνια δεν επιζήτησε οριστική διευθέτηση του ζητήματος του Ναγκόρνο Καραμπάχ, καλυπτόμενη από την αδυναμία του διεθνούς συστήματος να ασκήσει πιέσεις προς μια τέτοια κατεύθυνση. Δεν υπήρξε δηλαδή ξεκάθαρη επιθυμητή τελική κατάσταση στο εν λόγω ζήτημα και κατ' επέκταση δεν υπήρξε ξεκάθαρη στρατηγική, αλλά μία σύζευξη στρατηγικών, στην ουσία αναποτελεσματικών.

Η Αρμενία, ενώ έθεσε ξεκάθαρο πολιτικό αντικειμενικό σκοπό στο ζήτημα του Ναγκόρνο Καραμπάχ, εντούτοις δεν κατάφερε να διαγνώσει ορθά το διεθνές περιβάλλον, και δεν κατάφερε να εξασφαλίσει και να χρησιμοποιήσει τα απαιτούμενα μέσα για την υποστήριξη της στρατηγικής προς επίτευξη του σκοπού της. Υπερεκτίμησε τις δυνατότητες της, δεν έλαβε υπόψη την απουσία εσωτερικής και εξωτερικής νομιμοποίησης της υψηλής στρατηγικής της και παράλληλα υποεκτίμησε τις εχθρικές δυνατότητες στηριζόμενη στη συνταγή της νίκης του πρώτου πολέμου, κλείνοντας τα μάτια στο ταχέως μεταβαλλόμενο τοπικό και διεθνές περιβάλλον. Χρονικά δεν αναγνώρισε αναδυόμενες ευκαιρίες στήριξης της στρατηγικής της και τις άφησε ανεκμετάλλευτες.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο σημερινό πολυπολικό σύστημα θα πρέπει να υπάρχει ευελιξία δημιουργίας συμμαχιών, η οποία δεν πρέπει να περιορίζεται σε συμπάθειες, αντιπάθειες και ιδεολογίες. Όταν οι συνθήκες ή τα συμφέροντα το επιβάλλουν πρέπει τα κράτη να είναι έτοιμα να εγκαταλείψουν ένα σύμμαχο ή να συνάψουν μαζί του συμμαχία.

Η υψηλή στρατηγική της Ελλάδας πρέπει να βαδίζει στα μονοπάτια της εξισορρόπησης ισχύος και της αποτροπής μέσω της εσωτερικής ενδυνάμωσης και των εξοπλισμών αλλά και μέσω της αναζήτησης συμμαχιών. Το κόστος για την αναθεωρητική Τουρκία θα πρέπει να αποβεί, σε σχέση με το προσδοκώμενο όφελος, υψηλότερο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Στρατιωτικές Εκδόσεις

ΓΕΕΘΑ, (2012). *Διακλαδικός Κανονισμός (ΔΚ 2-1) – Επιχειρησιακή Σχεδίαση Ενόπλων Δυνάμεων*. Αθήνα: ΤΥΕΣ.

Ελληνόγλωσση

Καραγιάννης, Μ. (2022). *Αποτροπή και Άμυνα*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Κολιόπουλος Κ. (2008). *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Αθήνα: Ποιότητα.

Κονδύλης, Π. (2017). *Θεωρία του Πολέμου*. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο & Κληρονόμοι Π. Κονδύλη.

Πλατιάς, Α., Κολιόπουλος, Κ. (2015). *Η Τέχνη του Πολέμου του Σουν Τσου*. Αθήνα: Δίαυλος.

Πλατιάς, Α., Κολιόπουλος, Κ. (2021). *Η Τέχνη της Στρατηγικής: 50 Κανόνες για τον Πόλεμο, την Πολιτική, τις Επιχειρήσεις και την Καθημερινή Ζωή*. Αθήνα: Δίαυλος.

Ξενόγλωσση

Antal, J. (2022). *7 Minutes to Die: A Military Analysis of the Second Nagorno-Karabakh War and the Future of War Fighting*. USA & Great Britain: Casemate Publishers.

Ataman, M., Pirinccci, F. (2021). *Karabakh – From Conflict to Resolution*. Turkey: SETAPublications.

Handel, J. M. (2001). *Masters of War. Classical Strategic Thought*. Great Britain: Frank Cass Publishers.

Mahoney, J. (2018). *Denying the Spoils of the War: The Politics of Invasion and Non-recognition*. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.

Mearheimer, J. (2003). *The Tragedy of Great Power Politics*. Chicago: W.W. Norton & Company.

Sumbal, M. (2021). *Tovuz to Karabakh: A Comprehensive Analysis of War in South-*

Caucasus. Independent: Kindle Edition.

Waal, T. (2015). *The Elusive Search for Resolution of the Nagorny Karabakh Dispute*. In Bebler, A., *Frozen Conflicts in Europe* (p.125-141). Toronto: Barbara Budrich Publishers.

Διαδίκτυο

Amirkhanyan, Z. (2022). *A Failure to Innovate: The Second Nagorno Karabakh War*, The US Army War College, Quarterly: Parameters, 52/1, Spring 2022. Ανακτήθηκε την 02 Μαρ 2024 από: <https://press.armywarcollege.edu/parameters/vol52/iss1/10/>.

Ayadbirian, R., Libaridian, J., Papazian, T. (2021). *The Karabakh War of 2020 and Armenia's Future Foreign and Security Policies*. Paris, Boston, Aix-en Provence. Ανακτήθηκε την 15 Φεβ 2024 από: https://www.armeniapeace.org/wp-content/uploads/2021/09/Armenia_Foreign_and_Security_Policies.pdf.

Cornell, S. (2020). *How Did Armenia so Badly Miscalculate its War with Azerbaijan?* November 20, 2020, The National Interest. Ανακτήθηκε την 03 Μαρ 2024 από: <https://jinsa.org/how-did-armenia-so-badly-miscalculate-its-war-with-azerbaijan/>.

Cheterian, V. (2020). *Causes and Consequences of Defeat*, Mediamax, December 28, 2020, 2022. Ανακτήθηκε την 15 Φεβ 2024 από: <https://mediamax.am/en/column/121166>.

Cheterian, V. (2022). *Technological Determinism or Strategic Advantage? Comparing the two Karabakh Wars Between Armenia and Azerbaijan*. Oct 20, 2022, Journal of Strategic Studies. Ανακτήθηκε την 15 Φεβ 2024 από: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01402390.2022.2127093>.

Czachor, R. (2017). *The Nagorno-Karabakh Conflict as a Specific Example of Asymmetric Conflict*. Journal of Science of the Military Academy of Land Forces, Volume 49, Number 3 (185). Ανακτήθηκε την 09 Φεβ 2024 από: https://www.researchgate.net/publication/323043036_THE_NAGORNO-KARABAKH_CONFLICT_AS_A_SPECIFIC_EXAMPLE_OF_ASYMMETRIC_CONFLICT.

Erickson, E. (2021). *The 44-Day War in Nagorno-Karabakh Turkish Drone Success or Operational*

- Art? August 2021, Military Review, Online Exclusive Article. Ανακτήθηκε την 08 Φεβ 2024 από: <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2021-OLE/Erickson/>.
- Herd, G., Dunay, P., Gurer, C. (2021). *Nagorno Karabakh 2020-2021, Russian Red Lines and Risk Calculus?* Dec 8, 2021, Journal of European Security and Defense Issues. Ανακτήθηκε την 02 Φεβ 2024 από: https://www.researchgate.net/publication/357636369_Nagorno-Karabakh_2020-2021_Russian_Red_Lines_and_Risk_Calculus.
- Litsas, S. (2023). *The Russian Bloodletting Strategy in the Second Nagorno Karabakh War: From Success to Hubris*. Marine Corps University Press, JAMS Vol 14 No. 2. Ανακτήθηκε την 01 Φεβ 2024 από: <https://www.usmcu.edu/Outreach/Marine-Corps-University-Press/MCU-Journal/JAMS-vol-14-no-2/Russian-Bloodletting-Strategy-in-Second-Nagorno-Karabakh-War/#:~:text=Mearsheimer%20describes%20the%20bloodletting%20strategy,of%20the%20conflict.%E2%80%9D16%20An>.
- National Security Strategy of the Republic of Armenia (July 2020). *A Resilient Armenia in a Changing World*. Ανακτήθηκε την 01 Φεβ 2024 από: <https://www.mfa.am/filemanager/security%20and%20defense/Armenia%202020%20National%20Security%20Strategy.pdf>.
- Platias, G. & Koliopoulos, C. (2010). *Chapter 1: A Framework for Analysis in Thucydides on Strategy*, pp.1-21. London: Hurst. Ανακτήθηκε την 06 Μαρ 2024 από: <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/DENT296/PLATIAS%201.pdf>.
- Rubin, U. (2020) *The Second Nagorno-Karabakh War: A Milestone in Military Affairs*, December 2020. The Begin-Sadat Center for Strategic Studies Bar-Ilan University, Mideast Security and Policy Studies No. 18. Ανακτήθηκε την 28 Φεβ 2024 από: <https://www.google.com/search?q=the+second+nagorno-karabakh+war+a+milestone+in+military+affairs&oq=A+milestone+in+military+&gslcrp=EgZjaHJvbWUqCAgBEAAYFhgeMgYIABBFgDkyCAgBEAAYFhge0gEJMTY3NDZqMGoxqAIAA&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.
- Shaffer, B. (2022). *Energy in Conflict: The Case of the 2020 Armenia-Azerbaijan War, April 2022, CTX Journal-Special Issue Hybrid Threads and Energy Security*. Ανακτήθηκε την 29 Φεβ 2024 από: <https://www.fdd.org/analysis/2022/04/22/energy-in-conflict-the-case-of-the-2020-armenia-azerbaijan-war/>.
- Schmint, H.J. (2016). *The Four-Day War has Diminished the Chances of Peace in Nagorno-Karabakh (pp.111-123)*. Ανακτήθηκε την 04 Μαρ 2024 από: https://ifsh.de/file/publication/OSCE_Yearbook_en/2016/Schmidt-en.pdf.
- Sovetkin, S. (2020). *Nagorno-Karabakh, the Tactics of Both Sides*, Russian Military Review Journal, October 5, 2020. Ανακτήθηκε την 01 Μαρ 2024 από: <https://topwar.ru/175785-taktika-po-video.html>.

Ο Αντισυνταγματάρχης (ΤΧ) Στέλιος Ευσταθίου, γεννήθηκε στο Παλαιχώρι της επαρχίας Λευκωσίας τον Ιανουάριο του 1977. Το 1994 εισήχθη στην Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων (ΣΣΕ), από την οποία αποφοίτησε το 1998, ονομασθείς Ανθυπολοχαγός Τεχνικού.

Έκτοτε έχει υπηρετήσει σε θέσεις διοικήσεως του Τεχνικού Σώματος, καθώς και σε επιτελικές θέσεις στη Διεύθυνση Τεχνικού του ΓΕΕΦ. Μετά την αποφοίτησή του από τη ΣΕΘΑ ανέλαβε τη διοίκηση της 20ης Επιλαρχίας Υποστηρίξεως.

Έχει αποφοιτήσει επιτυχώς από όλα τα σχολεία του ΣΞ (ΣΕΟΕΔ, Διοικητών Υπομονάδων, ΣΔΙΕΠ), τα τεχνικά σχολεία του Σώματος (ΚΕΤΧ, ΣΕΤΤΗΛ, ΣΤΕΑΤΧ), αλλά και τις διακλαδικές Σχολές ΑΔΙΣΠΟ και ΣΕΘΑ.

Είναι κάτοχος πτυχίου αγγλικής γλώσσας και τη διετία 2006-2007 συμμετείχε ως επιτελής στο σύνολο των εκπαιδεύσεων του Συγκροτήματος Μάχης με συμμετοχή των χωρών Ελλάδα, Βουλγαρία, Ρουμανία και Κύπρου (BG HELBROC).

Είναι νυμφευμένος με την Θεοδοσία Παρδάλη και έχει τρία παιδιά, την Έλενα, τον Ανδρέα και τον Κυριάκο.

Δραστηριότητες

Σεμινάριο Ενημέρωσης Νεοπροαχθέντων Ανωτάτων Αξιών

20 Μαΐου 2024

Τη Δευτέρα 20 Μαΐου, η Σχολή Εθνικής Άμυνας, διοργάνωσε, υπό την αιγίδα του ΓΕΕΘΑ, στο Αμφιθέατρο του 251 ΓΝΑ, Σεμινάριο Ενημέρωσης Νεοπροαχθέντων Ανωτάτων Αξιωματικών, των τριών Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων.

Κατά την έναρξη του σεμιναρίου ο Διοικητής της Σχολής Εθνικής Άμυνας Αντιστράτηγος Αθανάσιος Σαρδέλλης καλωσόρισε τους Ανώτατους Αξιωματικούς και τους συνεχάρη για την προαγωγή τους. Ακολούθως απηύθυνε χαιρετισμό ο Διευθυντής της Διπλωματικής Ακαδημίας.

Οι θεματικές ενότητες του σεμιναρίου περιελάμβαναν:

α. Τις προτεραιότητες Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής και σχέσεις Ελλάδος με διάφορες χώρες.

β. Την αντιμετώπιση και Διαχείριση Κρίσεων σε Στρατηγικό Επίπεδο Εθνικών θεμάτων, διαχείριση θεμάτων στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ και της ΕΕ, καθώς και διαχείριση ΜΜΕ.

γ. Το διεθνές, ανθρωπιστικό και δίκαιο του πολέμου.

δ. Τα οικονομικά θέματα άμυνας και ΕΔ.

Ως ομιλητές – διαλέκτες του σεμιναρίου ορίστηκαν επιτελείς του ΓΕΕΘΑ, Διευθυντές Διευθύνσεων του ΥΠΕΞ, καθώς και διακεκριμένοι καθηγητές ΑΕΙ, οι οποίοι διδάσκουν στη Σχολή Εθνικής Άμυνας.

Ειδικότερα θέματα που αφορούσαν στην Πολιτική Εθνικής Άμυνας παρουσιάστηκαν από τον Γενικό Διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης Πολιτικής Εθνικής Άμυνας και Διεθνών Σχέσεων του ΥΠΕΘΑ, ενώ ειδικότερα θέματα που αφορούσαν στους Κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων παρουσιάστηκαν από τους κ. Αρχηγό/ ΓΕΑ, κ. Επιτελάρχη/ ΓΕΣ και κ. Υπαρχηγό/ ΓΕΝ.

Ενημερωτικό Σχολείο Ακολουθών Άμυνας – Στρατιωτικών – Ναυτικών – Αεροπορικών Ακολουθών (ΑΚΑΜ – ΣΝΑΑ)

17 Ιουνίου 2024

Την Δευτέρα 17 Ιουνίου 2024 μέχρι και την Παρασκευή 05 Ιουλίου 2024 στη Σχολή Εθνικής Άμυνας πραγματοποιήθηκε το ενημερωτικό Σχολείο Ακολουθών Άμυνας – Στρατιωτικών – Ναυτικών – Αεροπορικών Ακολουθών (ΑΚΑΜ – ΣΝΑΑ), διάρκειας 3 εβδομάδων.

Δραστηριότητες

Εκπαίδευση 14ης Εκπαιδευτικής Σειράς Εξ Αποστάσεως στον Χειρισμό Κρίσεων

19 έως 28 Ιουνίου 2024

Στο πλαίσιο των σπουδών της 14ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Εξ Αποστάσεως (14ης ΕΣ ΦΕΑ) διεξήχθησαν στις εγκαταστάσεις της Σχολής, από 19 έως 21 Ιουν 24 και από 26 έως 28 Ιουν 24, αντικείμενα εκπαίδευσης Χειρισμού Κρίσεων (συμπεριλαμβανομένης της Άσκησης Διπλής Ενεργείας Χειρισμού Κρίσεων «ΟΔΥΣΣΕΙΑ») από καθηγητές και προσωπικό της Σχολής, καθώς και διάλεξη από τον Αναπληρωτή Καθηγητή Διεθνούς Δικαίου και Εξωτερικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου και Βουλευτή Α΄ Αθηνών κ. Άγγελο Συρίγο με θέμα «Ελλάδα -Τουρκία- Κύπρος σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο».

Τελετή έναρξης Φοίτησης 15ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Εξ Αποστάσεως (ΦΕΑ)

2 Σεπτεμβρίου 2024

Την Δευτέρα 2 Σεπτεμβρίου 2024 στο Πολεμικό Μουσείο Αθηνών πραγματοποιήθηκε η τελετή έναρξης της 15ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Εξ Αποστάσεως (ΦΕΑ) κατά την οποία τελέσθηκε αγιασμός και ακολούθησε χαιρετισμός από τον Διοικητή της Σχολής Εθνικής Άμυνας, Αντιστράτηγο Αθανάσιο Σαρδέλλη, παρουσία εκπροσώπων των Γενικών Επιτελείων Ε.Δ και Σ.Α.

Η εν λόγω εκπαιδευτική σειρά περιλαμβάνει Αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων, των Σωμάτων Ασφαλείας και της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς και Μόνιμους Υπαλλήλους του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

Μετά την τελετή, εκκίνησε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του 1ου τριμήνου με φυσική παρουσία, με διαλέξεις καθηγητών της ΣΕΘΑ επί, Στρατηγικής και Γεωπολιτικής. Επίσης, πραγματοποιήθηκε διάλεξη από τον Καθηγητή Διεθνούς Δικαίου και Εξωτερικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου και Βουλευτή Α΄ Αθηνών κ. Άγγελο Συρίγο με θέμα « Ελλάδα – Τουρκία – Κύπρος σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο».

Ανανέωση Συνεργασίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας με το Ιόνιο Πανεπιστήμιο

3 Σεπτεμβρίου 2024

Την Τρίτη 3 Σεπτεμβρίου 2024, ο Διοικητής της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ) Αντιστράτηγος Αθανάσιος Σαρδέλλης και ο Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων του Ιονίου Πανεπιστημίου κ. Σωτήριος Λίβας υπέγραψαν μνημόνιο για την ανανέωση συνεργασίας μεταξύ της Σχολής και του Πανεπιστημίου για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) με τίτλο «Πολιτική, Γλώσσα και Διαπολιτισμική Επικοινωνία».

Η επιτυχημένη συνεργασία, η οποία ξεκίνησε τον Οκτώβριο 2020, περιλαμβάνει την δωρεάν συμμετοχή, υπό μορφή υποτροφίας σπουδαστών/στριών της Σχολής στον εν λόγω ΠΜΣ που διοργανώνει το Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας.

Τελετή αποφοίτησης της 14ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Εξ' Αποστάσεως της Σχολής Εθνικής Άμυνας

10 Σεπτεμβρίου 2024

Ο Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας Γιάννης Κεφαλογιάννης απένειμε σήμερα, Τρίτη 10 Σεπτεμβρίου 2024, ως εκπρόσωπος του Προέδρου της Κυβέρνησης, τα πτυχία στους αποφοίτους σπουδαστές της 14ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Εξ' Αποστάσεως της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ).

Στην τελετή, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Λέσχη Αξιωματικών Ενόπλων Δυνάμεων (ΛΑΕΔ), παρευρέθησαν ο Αρχηγός ΓΕΕΘΑ Στρατηγός Δημήτριος Χούπτης, ο Αρχηγός ΓΕΝ Αντιναύαρχος Δημήτριος – Ελευθέριος Κατάρας ΠΝ, εκπρόσωποι των Αρχηγών ΓΕΣ και ΓΕΑ, ο Διοικητής της ΣΕΘΑ Αντιστράτηγος Αθανάσιος Σαρδέλλης, ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Σταυροπηγίου κ. Αλέξιος ως εκπρόσωπος του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος, η Πρόξενος της Πρεσβείας της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ελλάδα κ. Χριστίνα – Στέλλα Ζίγκα, καθώς και εκπρόσωποι της Βουλής των Ελλήνων, κομμάτων και Σωμάτων Ασφαλείας.

Συνολικά, αποφοίτησαν 103 σπουδαστές εκ των οποίων 8 του Στρατού Ξηράς, 31 του Πολεμικού Ναυτικού, 31 της Πολεμικής Αεροπορίας, 1 Κοινών Σωμάτων, 3 της Ελληνικής Αστυνομίας, 3 του Πυροσβεστικού Σώματος, 3 του Λιμενικού Σώματος- Ελληνικής Ακτοφυλακής, 4 Μόνιμοι Πολιτικοί Υπάλληλοι του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, 1 Μόνιμος Πολιτικός Υπάλληλος του Υπουργείου Υγείας και 18 Αξιωματικοί της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Δραστηριότητες

Ο κ. Υφυπουργός εξήρε το εκπαιδευτικό έργο της Σχολής υπογραμμίζοντας ότι αποτελεί το ανώτερο επίπεδο παραγωγής αμυντικής πολιτικής και στρατηγικής σκέψης στον χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων της Πατρίδας μας. Παράλληλα, τόνισε ότι προτεραιότητα για την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου αποτελεί η περαιτέρω αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου, της οργάνωσης και της λειτουργίας των στρατιωτικών σχολών, καθώς και η ενίσχυση της εξωστρέφειάς τους μέσα από τον πολλαπλασιασμό των συνεργειών με αντίστοιχα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού και πανεπιστημιακές σχολές.

Στην ομιλία του, ο Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας ανέφερε, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Αποτελεί ιδιαίτερη τιμή, να απευθύνομαι σήμερα στους αποφοίτους της 14ης Εκπαιδευτικής Σειράς φοίτησης εξ αποστάσεως, της Σχολής Εθνικής Άμυνας. Ενός Εκπαιδευτικού Ιδρύματος που αποτελεί το ανώτερο επίπεδο παραγωγής αμυντικής πολιτικής και

στρατηγικής σκέψης στον χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων της Πατρίδας μας. Το εκπαιδευτικό έργο της Σχολής και το έντονο αποτύπωμα που έχει αφήσει στην εξέλιξη των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας, διαχρονικά, είναι ευρέως γνωστό και, χωρίς αμφιβολία, εφάμιλλο των πλέον διακεκριμένων κολλεγίων αμυντικών σπουδών του εξωτερικού. Η ποιότητα του γνωστικού υποβάθρου που παρέχει, έχει καταστήσει γενιές Ελλήνων αξιωματικών ικανούς να ερμηνεύουν το συνεχώς εξελισσόμενο περιβάλλον ασφαλείας και να ενσωματώνουν τα συμπεράσματα στον αμυντικό σχεδιασμό, αυξάνοντας, παράλληλα την ικανότητά τους στη λήψη αποφάσεων και στην άσκηση αμυντικής διπλωματίας.

Από αυτή τη σκοπιά, ο ρόλος της Σχολής Εθνικής Άμυνας είναι σήμερα περισσότερος κρίσιμος από ποτέ. Οι προκλήσεις ασφαλείας, ιδιαίτερα στον ευαίσθητο χώρο της Μέσης Ανατολής και της Μεσογείου, έχουν πολλαπλασιαστεί σε σχέση με το παρελθόν, εξέλιξη που απαιτεί την ικανότητα διαχείρισης κρίσιμων καταστάσεων. Ζούμε σε ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον, όπου η ρευστότητα κυριαρχεί, η σταθερότητα αμφισβητείται, η ασφάλεια διακυβεύεται και η ειρήνη απειλείται. Το περιβάλλον αυτό καθιστά σήμερα επιτακτική την ανάγκη για ευέλικτες και αποτελεσματικές Ένοπλες Δυνάμεις, οι οποίες θα είναι σε θέση, όχι μόνο να αντιμετωπίσουν κάθε απειλή, αλλά να έχουν και μια ισχυρή αποτρεπτική παρουσία. Προαπαιτούμενο για να συμβεί αυτό δεν είναι άλλο από τη στελέχωση κρίσιμων και ηγετικών θέσεων από προσωπικό υψηλού επιπέδου.

Γι' αυτό κύριε Διοικητά θα ήθελα να σας προτρέψω να μην σταματήσετε την προσπάθεια για συνεχή αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης που παρέχει η Σχολή. Στην προσπάθειά σας αυτή, θα ήθελα να σας ενημερώσω ότι θα βρείτε αρωγό την Κυβέρνηση, την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και εμένα προσωπικά. Αποτελεί προτεραιότητα του Υπουργείου μας η περαιτέρω αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου, της οργάνωσης και της λειτουργίας των στρατιωτικών σχολών, καθώς και η ενίσχυση της εξωστρέφειάς τους μέσα από τον πολλαπλασιασμό των συνεργειών με αντίστοιχα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού και πανεπιστημιακές σχολές. Σε αυτή την προσπάθεια θα είμαι σε συνεχή επαφή με τη Σχολή

Δραστηριότητες

αξιοποιώντας την πολύτιμη εμπειρία της Διοίκησης και του διδακτικού προσωπικού.

Νέοι Επιτελείς Εθνικής Άμυνας, έχοντας ολοκληρώσει με επιτυχία την απαιτητική ακαδημαϊκή σας εκπαίδευση, είστε πλέον έτοιμοι να ανταποκριθείτε πλήρως στις υψηλές προσδοκίες που δημιουργούνται με την αποφοίτησή σας από τη Σχολή. Όσο προχωράτε προς την κορυφή οι απαιτήσεις αυξάνονται και πρέπει να είστε πάντα έτοιμοι να αντιμετωπίσετε τις νέες προκλήσεις που συνεχώς παρουσιάζονται. Σας προτρέπω, λοιπόν, να αδράξετε κάθε ευκαιρία που θα σας δοθεί στο μέλλον, να αξιοποιήσετε τις γνώσεις που αποκτήσατε ως σπουδαστές στη Σχολή Εθνικής Άμυνας και να τις κεφαλαιοποιήσετε, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, προς όφελος της Πατρίδας μας! Είμαι βέβαιος ότι η ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων θα σας αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Σας συγχαίρω από την καρδιά μου για την πνευματική προσπάθεια που καταβάλλετε, κορωνίδα της οποίας αποτελεί η σημερινή επιτυχής σας αποφοίτηση. Θα ήθελα να σας ευχηθώ προσωπική και οικογενειακή υγεία και ευτυχία, κάθε επιτυχία στα νέα σας καθήκοντα και καλή συνέχεια στο υπόλοιπο της σταδιοδρομίας σας».

Έναρξη Φοίτησης 9ης Εκπαιδευτικής Σειράς Διεθνούς Σχολείου Σπουδών (ΔΣΣ)

12 Σεπτεμβρίου 2024

Την Πέμπτη 12 Σεπτεμβρίου 2024 στη Σχολή Εθνικής Άμυνας πραγματοποιήθηκε η έναρξη της 9ης Εκπαιδευτικής Σειράς του Διεθνούς Σχολείου Σπουδών (ΔΣΣ), διάρκειας 3 μηνών. Σκοπός του ΔΣΣ είναι η προετοιμασία των σπουδαστών ώστε να ανταποκρίνονται στις εξελίξεις στο γεωστρατηγικό περιβάλλον και να διακρίνονται για το επίπεδο της στρατηγικής σκέψης και κριτικής ικανότητας τους. Επιπλέον, προσβλέπει στην κατανόηση του στρατηγικού σχεδιασμού καθώς και στη παροχή γνώσεων, προσόντων και δεξιοτήτων, οι οποίες είναι αναγκαίες για την διοίκηση οργανισμών ασφαλείας σε στρατηγικό επίπεδο, εντός εθνικού και διεθνούς περιβάλλοντος.

Στο πλαίσιο της έναρξης ο Διοικητής της Σχολής Εθνικής Άμυνας, Αντιστράτηγος Αθανάσιος Σαρδέλλης, απηύθυνε χαιρετισμό προς τους σπουδαστές.

Η εν λόγω εκπαιδευτική σειρά περιλαμβάνει Αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας από την Ελλάδα, την Κύπρο, την Ιορδανία, το Λίβανο, τη Μοζαμβίκη, τη Νιγηρία, τη Σαουδική Αραβία, την Τυνησία, τη Ζάμπια και τη Ζιμπάμπουε.

Τελετή Απονομής Πτυχίων Αποφοίτων Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Πανεπιστημίου Plymouth

13 Σεπτεμβρίου 2024

Στο πλαίσιο της 15ετούς επιτυχημένης συνεργασίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας με το Πανεπιστήμιο Πλύμουθ του Ηνωμένου Βασιλείου, την Παρασκευή 13 Σεπτεμβρίου 24 απονεμήθηκαν πτυχία από το Διοικητή της ΣΕΘΑ, Αντιστράτηγο Σαρδέλλη Αθανάσιο και τον Καθηγητή Στρατηγικών Σπουδών και Διευθυντή του Κέντρου Θαλάσσιας Ισχύος και Στρατηγικής του Πανεπιστημίου του Πλύμουθ, κ. Μουστάκη Φώτιο, σε Αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων και Πολιτικό Προσωπικό, που φοίτησαν στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) «Εφαρμοσμένη Στρατηγική και Διεθνής Ασφάλεια», το οποίο συνδιοργανώθηκε από τη Σχολή Εθνικής Άμυνας και το Πανεπιστήμιο.

Δραστηριότητες

Στο πλαίσιο της 15ετούς επιτυχημένης συνεργασίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας με το Πανεπιστήμιο Πλύμουθ του Ηνωμένου Βασιλείου, την Παρασκευή 13 Σεπτεμβρίου 24 απονεμήθηκαν πτυχία από το Διοικητή της ΣΕΘΑ, Αντιστράτηγο Σαρδέλλη Αθανάσιο και τον Καθηγητή Στρατηγικών Σπουδών και Διευθυντή του Κέντρου Θαλάσσιας Ισχύος και Στρατηγικής του Πανεπιστημίου του Πλύμουθ, κ. Μουστάκη Φώτιο, σε Αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων και Πολιτικό Προσωπικό, που φοίτησαν στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) «Εφαρμοσμένη Στρατηγική και Διεθνής Ασφάλεια», το οποίο συνδιοργανώθηκε από τη Σχολή Εθνικής Άμυνας και το Πανεπιστήμιο.

Στο περιθώριο της τελετής, η Σχολή επέδωσε αναμνηστικό στον Καθηγητή κ. Μουστάκη ως ένδειξη τιμής για το έργο που επιτελεί προς όφελος των σπουδαστών/αποφοίτων της ΣΕΘΑ.

Ανανέωση Συνεργασίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας με το Πάντειο Πανεπιστήμιο

23 Σεπτεμβρίου 2024

Την Δευτέρα 23 Σεπτεμβρίου 2024, ο Διοικητής της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ) Αντιστράτηγος Αθανάσιος Σαρδέλλης και ο Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου υπέγραψαν μνημόνιο για την ανανέωση συνεργασίας μεταξύ της Σχολής και του Πανεπιστημίου, για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) με τίτλο «Στρατηγικές Σπουδές Ασφάλειας».

Η επιτυχημένη συνεργασία, η οποία ξεκίνησε τον Νοέμβριο 2014, αφορά σε συμμετοχή σπουδαστών/αποφοίτων της Σχολής στον εν λόγω ΠΜΣ που διοργανώνει το Τμήμα Διεθνών Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών σε συνεργασία με τη Σχολή.

Τελετή έναρξης 77ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Δια Παρουσίας (ΦΔΠ)

9 Οκτωβρίου 2024

Δραστηριότητες

Την Τετάρτη 09 Οκτωβρίου 2024 στην έδρα της Σχολής Εθνικής Άμυνας πραγματοποιήθηκε η τελετή έναρξης της 77ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Δια Παρουσίας (ΦΔΠ) κατά την οποία τελέσθηκε αγιασμός και ακολούθησε χαιρετισμός από τον Διοικητή της Σχολής Εθνικής Άμυνας και εκπρόσωπο του κ. Αρχηγού ΓΕΕΘΑ, Αντιστράτηγο Αθανάσιο Σαρδέλλη. Στη τελετή παρέστησαν εκπρόσωποι των Αρχηγών των Γενικών Επιτελείων Ε.Δ και Σ.Α, καθηγητές της Σχολής και λοιποί προσκεκλημένοι.

Στην εκπαιδευτική σειρά θα φοιτήσουν Ανώτεροι Αξιωματικοί των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας, Ανώτεροι Αξιωματικοί από την Κυπριακή Δημοκρατία, τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, την Αραβική Δημοκρατία της Αιγύπτου και τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, καθώς και Μόνιμοι Υπάλληλοι των Υπουργείων Πολιτισμού και Εξωτερικών.

Συνεργασία της ΣΕΘΑ με το Πανεπιστήμιο University of Bundeswehr Munich της Γερμανίας

Στο πλαίσιο συνεργασίας της ΣΕΘΑ με το Πανεπιστήμιο University of Bundeswehr Munich της Γερμανίας, ενεργοποιήθηκε σύνδεσμος και

παρέχεται πρόσβαση στις ηλεκτρονικές εκδόσεις του Ινστιτούτου METIS, το οποίο ασχολείται με έρευνα και συμβουλευτική σε θέματα στρατηγικής και διεθνούς πολιτικής.

Επίσκεψη σπουδαστών της 9ης Εκπαιδευτικής Σειράς Διεθνούς Σχολείου Σπουδών στην Κρήτη

5 Δεκεμβρίου 2024

Στο χρονικό διάστημα, από 25 έως 29 Νοεμβρίου 2024, έλαβε χώρα εκπαιδευτικό ταξίδι του 9ου Διεθνούς Σχολείου Σπουδών (ΔΣΣ) της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ), στην Κρήτη.

Οι σπουδαστές του 9ου ΔΣΣ κατά την διάρκεια του ταξιδιού τους και στο πλαίσιο του προγράμματος εκπαίδευσως παρακολούθησαν μια σειρά διαλέξεων και παρουσιάσεων στο Κέντρο Εκπαίδευσης Ναυτικής Αποτροπής (ΚΕΝΑΠ). Επισκέφτηκαν τις εγκαταστάσεις της 115 Πτέρυγας Μάχης, του Πεδίου Βολής Κρήτης καθώς και του Ναύσταθμου Κρήτης, όπου ενημερώθηκαν για την αποστολή και το έργο τους. Επίσης περιηγήθηκαν στον αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού.

(Φωτογραφίες Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων ΣΕΘΑ)

Επίσκεψη του Army War College της Ινδίας (AWC) στη Σχολή Εθνικής Άμυνας

8 Οκτωβρίου 2024

Τη Τρίτη 8 Οκτωβρίου 2024, αντιπροσωπεία του Army War College της Ινδίας (AWC) με επικεφαλής τον Αντιστράτηγο Harjeet Singh Sahi, Διοικητή της Σχολής, πραγματοποίησε επίσκεψη στη Σχολή Εθνικής Άμυνας, όπου ενημερώθηκε για την οργάνωση, αποστολή και το εκπαιδευτικό έργο της Σχολής ενώ περιηγήθηκε και στους χώρους της. Ο Διοικητής του AWC επισκέφθηκε το 9ο Διεθνές Τμήμα Σπουδών που διεξάγεται αυτή τη περίοδο στη Σχολή και απεύθυνε σύντομο χαιρετισμό στους σπουδαστές, τονίζοντας τη σημασία της σύσφιξης σχέσεων μεταξύ συμμάχων και εταίρων, εξαιρώντας τις Στρατηγικές Σχέσεις Ελλάδας-Ινδίας.

Το βράδυ η Σχολή Εθνικής Άμυνας παρέθεσε δείπνο προς τιμή της Ινδικής Αντιπροσωπείας στη Λέσχη Αξιωματικών Ενόπλων Δυνάμεων.

Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του Γενικού Γραμματέα του Ιδρύ- ματος της Βουλής για τον Κοινο- βουλευτισμό και τη Δημοκρατία, κ. Ευάνθη Χατζηβασιλείου

18 Οκτωβρίου 2024

Την Παρασκευή 18 Οκτ 24, ο Καθηγητής Ιστορίας του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και Γενικός Γραμματέας του Ιδρύματος της Βουλής για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, κ. Ευάνθης Χατζηβασιλείου επισκέφθηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας και πραγματοποίησε διάλεξη στους σπουδαστές της 77ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης με θέμα «Εθνική και Περιφερειακή Γεωγραφία της Ελλάδας στον 20ο αιώνα και η επίπτωσης της στην πολιτική εθνικής ασφάλειας»..

Επίσκεψη της 77ης εκπαιδευ- τικής Σειράς της ΣΕΘΑ στον Ανεξάρτητο Διαχειριστή Μετα- φοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Α.Δ.Μ.Η.Ε.) και στον Οργανισμό Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (ΟΤΕ)

23 Οκτωβρίου 2024

Επισκέψεις-Ομιλίες

Επίσκεψη σπουδαστών της 9ης Εκπαιδευτικής Σειράς Διεθνούς Σχολείου Σπουδών στη Βόρεια Ελλάδα

21-25 Οκτωβρίου 2024

Στο χρονικό διάστημα, από 21 έως 25 Οκτωβρίου 2024, έλαβε χώρα εκπαιδευτικό ταξίδι του 9ου Διεθνούς Σχολείου Σπουδών (ΔΣΣ) της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ), στη Βόρεια Ελλάδα.

Οι σπουδαστές του 9ου ΔΣΣ κατά την διάρκεια του ταξιδιού τους παρακολούθησαν εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο Πολυεθνικό Κέντρο Εκπαίδευσης Επιχειρήσεων Υποστήριξης της Ειρήνης (ΠΚΕΕΥΕ) και επισκέφτηκαν τις εγκαταστάσεις της 1ης ΣΤΡΑΤΙΑΣ, του Γ'ΣΣ/NRDC-GR, της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου καθώς και της 71 Α/Μ ΤΑΞ, όπου ενημερώθηκαν για την αποστολή και το έργο τους. Επίσης, πραγματοποίησαν επιμορφωτική επίσκεψη στο Οχυρό Ρούπελ και στους αρχαιολογικούς χώρους της Βεργίνας και των Θερμοπύλων.

Στο πλαίσιο ενημέρωσης των Σπουδαστών της 77ης Εκπαιδευτικής Σειράς της ΣΕΘΑ για υποδομές στρατηγικής σημασίας για την Εθνική Άμυνα, την Τετάρτη 23 Οκτωβρίου 2024 έλαβε χώρα εκπαιδευτική επίσκεψη στις εγκαταστάσεις του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Εθνικό Κέντρο Ελέγχου Ενέργειας και Κέντρο Υπερυψηλής Τάσης) και του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (Μέγαρο ΟΤΕ). Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης οι σπουδαστές είχαν την ευκαιρία να ενημερωθούν για το έργο, την αποστολή, την ανθεκτικότητα, την καινοτομία και χρήση της τεχνολογίας στη λειτουργία των υπόψη οργανισμών, ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκε και περιήγηση στους χώρους των εγκαταστάσεων αυτών.

Επισκέψεις-Ομιλίες

Την Τετάρτη 06 Νοε 24 επισκέφθηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας ο Υπουργός Μετανάστευσης και Ασύλου κ. Νικόλαος Παναγιωτόπουλος, ο οποίος πραγματοποίησε ομιλία στους σπουδαστές της 77ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης με θέμα «Μετανάστευση και Άσυλο».

Ομιλία στη ΣΕΘΑ της Ομότιμης Καθηγήτριας ΕΚΠΑ Κας. Μαρίας Ευθυμίου

12 Νοεμβρίου 2024

Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου κ. Νικόλαου Παναγιωτόπουλου

6 Νοεμβρίου 2024

Την Τρίτη 12 Νοε 24 η ιστορικός, ερευνήτρια, συγγραφέας ιστορικών βιβλίων και Καθηγήτρια Ιστορίας του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κα. Μαρία Ευθυμίου, πραγματοποίησε ομιλία στο πλαίσιο του προγράμματος εκπαίδευσης στους σπουδαστές της 77ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης της ΣΕΘΑ με θέμα «Ιστορικά Σημεία του Ελληνισμού».

Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του Επίτιμου Αρχηγού ΓΕΣ Αντιστράτηγου ε.α κ. Χαράλαμπου Λαλούση

Επισκέψεις-Ομιλίες

18 Νοεμβρίου 2024

Τη Δευτέρα 18 Νοε 24, επισκέφθηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας ο Επίτιμος Αρχηγός ΓΕΣ Αντιστράτηγος ε.α Χαράλαμπος Λαλούσης, ο οποίος πραγματοποίησε ομιλία στους σπουδαστές της 77ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης με θέμα «Διαχείριση Κρίσεων, η μεταναστευτική κρίση του Μαρτίου 2020».

Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του Συμβούλου Εθνικής Ασφάλειας, κ. Αθανάσιου Ντόκου

19 Νοεμβρίου 2024

Την Τρίτη 19 Νοε 24, επισκέφθηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας ο Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας, κ. Αθα-

νάσιος Ντόκος, ο οποίος πραγματοποίησε ομιλία στους σπουδαστές της 77ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης, με θέμα «Η Εθνική Ασφάλεια σε ένα μεταβαλλόμενο Διεθνές Περιβάλλον».

Επίσκεψη της 77ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Δια Παρουσίας της ΣΕΘΑ στο Εθνικό Συντονιστικό Κέντρο Επιχειρήσεων & Διαχείρισης Κρίσεων (Ε.Σ.Κ.Ε.ΔΙ.Κ)

20 Νοεμβρίου 2024

Στο πλαίσιο ενημέρωσης των Σπουδαστών της 77ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Δια Παρουσίας της ΣΕΘΑ για υποδομές στρατηγικής σημασίας για την Εθνική Άμυνα, την Τετάρτη 20 Νοεμβρίου 2024 έλαβε χώρα επίσκεψη στις εγκαταστάσεις του Εθνικού Συντονιστικού Κέντρου Επιχειρήσεων & Διαχείρισης Κρίσεων «ΕΣΚΕΔΙΚ» του Υπουργείου Κλιματικής Κρίσης & Πολιτικής Προστασίας. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης οι σπουδαστές είχαν την ευκαιρία να ενημερωθούν για το έργο και την αποστολή του Κέντρου, ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκε και περιήγηση στους χώρους των εγκαταστάσεων αυτού.

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ-ΟΜΙΛΙΕΣ

Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του τέως Αρχηγού Εθνικής Φρουράς Αντγυ ε.α κ. Δημόκριτου Ζερβάκη

27 Νοεμβρίου 2024

Την Τετάρτη 27 Νοε 24, επισκέφθηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας ο τέως Αρχηγός Εθνικής Φρουράς της Κυπριακής Δημοκρατίας Αντιστράτηγος ε.α κ. Δημόκριτος Ζερβάκης, ο οποίος πραγματοποίησε ομιλία στους σπουδαστές της 77ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης με θέμα «Ο Ελληνισμός σε σταυροδρόμι σύγχρονων προκλήσεων ασφαλείας. Αποτίμηση-στρατηγικές επιλογές».

χωρών, εκπρόσωποι των Γενικών Επιτελείων Ε.Δ και Σ.Α, καθώς και καθηγητές της Σχολής.

Από την εν λόγω εκπαιδευτική σειρά αποφοίτησαν Αξιωματικοί των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας από την Ελλάδα, την Κυπριακή Δημοκρατία, τη Δημοκρατία της Ζάμπιας, τη Δημοκρατία της Ζιμπάμπουε, το Χασεμιτικό Βασίλειο της Ιορδανίας, τη Δημοκρατία του Λίβανου, τη Δημοκρατία της Μοζαμβίκης, την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Νιγηρίας, το Βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας και τη Δημοκρατία της Τυνησίας.

Τελετή αποφοίτησης 9ου Διεθνούς Σχολείου Σπουδών της Σχολής Εθνικής Άμυνας

16 Δεκεμβρίου 2024

Την Πέμπτη 12 Δεκεμβρίου 2024, πραγματοποιήθηκε στη Λέσχη Αξιωματικών Ενόπλων Δυνάμεων η τελετή αποφοίτησης των σπουδαστών της 9ης Εκπαιδευτικής Σειράς Διεθνούς Σχολείου Σπουδών (ΔΣΣ) της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ), στην οποία παρέστησαν Διπλωματικές Αρχές των συμμετεχουσών

(Φωτογραφίες Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων ΣΕΘΑ)

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ:

Επιδίωξη της ΣΕΘΑ από την εξαμηνιαία έκδοση του «ΑΘΗΝΑ» αποτελεί η ενίσχυση του διαλόγου μέσα από τις σελίδες της επιθεώρησης για θέματα που αφορούν στην εθνική άμυνα και ασφάλεια.

Εκτός από άρθρα, εργασίες και δοκίμια είναι ευπρόσδεκτες οι κριτικές επί του περιεχομένου της και φυσικά η κατάθεση νέων ιδεών για τη βελτίωση της. Προσδοκούμε η έκδοση να αναδείξει τον χαρακτήρα «φόρουμ» που όλοι μπορούν πρόθυμα να συνεισφέρουν με απόψεις και ιδέες.

ΣΤΗΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΣΕΘΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ:

- Επιστημονικές εργασίες.
- Άρθρα και δοκίμια σπουδαστών που αφορούν την εθνική άμυνα, την εθνική στρατηγική, τις διεθνείς σχέσεις και τα σχετικά πεδία ενδιαφέροντος.
- Πρακτικά Ημερίδων που διοργανώνει η Σχολή.
- Εκπαιδευτικές και λοιπές δραστηριότητες της Σχολής.
- Τα δημοσιευμένα έργα και άρθρα εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα τις απόψεις του Κολλεγίου.
- Οι εργασίες που περιέχουν διαβαθμισμένες πληροφορίες ή εκφράσεις που δεν συνάδουν με το ήθος και το πνεύμα της Σχολής δεν δημοσιεύονται.

ΟΡΟΙ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ:

- Τα κείμενα και τα άρθρα πρέπει να είναι μεταξύ 2000-4000 λέξεων και να περιλαμβάνουν επιστημονική τεκμηρίωση-βιβλιογραφία, ενώ θα πρέπει να υποβάλλονται ηλεκτρονικά σε μορφή .docx, dot, txt ή pdf.
- Οι βιβλιογραφικές σημειώσεις πρέπει να είναι σύμφωνα με το στυλ APA (American Psychological Association).
- Τα κείμενα, όταν απαιτείται, πρέπει να συνοδεύονται από τους σχετικούς χάρτες και σχέδια, μαζί με υπότιτλους. Οι φωτογραφίες δημοσιεύονται μόνο εφόσον το περιεχόμενό τους κριθεί απαραίτητο για την πληρέστερη ενημέρωση του αναγνώστη.
- Οποιαδήποτε συνεργασία θα πρέπει να παραδίδεται σε ηλεκτρονική μορφή στη διεύθυνση: res1@hndc.mil.gr.
- Η υποβολή για δημοσίευση μπορεί να γίνει ανά πάσα στιγμή. Το περιοδικό εκδίδεται δύο φορές το χρόνο.
- Σχόλια, προτάσεις και κριτικές άρθρων θα πρέπει να υποβάλλονται στο e-mail: res1@hndc.mil.gr. Η συντακτική επιτροπή επιλέγει τις εργασίες, τις εργασίες των σπουδαστών και τα άρθρα που θα δημοσιευτούν.

HELLENIC NATIONAL DEFENCE COLLEGE

ATHENA

ISSUE 57 JULY - DECEMBER 2024

OFFICES

HELLENIC NATIONAL DEFENCE COLLEGE PREMISES

6 Evelpidon Str. &
Moustoxydi

Tel.: 2108896514
e-mail: res1@hndc.mil.gr

Publishing Office HNDC/ RESEARCH AND STUDIES DEPARTMENT Editorial Board

Brigadier (AF) Dimitrios Bitsis
Col (AF) Ioannis Fytas
Col (ART) Georgios Chatzigeorgiou
Ens Georgios Latsis HN
Mrs Eleftheria Katsarou PhD cand..

TYPESETTING PRINTING BOOKBINDING

Hellenic Army Printing Office
(TYES)

To be distributed to:

Ministries, General Staffs,
Major Commands,
Military Academies,
NHDC, Institutes and
Research Foundations,
Veteran Unions

ISSN: 2944-991X (printed publication)
2944-9928 (web publication)

INDEX

Commandant's Message

Editorial

Articles

Rising Dominance of the Tactical Defense Dr. T.X. Hammes Col (ret) USMC	3
Trends and developments in hybrid threats Dr. Konstantinos Tsetsos, METIS Institute Unibw.	11
Military & Political Leadership Lessons in Thucydides Gerassimos Karabelias Professor Panteion University	16
Primary Security Threats Confronting NATO within Arctic Sea, Report (Identifying and critically examining the threats) Cpt Panagiotis Miliadis HN.	20

Events & Activities

Commandant's message

Dear Readers,

Hellenic National Defence College has developed a multidimensional study framework, aiming at enhancing students' potential and abilities to the maximum extent and assists them with higher level duties they will be assigned from now on. The uncertainty, complexity and instability that we currently face in the geostrategic environment, combined with the consequences of the climate change and the economic and energy crisis, form an explosive mixture with unpredictable and possibly uncontrollable results. Since we must be prepared, educating our Officers today is more necessary than ever, and it is required to cover the entire spectrum of military knowledge, including geopolitical and strategic theory, leadership and personnel handling incorporating new insights of social sciences and psychology.

In this semester issue, we present a variety of articles and student essays dealing with different innovative, strategic and historical issues/lessons. It includes innovative technology and new strategic approaches, the "leadership" factor impact according Thucydides and arising geostrategic challenges. In addition, the multitude of the activities conducted by the College are presented, as well as the high level of its academic training program with the existing collaborations on Postgraduate Programs with Universities, from Greece and abroad, introducing everyone to the high educational level of its graduates and the indisputable organizational capabilities of its staff.

I would like to thank the highly esteemed Professors and our outstanding students for contributing with their work in this edition and the editorial team of "ATHENA" magazine, for a really great job.

I am wishing you all, to enjoy reading "ATHENA"!!

Athanasios SARDELLIS
Lieutenant General (HA)

Editorial

It is common for a “trained” eye to constantly identify new methods of implementing the strategies of international actors. The recent destruction of undersea data cables, the obstruction of maritime transport in the Red Sea by Houthi rebels, and the sudden ceasefire agreement in Lebanon are some of these methods or moves on the international power chessboard. At the same time, the threat of escalation of the war in Ukraine, with the release of Western long-range weapons and the launch of a medium-range ballistic missile by Russia, awakens memories of the Cold War, with “shades” of a hot conflict.

In this issue, an effort was made to expand the content in the English section of the magazine. In addition to the article by Professor Gerasimos Karabelias of Panteion University and the work-article by Lieutenant Commander Panagiotis Milios HN, there is an article by retired Colonel of the US Marines and lecturer at the National Defense University, T.X. Hammes, and a study by the Metis Institute of the German Armed Forces University in Munich (Unibw) by Dr. Konstantinos Tsetsos.

Moreover, for those familiar with the Greek language, in the current issue, articles with a significant range of topics are presented. The magazine includes the article titled “The Geopolitical Landscape and Global Shipping” by Maria Boile, Professor at Piraeus University, Athanasios Platis, Emeritus Professor at Piraeus University, and Dr. Sotirios Theofanis. This is followed by an article by Professor Irini Cheila of Piraeus University on the importance of the UN today.

Following this are the works of three students: Lieutenant Commander Nikolaos Karnavas HN, a student of the 14th Distance Learning Course, on the expansion of NATO with the accession of Finland and Sweden; Major (Armor) Georgios Giorkas, a student of the 14th Distance Learning Course, on the strategic choice of coercion in interstate relations, examining the case of Syria and Lebanon; and finally, the work of Lt. Col (Engineer) Stelios Efstathiou, a student of the Distance Learning Course, on the Second Nagorno-Karabakh War. Following this is photographic material from the activities of the College.

Additionally, for the second consecutive issue, the cover of the magazine is designed using an artificial intelligence application.

Brigadier (AF) Dimitrios Bitsis

Director of Studies

Rising dominance of the tactical defense

*Thomas X. Hammes, PHD
Colonel, United States Marine Corps (Ret)*

It has become widely accepted that the convergence of technological advances is leading to a Revolution in Military Affairs. One of the unanswered questions concerning this shift is whether it will lead to continued dominance by the offense or a period of defensive dominance. As usual, the truth lies somewhere between the two extremes. This paper will explore both the continuities and discontinuities taking place at the tactical and operational levels of war in Ukraine.

It is essential to understand the difference between dominance and a temporary advantage. Dominance provides a major advantage that can be pursued throughout the conflict. Defense dominance means an attacker cannot seize enemy territory or must pay an exorbitant price to do so.

This article is focused on the tactical level of conventional conflicts between states employing modern systems. The tactical level represents the actual execution of military operations – whether that is in direct contact or employing long-range fires such as misnamed “strategic bombing.” The operational level of war ties those tactical actions into a coherent campaign to achieve the strategic goals of the combatants. Even in periods of defense dominance at the tactical level, planners should strive to be on the offensive at the operational and strategic levels.

The ongoing Ukrainian-Russian conflict demonstrates the impact some new technologies and concepts are having in state versus state warfare. However, it is important to understand that the majority Russian and Ukrainian fielded forces are armed, trained, and equipped with 20th Century technology. Thus, it is not surprising that some elements of this conflict resemble the large conventional conflicts of the 20th Century. Also of critical importance are the extreme frontages assigned to combat units. A

Ukrainian infantry company is assigned a frontage of three kilometers or about three times the doctrinal frontage for a U.S. company. This creates significant gaps in defensive positions.

In short, applying the lessons of Ukraine to combat across the board is not appropriate. However, the small percentage of each force that is employing 21st Century technology in the form of long-range precision fires, drones, electronic warfare, and digital command and control systems provides some interesting indicators of where warfare is headed.

To examine emerging technologies’ impact on conventional conflicts, this chapter will briefly examine the historical shifts between offense and defense dominance at the tactical level. It will then consider how the offense-defense balance is shifting in each of six warfighting (land, sea, air, space, cyber, and electromagnetic) domains. Next, it examines how interactions between the domains can further reinforce the defense and finally what the shift to defense dominance means for small states.

The Shifting Balance in History

Despite Westerners’ love for technology, it alone cannot drive major shifts. In fact, the historical shifts between offense and defense dominance is driven by a combination of political, social, economic, and technical changes.

The Western Front in the First World War is a prime example of defense dominance. The tactical situation was driven by the deadly effectiveness of rifled muskets and cannon against troops in the open. But to field these weapons in adequate numbers, each nation had to develop mass production, field fortifications, mobilization of mass manpower, economies that could pay for them, and governments that could marshal those resources. The combination of these factors led to defense dominating the tactical battlefield from the late U.S. Civil War until near the end of the First World War. Governments could field and arm forces that combined tactics and technology which meant any attacking unit could be quickly observed and taken under effective fire. Offense could remain dominant only in those theaters such as Russia and the Middle

East where sufficient space existed to allow forces to move outside the range of fixed enemy positions.

It was not until the combatants applied new concepts and tactics to technology emerging from the Second Industrial Revolution –first lightweight machine guns and mortars, then armor and aircraft– that movement was restored to the Western Front battlefields. Once again, political, social, and economic systems had to evolve in parallel to produce the factories, the skilled engineers and operators, the financial backbone, and the will to conduct global mechanized warfare. Since then, the offense has generally dominated tactically in conventional conflicts.

Today, three developments are setting conditions for renewed defense dominance: pervasive surveillance, mass with precision, and the command-and-control systems to exploit them. While these advantages are available today, the rate at which each nation adopts them will be driven by their unique political, economic, and social structures.

Pervasive surveillance is a direct result of the massive expansion of commercial space assets, drones, and sensors. Today, more than a dozen companies are competing to provide ever faster, more precise space-based, multi-spectral products to commercial customers. Planet Lab can provide images of a specific location up to 10 times per day.

To see through darkness, cloud cover, and light foliage, San Francisco-based Capella Space offers on-demand, interpreted 50-centimeter resolution Synthetic Aperture Radar (SAR) imagery with a revisit rate of five times a day.¹ By mid-2023, a Hawkeye 360 satellite formation will be able to locate a specific radio frequency signature within 3 kilometers every 20 minutes.²

1 “Capella Space X-Band Synthetic Aperture Radar,” <https://www.eoportal.org/satellite-missions/capella-x-sar#sensor-complement-sar>, updated September 12, 2024.

2 “Mission Space,” *Hawkeye 360*, <https://www.he360.com/products/mission-space-commercial-rf-analysis-platform/#tab-43344>, last visited 29 October 2022; Aria Alamalhodaie, “HawkEye 360 Raises \$145M to Scale Space-based Radio Frequency Data and Analytics,” *TechCrunch*, 8 November 2021, <https://techcrunch.com/2021/11/08/hawkeye-360-raises-145m-to-scale-space-based-radio-frequency-data-and-analytics/>.

These are just a few of the dozens of commercial firms focused on space surveillance. In May 2023, the Union of Concerned Scientists reported 7,560 active satellites in orbit.³ While communication satellites are the fastest growing segment, earth observation satellites on orbit increased by almost 14 per cent in 2021.⁴ This growth is market driven with 2,600 earth observations satellites projected by 2030 that will be a market worth over US\$76 billion.⁵

In effect, the planet is being imaged by space-based visual, infrared, radar, and electromagnetic sensors virtually continuously. As noted, the companies target the commercial market, so they emphasize customer-oriented, automated processes from request to delivery of an interpreted product. While they can provide raw imagery or data, the companies have also developed change detection software to facilitate providing finished intelligence products. By 2030, “it will be possible to request an image, communicate with the satellite and receive the product in minutes.”⁶

In addition to what is rapidly becoming pervasive space surveillance, both commercial firms and governments are developing families of ever more capable surveillance drones. These drones range from small, hand-launched platforms to aircraft with wingspans over 100 feet. Like their satellite competitors, these companies have also developed multi-spectral, SAR, and electromagnetic spectrum (EMS) sensors for every size of drone.

At the small end, hundreds of videos from Ukraine show commercial quad and octo-copters dropping modified anti-armor weapons and grenades on Russian forces.⁷ Ukraine has as many as “500 drones in the air for a relatively standard military operation.”⁸ But their most important function has been to provide critical intelligence for tactical units in contact.

For higher level commanders, there is a growing family of both commercial and military drones that have

7 VICE, “Ukrainians Are Bombing Russians with Custom Drones,” *Youtube*, 17 June 2022, 5:37, <https://www.youtube.com/watch?v=VqOdnCEbDU4>.

8 Sam Schechner and Daniel Michaels, “Ukraine Has Digitized Its Fighting Forces on a Shoestring,” *Wall Street Journal*, 3 January 2023, <https://www.wsj.com/articles/ukraine-has-digitized-its-fighting-force-on-a-shoestring-11672741405>.

exceptional to nearly unbelievable endurance. The U.S. Navy and Marine Corps are fielding the V-BAT 128 surveillance drone a Vertical Takeoff and Landing (VTOL) capable drone with an endurance of up to 11 hours.⁹ For long-endurance missions, the Aurora Orion UAV can stay aloft for 120 hours.¹⁰

While the drones noted above are for military use, the commercial drone sector is making rapid progress on its own. The requirements for drone delivery are essentially the same as for military platforms – VTOL, GPS-independent (to fly in urban canyons), electronically hardened (to fly near airfields and radio towers), reliable, and inexpensive with every increasing endurance and payloads. Commercial surveillance drones also make use of multi-spectral imagery (crop surveillance, pipeline leakage), high resolution imagery (wind generator inspection), and even SAR. Thus, the payloads for the very wide variety of commercial surveillance missions mean that an increasing family of long-endurance, commercial surveillance drones can provide affordable intelligence-surveillance-reconnaissance (ISR) assets for even small states.

Recent conflicts have demonstrated the power of autonomous and semi-autonomous attack drones and missiles. The expensive 1980s technologies that enabled precision weapons are now cheap and widely available. Advanced manufacturing can mass produce them. In short, mass is returning to the battlespace but this time with precision. Several of these systems are being built into standard shipping containers that can be easily transported and blend into commercial traffic globally. Many of them have much greater operational range than current fighter/bomber aircraft and they require no airfields. And the sheer number of commercial containers makes pre-emptive strikes virtually impossible.

The Ukraine-Russia conflict is demonstrating the value of drones – as well as the need for very large numbers. Both sides will produce millions of drones this year. However, only Ukraine has developed a digital

9 “V-BAT 128 Unmanned Aircraft System (UAS), US,” *Air Force Technology*, 21 April 2021, <https://www.airforce-technology.com/projects/v-bat-128/>.

10 “Orion Unmanned Aircraft System (UAS),” *Air Force Technology*, 17 March 2014, <https://www.airforce-technology.com/projects/orion-unmanned-aircraft-system-uas/>.

command and control system that allows it to integrate intelligence provided by satellites, drones, military, and civilian systems to provide a real time picture of the battlespace to its commanders. The commanders use this system to target Russian forces. General Mark Milley, Chairman U.S. Joint Chiefs of Staff has stated “We are witnessing the ways wars will be fought, and won, for years to come.”¹¹

Systems like this will enable commanders to coordinate attacks across all domains to include long-range precision attacks and swarms of autonomous hunters that will seek out their prey informed by many sources and sensors.

These co-evolving concepts, tactics, commercial and military technologies are creating a battlespace in which movement becomes extremely dangerous. If a unit moves, it will create a signature and can be attacked at much greater ranges than in the past. At the same time, cyber, space, and electromagnetic domains will provide both reinforcement for and increasingly powerful alternatives to kinetic attacks.

Whether this convergence leads to offense or defense dominance is a complex question. In fact, the sheer complexity of interaction among the six domains – land, sea, air, space, cyber, and electromagnetic – requires we consider the impact on each domain before we try to understand the overall impact on the character of war.

Land Domain

Since the last year of World War I, the offense has dominated conventional ground combat. (Irregular warfare has followed its own pattern.) However, emerging technologies are driving conventional land warfare back to defensive dominance.

Since new systems allow units to remain passive and yet see the battlefield clearly, the defense will have a distinct advantage. Ground based electro-optical, acoustic, and electronic warfare sensors can provide a

11 David Ignatius, “How the Algorithm Tipped the Balance in Ukraine,” *Washington Post*, December 19, 2022, <https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/12/19/palantir-algorithm-data-ukraine-war/>.

great deal of information that, combined with external sensors such as satellites and drones, allow defenders to visualize the battlefield without revealing their own positions.

Like no man's land in the First World War, the battlespace will be under constant surveillance. Anything revealing itself will be subject to immediate, potentially massed, precision fires. By blending in or remaining stationary, defenders can observe passively and choose when to attack. Then do so with swarms of autonomous missiles and drones from containerized, mobile systems that are nearly invulnerable to preemptive attack. In brief, defenders can see first, then shoot first, often and accurately. In this modern hider-finder competition, finders will have the huge advantage of global surveillance in all weather conditions.

The defenders will enjoy the further advantage of fighting from very widely dispersed, prepared positions. While most current systems must be manned to operate, autonomous and remote-control systems are being developed worldwide. As these systems mature, defenders can be located at a distance from their weapons and thus not be at risk even after firing. It is not unreasonable to expect a defender to be able to launch hundreds or even thousands of loitering munitions against each brigade-size attack.

In contrast, attackers will have to move if they intend to execute anything but strike missions against the defender. The very act of moving into assembly positions will create a signature. Attackers will retain the traditional advantage of selecting the time and place of attack, but as the Russians have learned, the ability to move to assembly areas without being observed will disappear. Further, the advantage of physically massing either offensive forces is declining as weapons ranges increase dramatically. Defensive mass can be achieved by massing long range fires rather than massing forces.

Sea Domain

Land based anti-ship systems can attack naval surface targets. In addition, land- and air-launched ballistic and cruise missile systems, drones, and attack aircraft cued by ubiquitous surveillance systems have

the enormous advantage of hiding in the cluttered land environment. In contrast, their surface ship targets must operate in much more open environments. Land-based systems also have the advantage of both range and magazine depth. They can be integrated with mines, surface, and subsurface naval drones. Despite owning very limited number of cruise missiles and small, surface drones, Ukraine's successful attacks have forced the Russian surface fleet to remain well away from Ukraine.

Geography as well as oceanography can enhance the power of land-based systems. Maritime choke points have been major factors in conflicts between major powers since the Peloponnesian War. Even today, control of straits like Hormuz or Malacca can allow a power to determine what resources flow to an opponent. In these confined waters, land-based defenses gain an even greater advantage by employing many less expensive, shorter range anti-ship systems and smart sea mines (essentially tethered torpedoes).

However, as fights move further from shore, the number of land-based systems that can range the fight decreases. At some point, the tactical advantage at sea will shift back to the offense.

The subsurface fight will favor the offense in the deep ocean but the defense in the vicinity of choke points. Emerging technologies are making shallow water more transparent than ever. Fixed sensor arrays can cover key passages between open seas. Rapid advances in autonomous submarine drones will thicken the sensor nets in restricted waters as well as enable swarms of weapons to be launched against infiltrating submarines. In short, emerging technologies are making waters more transparent, more congested, and more contested.

Mining of enemy ports may well be the most effective and viable offensive naval action simply because autonomous drones with small signatures will be able to penetrate enemy defenses to lay mines. Smart mines can be programmed to attack specific classes of ships thus giving the miner an ability to select targets for best effect without having to maintain forces in the vicinity of the port.

Air Domain

A very interesting aspect of the Ukraine Russian War has been the inability of Russia to establish air superiority over the battlespace. It has been unable to neutralize Ukraine's mobile air defense systems. Senior U.S. Air Force planners have admitted they will not be able to establish air superiority but can only strive for temporary superiority in a defined area.¹²

Compounding the problem of achieving air superiority, the current generation of manned aircraft all need easily identified and targetable major operating facilities. RUSI analysts concluded that

Western fighter [aircraft] ... need to be capable of dispersed operations using mobile maintenance equipment and small support teams, and flying from relatively rough runways, to avoid being neutralised by Russian long-range missile strikes.¹³

Nor will the threat be limited to in-theater airbases. The advent of containerized, long range cruise missiles and drones deployed on a wide variety of shipping means that bases almost anywhere in the world can be struck. Thus, a key question is whether joint forces can defend their base facilities against swarms of missiles and drones.

To affordably defend its forces, planners are betting heavily on directed energy – lasers and microwave (EMP) – weapons to defeat swarm attacks. These systems still face numerous challenges, but they have promise. Israel is actively developing a laser system that will initially augment its Iron Dome and later replace it as Israel's defense against Palestinian indirect fire attacks.¹⁴

12 Maximilian K. Bremer and Kelly A. Grieco, "In Denial about Denial: Why Ukraine's Air Success Should Worry the West," *War on the Rocks*, 15 June 2022, <https://warontherocks.com/2022/06/in-denial-about-denial-why-ukraines-air-success-should-worry-the-west/>.

13 Bronk, Reynolds, and Watling, "The Russian Air War and Ukrainian Requirements for Air Defence."

14 Ilan Berman, "The Logic of Israel's Laser Wall," *National Institute for Public Policy*, No. 526 (2022), https://www.realcleardefense.com/articles/2022/06/23/the_logic_of_israels_laser_wall_838770.html.

If emerging laser and microwave systems prove effective, they will further empower the defense. If they protect air bases from drones and missiles, they can certainly engage manned aircraft attacking friendly forces. When they are deployed, directed energy weapons will provide significant advantage to the defense for two reasons. First, they require large power systems to operate. Attackers must bring those power systems with them and thus the power available is limited by the ability to lift it by air, sea, or road. In contrast, the defenders can either tap directly into the national power grid for virtually unlimited power or use as many generators as they feel they need. Second, the defender has the enormous advantage of blending into the cluttered ground environment. The actual systems are relatively small and can thus be camouflaged as air conditioning units on top of buildings or inside small buildings in the countryside. Again, the attacker must move towards the defended area and thus will generate signals while the defenders need not generate a signal until they choose to engage. As directed energy weapons become operational, they will increase the advantage the defense holds over the offense in the air domain.

Both emerging technology and current events indicate that airspace denial, rather than airspace superiority, is becoming the norm.

Space Domain

Conventional wisdom has stated for years that war in space will be offense dominated. An attacker could quickly destroy an enemy's key satellites, and it would take months if not years to replace these large, very expensive assets. However, rapid developments in space launch and satellite miniaturization are changing that situation. The exponential increase in the number of satellites on orbit, the disaggregation of functions into many platforms, and the increasing ability to rapidly replace satellites in orbit mean that defense may now have the advantage. Disaggregating functions such as gathering intelligence and providing communications links means that the attacker must engage many more targets to degrade space systems.

Cyber Domain

We have very well-informed experts with contradictory views on the value of cyber as an offensive weapon.^{15,16} This is consistent with the historical pattern of new technologies. So how should we evaluate cyber as a weapon?

In Ukraine, cyber attacks have disrupted the targeted systems for a period ranging from hours to weeks. In practice, Russia's cyber disruption attacks, such as the ViaSat attack, had limited success. Most observers believe Russia cyber operations underperformed expectations.¹⁷

Destructive attacks have also had limited success. The most famous being the Stuxnet attack on the Iranian centrifuges attributed to the United States and Israel. This attack reportedly damaged about 20 per cent of the centrifuges, yet the International Atomic Energy Agency (IAEE) reported that Iranian production increased during the period – perhaps in response to the attack.¹⁸ Cyber operations are inherently difficult to coordinate with real time attacks – and to date have not reliably produced the desired effects.

In sum, the cyber domain will be continually contested. The fact the internet was initially designed to work even when under major attack will mitigate the impact of kinetic attacks, but they will still cause significant disruptions. Fortunately, the internet is a complex adaptive system and thus will show remarkable resilience when under attack. Electromagnetic Pulse (EMP) attacks will be dealt with in the section on electro-magnetic domain.

15 Elisabeth Bumiller and Thomas Shanker, "Panetta Warns of Possible 'Cyber-Pearl Harbor'," *New York Times*, 12 October 2012, <https://www.nytimes.com/2012/10/12/world/panetta-warns-of-dire-threat-of-cyberattack.html>.

16 Charles Smythe, "Cult of the Cyber Offensive: Misperceptions of the Cyber Offense/Defense Balance," *Yale Journal of International Affairs*, 10 June 2020, <https://www.yalejournal.org/publications/cult-of-the-cyber-offensive-misperceptions-of-the-cyber-offensedefense-balance>.

17 Marcus Willett, "The Cyber Dimension of the Russia-Ukraine War," *Survival* 64, no 5, (2022): 7-26, 12-15.

18 Kim Zetter, "An Unprecedented Look at Stuxnet, the World's First Digital Weapon," *Wired*, 3 November 2014, <https://www.wired.com/2014/11/countdown-to-zero-day-stuxnet/>.

Electromagnetic (EM) Domain

Given the increasing value of robust communications networks, highlighted by Ukraine's successful use of their domestically developed Delta system, the ability to use the electromagnetic spectrum or deny your opponents its use will be critical to success. One of the most effective counters to the unmanned aerial system/precision fires team in Ukraine has been electronic warfare. By breaking the link between the Unmanned Aircraft System (UAS) and the fire direction centers, EW requires the UAS to return to base to download targeting information and, of course, they cannot adjust fire. However, this has led both sides to build increasingly autonomous drone that do not require any external signal to execute operations.

Once again, land-based defenders may well have an advantage in the electronic warfare domain. They can use fiber optic communications systems to avoid the electro-magnetic domain. In addition, they have access to the national power grid to provide effectively unlimited power for jammers.

Potential game changers in the electromagnetic spectrum are EMP weapons. They represent a major threat from the tactical to the strategic level. At the tactical level, the United States has demonstrated a drone that can create an EMP directed at specific targets. Since it is delivered by a drone, this type of attack is really a cross domain attack but, like kinetic attacks, must be considered as part of any EM domain offense-defense balance.

A defending unit can do more to harden its electronics against this kind of attack than an attacker can. Defenders can disconnect a percentage of its systems to protect them. However, EMP (electromagnetic pulse) weapons can overturn the defender's advantage if the defender has not exploited the inherent advantages of the defense. We know these attacks can cause major damage to unprotected electronics and even the most basic systems today have embedded electronics. The attacker has one major advantage, it can employ its EMP weapon before any of its own systems are within range of the pulse. Yet, if they cannot prevent a response in kind, the attacker loses the advantage when a retaliatory strike hits its forces.

For both offense and defense, building resilient, redundant systems can reduce the damage done by tactical EMP weapons but will be costly and require massive retrofits for existing weapons. And of course, the miniaturization necessary for air and naval systems will make them significantly more expensive.

Interaction between domains

It is important to note that temporary advantage in one domain may also allow a much more powerful attack from another domain. An obvious example is a temporary advantage in the electromagnetic domain that neutralizes air defense thus allowing a much more destructive attack from the air into other domains.

Similarly, while degradation or destruction has proved to be a difficult challenge within the cyber domain, the use of precision weapons delivered from air, sea, land, or space can have a devastating effect on the cyber capabilities of an opponent. Even unclassified sources provide maps of critical nodes and links (downlinks, fiber optics, and terrestrial switches).

The increasing range and number of autonomous, precision attack systems will steadily improve the ability of the sea, air, and land domains to conduct effective cross domain attacks. In particular, ground-based forces have the advantages of operating in very complex terrain (whether rural or urban) and access to deep magazines and national power grids. The increasing ranges of ground force weapons will allow defenses to reach out much farther to target air, land, and sea forces as well as critical infrastructure for space and cyber forces.

All-domain offensive operations are incredibly complex. Not least because each domain operates on different execution timelines. Major land and naval operations take weeks to years to execute. It can take weeks to position the forces for air operations, but they can be executed in hours with campaigns lasting days to weeks. Cyber, space, and EW operations can also require weeks to years to put forces in place but can measure execution in microseconds to days. Thus, coordinating the offensive operations of the separate domains is particularly challenging – yet cross-domain attacks may be the most effective. Space Development

Agency Director Derek Tournear has stated that cyber is a greater threat to satellites than missiles.¹⁹ Air forces have stated for years that the most effective way to defeat an air force is to destroy its bases and its aircraft on the ground. Today ground based forces can do so from beyond the range of most aircraft delivered weapons. Naval forces have historically been able to appear suddenly out of the vast expanses of the oceans but increasingly are being closely tracked by space assets.

In short, cross-domain attacks will become more powerful but will be an order of magnitude more difficult than coordinating an all-domain defense.

What does it mean for Small States?

The Ukrainian conflict is showing how even small states can exploit the rising dominance of defense to deter, and if necessary, deny enemy actions. While the vast majority of forces engaged employ twentieth century equipment and tactics, the Ukrainians have demonstrated how even limited access to the twenty-first century tools of pervasive surveillance, precision fires, and an AI-assisted command and control system allowed its forces to first stop and then repel the Russians.

The combination of inexpensive short-range drones, loitering munitions, cruise missiles, mines, and IEDs which can easily contain 50,000 pounds of explosives (20-foot container full of fertilizer) could immediately create responsive, thick belts for a defense in depth.

The West's support to Ukraine has severely depleted its stocks of certain weapons and munitions. Thus, it provides clear lessons on the massive consumption that will characterize modern, nation-

19 Sandra Erwin, "DoD Space Agency: Cyber Attacks, not Missiles, are the Most Worrisome Threat to Satellites," *Space News*, 14 April 2021, <https://spacenews.com/dod-space-agency-cyber-attacks-not-missiles-are-the-most-worrisome-threat-to-satellites/#:~:text=Magazine%20Subscription%20Info-,DoD%20space%20agency%3A%20Cyber%20attacks%2C%20not%20missiles%2C%20are%20the,most%20worrisome%20threat%20to%20satellites&text=WASHINGTON%20%E2%80%94%20Intelligence%20agencies%20and%20analysts,satellites%20in%20low%2>

state warfare. Western economies have lost the ability to produce the massive supply of current munitions necessary for a great power conflict. Fortunately, emerging technologies provide an opportunity to shift from the previous generation of few but exquisite weapons systems like the manned fighters and major warships to the new generation of smart, small, and much less expensive systems that take advantage of the shift to defense.

Dr. T. X. Hammes is a Distinguished Research Fellow at the Center for Strategic Research, Institutes for Strategic Studies. His current research focuses on the impact of the fourth industrial revolution on the character of warfare. He served 30 years in the Marine Corps to include command of an infantry battalion, an intelligence battalion, and the Chemical Biological Incident Response Force. He served in Somalia and Iraq and trained insurgents in various locations. He is the author of three books and over 200 articles. Hammes holds a Doctorate in Modern History from Oxford University.

Trends and developments in hybrid threats ¹

Dr. Konstantinos Tsetsos
Metis Institute for Strategy and Foresight
Universität der Bundeswehr München

Hybrid threats affect ever more areas of society. Hybrid actors exploit vulnerabilities of complex and highly networked societies in order to achieve political, ideological or economic objectives. This study examines new trends and developments in terms of hybrid threats and discusses future implications for national and international security.

Five generations of warfare

The first three generations of warfare were conventionally conducted conflicts between states. First-generation warfare (formation warfare) prevailed from antiquity to the 19th century and was characterised by line and column formations of uniformed heavy infantry. Second-generation warfare (firepower warfare) was dominated by greater accuracy and firepower of long-range weapons, rail transport and motorisation as well as increasing industrialisation of the war economy between 1850 and 1930. Increased firepower led to trench warfare and so the third generation of warfare (manoeuvre warfare) focused on combined arms operations based on tactics of speed and surprise. The aim was to bypass the enemy's lines and collapse their forces from the rear. The focus in the first three generations of warfare was on the physical destruction of enemy armed forces. Fourth-generation warfare (decentralised use of force) is aimed at undermining the psychological ability of an adversary to conduct warfare by using public pressure to force the hands of political decision-makers. Insurgents primarily use indirect warfare against the state to claim victims, especially in democratic states with a high level of casualty aversion. The civilian population, public opinion

¹ This analysis was originally published by the METIS Institute as Study No. 35 in June 2023. It is republished in ATHENA Review with the author's permission and in the context of the HNDC's collaboration with the University of the German Armed Forces Unibw. https://metis.unibw.de/assets/pdf/metis-study35-2023_06-trends_and_developments_in_hybrid_threats.pdf

and decision-makers thus become the primary strategic focus. Fifth-generation warfare (non-kinetic military action) is dominated primarily by social engineering, the spreading of false information, cyber attacks, and the use of artificial intelligence (AI) and autonomous systems. Here, too, the aim is to influence the will of the public and their decision-makers by using non-kinetic means and technological innovations. All of these generations of warfare are ideal-type forms of war which are not mutually exclusive and may be applied simultaneously. States today thus face both conventional and hybrid threats which together constitute complex and dynamic security challenges.² The non-traditional means used in this context range from electoral influence and economic weakening to the planned dissemination of propaganda, cyber activities and espionage.

Cyber attacks that undermine infrastructure, financial systems or government institutions and disinformation campaigns that establish counter narratives are on the rise. Many hybrid threats also continue to entail the problem of attribution, which means that the initiators and perpetrators cannot be clearly identified, making it more difficult to hold them to account. What is more, attacks by state and non-state actors operating in a hybrid manner expand into other areas of society. In order to illustrate the transition from the fourth to the fifth and sixth generation, some current trends and developments in terms of new hybrid threats will be discussed in the following.

Current trends in disinformation

The spread of disinformation in order to disrupt social decision-making processes or to influence elections is nothing new. However, as a result of recent progress in the development of generative AI for texts and images, the quantity and quality of disinformation will improve. Chat bots on social media, for example, used to be relatively easy to spot because of the poor quality of their content and language and their repetitive lines of argument. AI-generated images could usually be identified even upon a cursory examination that involved looking for additional body parts, especially fingers. AI-generated videos and emulated voices of well-known public figures also did not require any forensic means

² See "New hybrid threats", Metis Study No. 26 (July 2021)

to be identified as fake, for example, because of lipsync errors and unnatural intonation. Since the release of generative AI models in late 2022, however, it has become possible to use only a few prompts to create realistic images, texts and videos that are difficult or impossible to identify as fake. Deepfakes generated by speech synthesis software and other technology turn the right to one's own picture into a relic of the past, thus influencing public debate and rendering data protection standards meaningless. Discussions on political and social issues between AI bots, together with elaborate comments, will appear to the average user like debates between experts and can thus influence public opinion.

Social media platforms as hybrid means

Social media platforms have become established as modern information and communication media and have reduced the market share of existing media formats. Disinformation accompanied their ascent from the very beginning. Government regulation as well as rules introduced by the operators themselves – depending on the different national contexts – use censorship, filters, community feedback, warnings and blocking of accounts in an effort to try and curb the spread of content that glorifies violence or is racist, sexist or obvious misinformation. Users, in turn, use less regulated messenger services such as Telegram in order to bypass these measures. US platforms such as Google (You-Tube), Meta (Facebook, Instagram, WhatsApp) and Twitter primarily pursue economic interests and collect user data for advertising purposes.

Newly established video services such as TikTok, operated by the Chinese company ByteDance, represent an evolution of hybrid threats in the information area. They are no longer only battlefields of information – the platforms themselves are the hybrid means of exerting influence. The operator of TikTok has become the focus of worldwide criticism over concerns in connection with data protection and the protection of young persons as well as espionage and censorship for the benefit of the Chinese government. The company is not a mere private-sector operator committed to the maximisation of profit but a semi-governmental actor due to its proximity to the Chinese government. The app collects more data about users than similar applications. Officially, such

data is used to improve algorithms. However, cyber experts have already proven in several cases that TikTok uses so-called back doors. In addition, the app conceals which data is collected and where it is sent. Tik-Tok also has the capability to receive zipped files and to carry out executables. Malware, for example, could thus be transmitted undetected. When users select the highest privacy settings, the app leads them to believe that this configuration has been confirmed, yet the app will continue to send data in the background. The content on the app is mostly trivial, amusing and created by users themselves. Based on individual psychology, the algorithm, however, is optimised in such a way that its selection of short videos can draw in users for hours every day. Politically controversial issues such as videos on demonstrations in Hong Kong are purposely censored and replaced by trivial content. The algorithm creates a psychological profile of each user and slowly learns how to distract them or guide them towards a specific way of thinking by presenting specific content. Studies have proven that, especially among young users who consume TikTok for three to five hours a day, indifference to political, ethical and social issues, low productivity and a positive attitude toward China are increased. Thus, TikTok is a kind of Trojan horse that not only acts as a data leech and creates psychological profiles of all its users but is also used as a means of influencing them. The aim of Tik-Tok seems to be to exert subliminal influence on an entire generation through trivialisation and distraction in order to manipulate future social decision-making processes. In China, TikTok is available under the name Douyin. Unlike in the rest of the world, this version of the app is a platform focused on education, technology and creative activities which tries to inspire its users to be more productive, creative and enterprising.

Churches and religious associations exerting hybrid influence

Churches and religious associations are increasingly used by external state and non-state actors to exert political influence. Domestically, the aim is primarily to promote the political, ideological or social positions of religious minorities, to influence voting behaviour and to establish legal concepts based on religious convictions. In most cases, the goal is to encourage social disintegration, to establish an authoritarian world

view among followers and to spread religious ideas of society modelled after other states. In Germany, radical Christian, Islamic and cult-like communities have been known to spread anticonstitutional religious views through non-profit organisations for years. Vulnerable members of society are identified and targeted for recruitment in charity organisations and educational institutions. Critics within their own ranks are excluded under threat of violence while journalists who try to investigate risk being assaulted. An ever-increasing number of religious associations that use hybrid methods are directly or indirectly financed, supported and controlled by foreign state institutions. According to its statutes, the advisory committee of DITIB, the Turkish-Islamic Union of the Institute for Religion, for example, is obliged to appoint the President of the Directorate of Religious Affairs of the Republic of Turkey as its chairman. Since 2016, organisations such as the Kuwait-based Society of the Revival of Islamic Heritage, the Sheikh Eid Charitable Association from Qatar and the Metis Study | No. Fifl Trends and developments in hybrid threats. Muslim World League based in Saudi Arabia have been known to finance mosques and facilities of Salafis in Europe.

At the international level, too, there is a trend towards religious institutions' being used to increase geopolitical power and control. When, for example, the Patriarch of Constantinople, the spiritual leader of the Orthodox Church, in 2018 granted autocephaly to the Orthodox Church of Ukraine, thus recognising its independence from the Russian-Orthodox church, Russia took this as an opportunity to proclaim a schism between Moscow and Constantinople. Since then, the Kremlin has increasingly exerted religious influence in predominantly orthodox states and has been trying to assume Constantinople's traditional leadership role. The open conflict between the Greek and the Russian Orthodox Church is thus not theological in nature but part of a hybrid campaign in the fight for religious leadership within the Orthodox Church. With the help of donors who are close to the Kremlin, Russia invests large amounts of money in the Monastic Community of Mount Athos in order to exert influence on the most important monasteries there. It has also tried to exert political and personnel influence to co-opt the Patriarchates of Alexandria, Antioch and Jerusalem in order to create majorities in the Ecumenical Patriarchate. Since 2018, more and more Russian clerics with a Turkish passport have been active in Turkey to ensure, with the

help of the Turkish government, that the next Patriarch of Constantinople – or the one after – will be of Russian origin.³ This would not only be the first Russian Orthodox patriarch in the 1,600-year history of the Patriarchate but also a political success for Russia on a global scale.

Sunni Saudi Arabia pursues similar aspirations of spiritual hegemony by spreading Wahhabism and Salafism, thus directly competing with Shiite Iran. Wahhabi ideas are promoted through the direct financial support of religious associations and educational institutions in Africa, Asia and Europe. In recent years, increased financial resources have been provided for this purpose and a multitude of new communication and dissemination methods have been experimented with in order to win over young, well-educated Muslims in particular. Previously, marginalised or ostracised individuals were the primary focus of information campaigns and recruitment efforts, often within religious institutions. The Salafist movement has spent enormous sums on social media as an instrument to reach students, young professionals, academics and other educated Muslims in recent years. Some Salafist channels on Facebook and You-Tube have several million followers. It is likely that, if the monolithic view of Islam funded by Saudi Arabia becomes more widespread, the recruitment efforts of radical forces in local communities will continue to fall on fertile ground.

Autonomy and AI as weapons

Up to now, AI has been used mainly for data processing. By analysing large amounts of data and identifying patterns, AI can process military information faster and provide recommendations for tactical and strategic decisions. In a nutshell, this means that the ability to process more data in less time leads to quicker decisions and thus to victory. The Russo-Ukrainian war shows the increasing importance of processing power and the increased value of unmanned systems

³ Due to the decreasing number of Orthodox Christians in Turkey, it will be difficult to elect a qualified head of the church. What is more, the training of priests in Turkey is currently prohibited by the state, but is considered a prerequisite. The only remaining Orthodox seminary was closed by the state in 1971, when all private universities were nationalised. It has not been reopened since. Theologians thus have to study abroad but risk being deprived of their Turkish citizenship.

for warfare in the 21st century.⁴ Commercial drones, for example, are used for reconnaissance and to share coordinates with artillery. Most of these systems are not autonomous; they still have to be controlled by operators who will decide whether and when to engage a target based on the images and video information transmitted in real-time. In short, humans are still the ones “pressing the button”. Autonomy in weapon systems, on the other hand, refers to machines taking over functions that previously required human intervention, which has been controversially discussed, especially when it comes to target engagement. For decades now, weapon systems have been capable of autonomy with regard to the so-called critical functions. In fact, it has long been common practice for weapon systems to independently select and engage targets, especially to defend against incoming missiles such as rockets, artillery and mortar shells. In recent years, however, the range of functions of AI has increased enormously, especially in the field of object recognition, so that today machines are on the verge of assuming additional functions in ever more operational contexts, which gives rise to ethical, legal and security-related concerns.

Fuelled by Russian aggression and in view of the systemic confrontation between the US as the hegemon and China as its challenger, however, an AI arms race has already begun. In future wars, AI therefore will not only increase the capabilities and precision of kinetic weapons but will also appear in independently operating systems directed against societies away from the battlefields. AI will attack or control critical infrastructure, sensitive transportation, logistic and energy supply systems, the financial sector and administrative systems. AI will be employed in the cyber sector, both to attack and to defend critical systems. In the future, victory will thus become a matter of having the best AI. Countries that cannot keep pace with such an AI arms race will suffer setbacks in their political and economic importance as a result of their vulnerabilities and lack of resilience. Additionally, ongoing advances in the field of cognitive AI are associated with the risk of losing control. The emergence of a rogue AI⁵ is therefore certain – it is just a matter of when.

⁴ See “Uncrewed systems: armaments, control and arms control”, *Metis, Study No. 28 (June 2022)*.

⁵ *Rogue AI refers to an autonomous AI system that is no longer under human control. It can act in a way that could pose a threat to societies, the economy or the biosphere.*

Use of drones by non-state actors

The military use of commercial drones in the Russo-Ukrainian war also highlights the technological maturity of the systems currently available on the market. Non-state actors, too, are likely to take note. Mass attacks on military and state installations or spying activities by hybrid actors in barracks and defensive installations, which are already happening on occasion, will therefore become increasingly likely. The use of drones against critical infrastructure, to spy out security measures and for the reconnaissance of drug and smuggling routes is also plausible. In future, pirates will use drones to check whether container ships have armed security personnel on board and then decide whether an attack is worthwhile. Radical climate activists could use drones to spy out coal-fired power stations or oil refineries, to damage sensitive components or to set targeted fires. Terrorist drone attacks on aircraft taking off and landing would already be feasible today. As drones are likely going to become ever smaller and quieter, their identification, defence and tracking will become more difficult. In the future, it is likely that critical infrastructures can only be protected by extensive no-fly zones and jamming transmitters.

Implications of future hybrid threats – the sixth generation of warfare

As outlined above, new social fields of activity as well as emerging technologies dominate current developments of hybrid actions and influence. In the field of social media and disinformation, the platforms themselves are increasingly becoming the weapon, while AI-based processes improve the quality and credibility of false information. While Europe focuses on debating normative and legal control over AI as well as aspects of data protection, autocracies will use AI-based systems to undermine liberal democracies on a global level and suppress dissenting opinions at home. AI will also enable populists in democracies to politically corrode democratic and constitutional procedures as well as civil societies. Autocratic states are already using AI to exercise totalitarian dystopic control. Ideologies and religions are used as hybrid means, are becoming more important and are used to influence members of religious minorities. Secularisation is thus likely to decline worldwide. We can already say that political influence on religious communities will once more assume a more important role in the repertoire of geopolitical ambitions.

Military developments and technological innovations in the field of AI will increasingly affect societies outside the area of conflict, while the open AI arms race between the West and China will likely lead to profound AI-induced military and social upheaval. As discussed, non-state actors, too, will increasingly use such capabilities to pursue their political, ideological and economic goals. It is therefore necessary that Western countries take preventive measures to protect themselves. In its new National Security Strategy, Germany has already announced strategies to increase the capacity to act against and to counter hybrid threats as well as to deal with disinformation. We must use proactive research and development projects to maintain our current technological edge, to develop suitable protection and countermeasures such as forensic AI identification tools, and to enforce extensive bans on apps such as TikTok.

In future, the physical destruction of an adversary will no longer be the main focus, as it was in the first three generations of warfare. Future warfare will also not be primarily about attacking psychological warfare capabilities by decentralising force or influencing decision-makers, as was the focus of fourth-generation approaches. The non-kinetic approaches of fifth-generation warfare will become established in the long term as a central means of corrupting an enemy's society. The current trends and developments in hybrid threats will also lead to a manifestation of a sixth generation of warfare.

This generation will be all about the ability to control the space and time of an adversary's reality. For this currently emerging sixth generation of warfare, it is therefore essential to penetrate an adversary's military OODA loop (observe, orient, decide, act), for example. Instead of just disrupting the OODA loop as before, it is important to control it completely. Once it has been compromised, it is then possible to control what the adversary and their society see, hear and think. In this way, decisions of an opponent can be controlled and actions that appear rational to those taking them on the basis of the information available to them are used to one's own advantage. Thus, the projection of controlling the military OODA loop is extended to all other areas of society in order to guide government action, social preferences and positions as well as economic activities. As a result, modern societies will then be in a permanent hybrid state of war.

Dr phil. Konstantinos Tsetsos studied political science, modern and contemporary history and law for social sciences at the Ludwig-Maximilian-Universität München. He received his PhD in 2014 at the University of the Bundeswehr Munich on Conflict Resolution in Asymmetric Conflicts with the work *Vengeance of the Melians: A theory of conflict outcomes in asymmetric conflicts*," Konstantinos Tsetsos is co-author of the book *Das Being of maritime power: international relations in the marine environment of the 20th and 21st century*, author of numerous articles, contributions and Analyses of maritime security, future scenarios and security policy.

Konstantinos Tsetsos researches on issues of international politics, especially international security. His work includes contributions to geopolitics, war theories and asymmetric wars, war causes research, hybrid warfare, political risk analysis, strategic foresight, future security policy, scenario analysis, maritime security, civil-military cooperation, disaster and crisis management.

Dr. Tsetsos is Head of Foresight at the Metis Institute for Strategy and Foresight and advises the BMVg on strategically relevant issues of current and future international policy. His expertise and many years of experience in research make Konstantinos Tsetsos a sought-after expert in selected NATO and EU working groups and research. In this context, Dr. Tsetsos participates as expert in the NATO Modelling and Simulation Group 147, the NATO SAS System Analysis and Studies 171. From 2019 to 2022, he led the research project *Common Operation Picture in Disaster and Crisis Management* for the EDA."

Dr. Konstantinos Tsetsos teaches in the Intelligence and Security Studies in Berlin and in the Master International Security Studies in Garmisch-Partenkirchen. From 2008 to 2020 he was head of the Model United Nations project group at UniBwM. He is also regularly active in public relations through lectures

Military & Political Leadership Lessons in Thucydides

*Gerassimos Karabelias,
Professor Panteion University*

Convinced, due to his extensive war experience, his education as well as knowledge, that the leader can exert with his decisions a huge influence not only on the daily life of people but also on the course of an entire ethnos/state and its culture, Thucydides observes, analyzes and evaluates a number of political and military actors who, because of their direct involvement in war, either become role models of leadership for the generations who will follow or models to be avoided. Pericles, Nicias, Alcibiades, Cleon, Lamachus, Demosthenes, Phormion, Diodotus and Conon from the Athenian side, Archidamus, Brasidas, Gylippos, Agis and Lysander from that of Sparta, make up the rich cadre of the main personalities of the three periods of the Peloponnesian War (the Archidamian, the Sicilian Campaign and the Deceleian). For Thucydides, it is the personality of each military leader and the prevailing state culture and institutions, factors inextricably linked to each other, that determine the formation and emergence of the personality of true leaders. His attempt not to include in his work historical material that he could not directly evaluate “So impatient of labor are the most men in search of truth, and embrace soonest the things that are next to hand” [1.20.3] was intended to faithfully render cause-and-effect relationships to all events and thus enable the creation of a realistic legacy of military command and leadership for future generations “The absence of romance in my history will, I fear, detract somewhat from its interest; but if it be judged useful by those inquirers who desire an exact knowledge of the past as an aid to the interpretation of the future, which in the course of human things must resemble if it does not reflect it, I shall be content. In fine, I have written my work, not as an essay which is to win the applause of the moment, but as a possession for all time.” [1.22.4].

Thucydides does not hide his admiration for the charismatic leadership personality of the Athenian politician and general Pericles because he was incorruptible, intelligent, and above all guided by and devoted to

the greatness of his city and not to his personal wealth/ money gain “and it is I you are angry withal, one, as I think myself, inferior to none either in knowing what is requisite or in expressing what I know, and a lover of my country and superior to money” [2.60.3]. By condemning every other voice to silence until the death of Pericles, Thucydides turns his work into a verbal testimony of his own perceptions of the administration of Athens that “It was in a name a democratic state, but in fact a government of the principal man”[2.65.10]. Pericles, due to his high intellectual culture, education and mental strength, as well as to constantly confirming his reputation as a leader unaffected by material goods, managed to maintain absolute control over the public, instructing the citizens instead of allowing them to lead him, because he never gave the crowd a chance to be turned into a mob “Pericles, seeing them in passion for their present loss and ill-advised and being confident he was in the right touching not sallying, assembled them not nor called any council for fear lest being together they might upon passion rather than judgment commit some error, but looked to the guarding of the city and as much as he could to keep it in quiet.” [2.22.1].

At the same time, Pericles never tried to exploit the ignorance of his audience. His speeches informed, guided, explained, predicted events and warned the members of the Ekklesia of Demos about the positive and negative effects of their decisions ““As for the toil of the war, that it may perhaps be long and we in the end never the nearer to victory, though that may suffice which I have demonstrated at other times touching your causeless suspicion that way, yet this I will tell you, moreover, touching the greatness of your means for dominion, which neither you yourselves seem ever to have thought on nor I touched in my former orations, nor would I also have spoken it now but that I see your minds dejected more than there is cause for” [2.62.1]. He does not even hesitate, in times of a crisis, to remind them that the real proof of the cultural and state superiority of Athens over all other Greek cities (in education, arts and institutions) is the fortitude that the state and citizens must demonstrate in times of adversity. “Knowing that this city hath a great name amongst all people for not yielding to adversity and for the mighty power it yet hath after the expense of so many lives and so much labor in the war” [2.64.3] ... “for they whose minds least feel and whose actions most oppose a ca-

lamily both among states and private persons are the best" [2.64.6]. On a strategic level, Pericles recognizes that Athens' advantage is its maritime trade and naval war superiority, and he translates this astute assessment into an operational plan that does not allow the city's army to engage on land warfare with the Spartan army "I affirm that of the two parts of the world of manifest use, the land and the sea, you are of one of them entire masters, both of as much of it as you make use of and also of as much more as you shall think fit yourselves. Neither is there any king or nation whatsoever of those that now are that can impeach your navigation with the fleet and strength you now go" [2.62.2]. And to show the depth of his commitment to this strategy, he does not hesitate to renounce the defense of all houses and estates outside the city walls, including his own.

Thucydides singles out as the charismatic military leader of the Spartans General Brasidas "always a visible Brasidas" (4.11.4) who is distinguished by his unique ability to be able to perceive the options of action that friends and enemies can implement in critical situations and consequently to quickly take important decisions and make his strategic moves (surprise) without any hesitation "Brasidas at the same time, having spied his opportunity and that the army of the Athenians removed, said to those about him and the rest: These men stay not for us; it is apparent by the wagging of their spears and of their heads; for where such motion is, they use not to stay for the charge of the enemy; therefore open me some body the gates appointed and let us boldly and speedily sally forth upon them" [5.10.5]. He demands from his warriors to possess at least the three characteristics of a good soldier, a willingness to fight, a sense of shame for shameful results, and obedience to superiors, "remember that zeal, honor, and obedience mark the good soldier" [5.9.9.] while at the same time he tries to keep them informed of what is going on and lays out his plans in detail, so that they know exactly what to do and how to achieve their objective "while their careless confidence continues, and they are still thinking, as in my judgment they are now doing, more of retreat than of maintaining their position, while their spirit is slack and not high-strung with expectation, I with the men under my command will, if possible, take them by surprise and fall with a run upon their center;" [5.9.6.]. In this way and with his fluency in communication, an unusual characteristic for

a Lacedaemonian, he maintains undiminished the trust that the warriors have in him, as the latter perceive that they are commanded by a leader who knows how to act decisively and effectively "I will show that what I preach to others I can practice myself." [5.9.10]. Proof of Brasidas' leadership, Thucydides argues, is the military excellence and reputation his personality would generate, which would cause many allied cities of Athens to turn to Sparta, even after his death "the present valor and conduct of Brasidas, known by experience to some, by hearsay to others, was what mainly created in the allies of Athens a feeling for the Lacedaemonians. 4.81.3He was the first who went out and showed himself so good a man at all points as to leave behind him the conviction that the rest were like him" [4.81.3].

The comparison of the remaining military leaders with the charismatic personalities of Pericles and Brasidas naturally leads to the emergence of the disadvantages and deficiencies of the former. For example, the Athenian Alcibiades is presented as a new political actor, particularly nimble and cultured, with exceptional diplomatic and military skills "managing to frighten the Athenians with Tissaphernes and Tissaphernes with the Athenians" [8.82.2] but at the same time selfish, bigoted, and narcissistic "if there be any man here, overjoyed at being chosen to command, who urges you to make the expedition, merely for ends of his own—especially if he be still too young to command—who seeks to be admired for his stud of horses, but on account of its heavy expenses hopes for some profit from his appointment" [6.12.2], dishonest and vindictive "if I did you great harm as an enemy, I could likewise do you good service as a friend" [6.92.5]. His strategy, that of extending Athens' sovereignty beyond its existing sphere of influence and throughout the then-known Hellenic world, was not only diametrically opposed to that of avoiding sub-proliferation which Pericles had wisely and powerfully implemented, but also disastrous for his homeland. His motives appear to be the strong desire to surpass the historical greatness of Pericles "grasping at supremacy" [2.65.10] as well as the growth of his personal wealth "who was, besides, exceedingly ambitious of a command by which he hoped to reduce Sicily and Carthage, and personally to gain in wealth and reputation by means of his successes" [6.15.2]. The venerable Nicias, on the other hand, is characterized as a virtuous man and effective in encouraging the

warriors “we ask you to repel them, and to show that even in sickness and disaster your skill is more than a match for the fortune and vigor of any other” [7.63.4], but also as a general who does not act immediately, he procrastinates hopelessly “and really waiting because he hesitated between the two courses and wished to see his way more clearly” [7.48.3] and naturally losing many of the opportunities offered by the circumstances “as Nicias had done, who by wintering in Catana instead of at once attacking Syracuse had allowed the terror of his first arrival to evaporate in contempt, and had given time to Gylippus to arrive with a force from Peloponnese” [7.42.3].

In addition, General Demosthenes will distinguish himself in the field of military planning, in the organization of units, in the selection of strategic points and in learning from his own mistakes, thus bringing some very positive results in the field of operations “Such was the idea that inspired Demosthenes in his conception of the descent and presided over its execution” [4.32.4] ... “The Lacedaemonians had now to sustain a rude conflict... and there was no hope of any means of defense or safety” [4.34.3]. But his inability to convince/impose his point of view on the others will lead the army to disastrous results like in Aetolia and in Sicily “this was the opinion of Demosthenes. Nicias, without denying the bad state of their affairs, was unwilling to avow their weakness” [7.48.1]. As far as Cleon is concerned, it was not his skills at the operational-tactical military level that distinguished him but those of the effective crowd manager, the demagogue. He questions the just and moderate policy of Pericles claiming that only through the application of brute force/force can Athens maintain its sovereignty. It is him who calls forcefully on the Athenians not to succumb to the eloquence of the orators “the orators who charm us with sentiment may find other less important arenas for their talents, in the place of one where the city pays a heavy penalty for a momentary pleasure, themselves receiving fine acknowledgments for their fine phrases” [3.40.2] and to proceed with the exemplary punishment of the ungrateful Mytileneans. Mercy/pity, he argues should the Athenians bestow only on those who are or will be their true friends/allies. “Compassion is due to those who can reciprocate the feeling, not to those who will never pity us in return... if, right or wrong, you determine to rule, you must carry out your principle and punish the

Mitylenians as your interest requires; or else you must give up your empire” [3.40.4].

Correspondingly, the personality of the Spartan King Archidamus II seems to show some similarities to that of Pericles, as he is mentioned as a man of intelligence and wisdom “had the reputation of being at once a wise and a moderate man” [1.79.2]. Sensing that this war will be particularly long, Archidamus urges the Spartans not to start military hostilities soon but to prepare to face an opponent with a very strong navy and economy “Confidence might possibly be felt in our superiority in heavy infantry and population, which will enable us to invade and devastate their lands. But the Athenians have plenty of other land in their empire and can import what they want by sea. For unless we can either beat them at sea or deprive them of the revenues which feed their navy, we shall meet with little but disaster” [1.81.2]. After all, he himself believes that it is not the weapons that determine the outcome of a war but the money “and war is a matter not so much of arms as of money” [1.83.3]. Emphasizes that it is the kind of training the Spartans receive that allows them to be both excellent in warfare and shrewd in political decision-making “we are both warlike and wise, and it is our sense of order that makes us so” [1.84.3] and for this reason he exhorts them not to be influenced either by the great and defiant words of their allies or by those of their enemies. Experience has taught him that they should not rest their hopes of achieving the desired result on the possible mistakes of their enemies but on their thorough preparation “it is right to rest our hopes not on a belief in their blunders, but on the soundness of our provisions” [1.84.4] and that is why he maintains that through the diplomatic route they will gain valuable time for war preparation. However, unlike Pericles, the wise words of Archidamus will not convince his fellow citizens and he will be forced to lead the raids of the Spartan army in Attica during the first period of the Peloponnesian War (Archidameios).

Thucydides, as a gifted psychologist-painter, offers us a perfect gallery of portraits of the main military leaders of the Peloponnesian War through a skillful description of their actions and decision-making, which allowed them to claim not only the effective fulfillment of their missions but also an opportunity for their advancement into leadership roles. His belief that both

the personality and the state-social culture of origin of each one play a key role in the effort to emerge as leaders, is complemented by his concern for the degree of influence of the latter's actions in the evolution of the prevailing political, social and cultural culture and vice versa. We could thus agree with the words of former PM of Greece Eleftherios Venizelos that by studying the work of Thucydides, the leader acquires a penetrating view of all contemporary events and finds a guiding star/a compass for all political and military activities.

Gerasimos N. Karabelias was born in Kato Achaia. He studied in Greece, USA (PACE University and NEW YORK UNIVERSITY) and in the United Kingdom (SOAS-UNIVERSITY OF LONDON). He is a Professor at the Department of Sociology of Panteion University of Social and Political Sciences. He has lectured, among others, in Universities in the USA (Stanford University, Washington University, City University of New York (CUNY)) and Canada (Simon Fraser University) while his articles are published in refereed journals abroad. His research interests focus on Army-State Relations in Greece, Turkey and the Balkans, Military Sociology and Military Leadership. He has been teaching at the Hellenic National Defence College since 2001.

Primary Security Threats Confronting NATO within Arctic Sea, Report (Identifying and critically examining the threats)

Captain Panagiotis Milias HN

Introduction

Arctic circle is an area that remained uninhabited for millennia but also an exception to temperate regions' development norm. This inhospitable landscape in vast expanses of ice, not seen, explored, or exploited for centuries, appears to be an area of opportunity. It is a fact that, Climate Change is affecting Arctic Sea peaceful picturesque sites. Among the effects, the rise of sea level and the reduction of the Arctic ice sheet, create new shipping routes and reveal unknown energy fields.

The interest of all the nations with rights within the Arctic Sea region is escalating through the environmental aspect and the economic point of view. States with projected sovereign rights within the Arctic Circle shape their Foreign Policy forming alliance, orientated to balance the power equilibrium and protect their sources.

Moreover, a concern is also about new routes that cut the distance between the superpowers and their strategic weapons. Those new routes have occurred to be competitive to other shipping routes like the ones of Panama and Suez Canal. Those routes can navigable either through icebreakers -or without them- for only few months of the year, but also raise matters of negotiations between stakeholders.

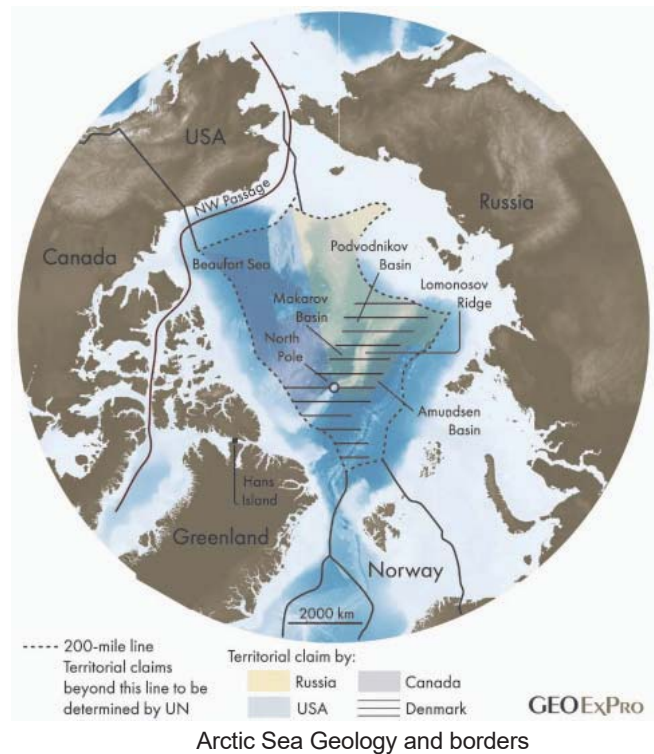
Another subject is the increasing military presence of the states around Arctic, either through exercises or through emerging military bases with various capabilities. All the above pose a threat level capable to create loss of trust and growing suspicion of acts.

Statement of Initial Intent

The intent of this report is to study the operational environment of Arctic Ocean as it is formed since Climate Change started the retreat of ice areas and the emerge of opportunities such as new shipping routes and exploitation of new resources. After the study and analysis of the operational environment, next intent is to identify the threats that destabilize the Arctic Circle.

Situational Environment

Through situational environment analysis, the report examines factors like geographic theatre of operation, climate change effects, new shipping routes usage, the actors, the political and legal context, the socio-economic factors, and energy resources exploitation.

Geographic Theatre of Operation

Arctic Circle, the Parallel of 66°34'03 north of Equator, is surrounded by frozen lands, territories of eight countries, called Arctic Nations, which are Denmark

(by means of Greenland and Faeroe Islands), Sweden, Island, Norway, Finland, USA (by means of Alaska), Canada and Russia. Above mentioned states, except Finland, Sweden, and Iceland, have direct access and sovereign rights to Arctic Ocean.

Their Exclusive Economic Zone extends to 200 nautical miles from their coastal baseline, yet there are disputes between them¹.

Arctic Circle is inhabited by indigenous people such as Saami, Nenets, Khanty, Evenk, Chukchi, Aleut, Yupik, Inuit, at a percentage of 10%, even though they represent the 50% in Canadian region. Indigenous population follow a traditional way of living. During the 20th century, economic criteria grew internal migration, as resources' exploitation and research projects increased the interest for the area.

As Arctic Sea was always frozen area, it was difficult to be exploited and used as a passage for ships. The need to cut shipping routes' distances boosted wealthy stakeholders with vision, to fund the explorers in search for passages through icy areas. The first successful mission was achieved by the Norwegian explorer Roald Amundsen, who found the northwestern passage spending three harsh winters at northern Canadian islands during 1903 to 1905². This passage connects North Pacific with North Atlantic Ocean, or else East Asia with North America and Western Europe, lessening shipping distances more than 10000Km or more than 5000 nautical miles³. Arctic Region includes Barents, Beaufort, Norwegian, Chukchi, East Siberian, Greenland, Kara, and Laptev Sea, as well as Baffin, Hudson Bays and Hudson Strait.

Average depths in East Siberian Sea and Chukchi Sea are 58 and 88 meters respectively, which make the entire coastal area in the East, shallow for maritime operations. Laptev Sea average depth is 578 meters (its northern limit extends to the Arctic Ocean basin),

however, 66% of the area along the coast, lays at depths of 100 meters or less. Arctic Sea includes three main parallel mountain ranges between Siberia and Greenland; Lomonosov (the largest), Nansen – Gakkel in the middle and Alpha. Also, underwater valleys between the coasts of Canada, Alaska and Russia have been formed as well as the aforementioned mountain ranges; Canadian (from the northern parts of Canada to the Alpha range), Makarov (between the Alpha and Lomonosov ranges) and Nansen (between the Lomonosov and Nansen – Gakkel)⁴.

Climate Change

The climate crisis arises from the consequences of climate change, due to global warming caused by the greenhouse effect. This phenomenon is exacerbated directly or indirectly by anthropogenic factors and mainly by the burning of fossil fuels. Climate change affects all areas of human activity, threatens all states in various ways, disrupts their internal and external security, and thus threatens the existence of some island states. During the 20th century the sea level has risen, while in upcoming decades the process of oceans' thermal expansion has been accelerated due to the increase in temperature and the melting of the glaciers.⁵

As temperatures increase, climatic phenomena such as the catastrophic floods and wildfires, will happen more frequently and intensively. For this reason, international community has recognized the need to preserve global warming below 2°C temperature-increase, comparing to the pre-industrial era around 1880. Hence, this goal can be achieved if it becomes possible to reach zero CO2 emissions by 2050 globally. This will be a chance to avoid the absolutely devastating effects of the 3 - 5°C temperature-increase⁶.

1 Cross, I. (2023). Hotly Debated Arctic Boundaries., GEOEX-PRO. <https://geoexpro.com/hotly-debated-arctic-boundaries/>

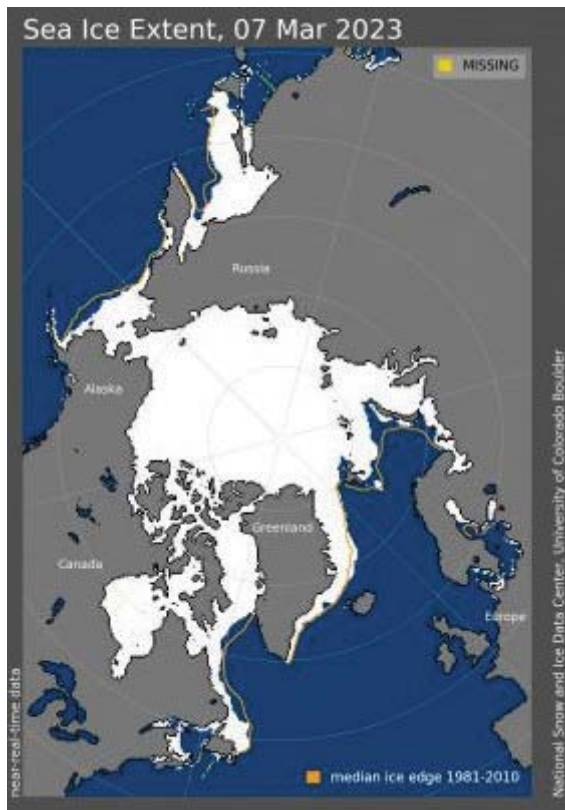
2 Bomann-Larsen, T. (2011). *Roald Amundsen*. The History Press.

3 Wang, C., Ding, M., Yang, Y., Wei, T., & Dou, T. (2022). Risk Assessment of Ship Navigation in the Northwest Passage: Historical and Projection. *Sustainability*, 14(9), 5591. <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/9/5591>

4 Jakobsson, M., Polyak, L., Edwards, M., Kleman, J., & Coakley, B. (2008). Glacial geomorphology of the central Arctic Ocean: the Chukchi Borderland and the Lomonosov Ridge. *Earth Surface Processes and Landforms: The Journal of the British Geomorphological Research Group*, 33(4), 526-545.

5 Mimura, N. (2013). Sea-level rise caused by climate change and its implications for society. *Proceedings of the Japan Academy, Series B*, 89(7), 281-301.

6 IPCC (2013) *Climate change 2013: The physical science basis*. IPCC. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press <https://www.ipcc.ch/report/ar5/wg1/>

Arctic Sea ice extent for March 07, 2023

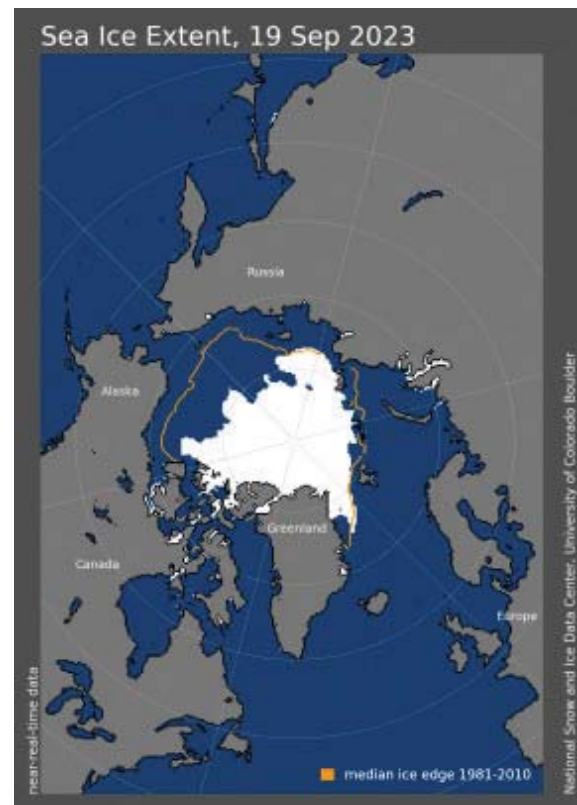
A logical continuation of this temperature upward trend is the ice melting everywhere they are located, even in the most remote, but at the same time, very frozen arctic regions. Nevertheless, the out of the norm fast melting of ice sheet happens because Arctic ocean's dark waters absorb more sun, heating the sea surface and air during summer period⁷. Furthermore, it is worrying that according to NASA, Arctic sea ice sheet is decreasing at a rate of 12.2% per decade⁸. Ice sheet reduction also threatens with extinction unique animals such as the polar bear or the seal which depend on the existence of glaciers for safety and food.

Climate change can also affect states in a different way (water shortage, floods, cold). These reasons are decisive for the migration of mainly indigenous

7 Chapman, W. H. (2009). Arctic Climate Change: Recent and Projected, *Swords and Ploughshares: Global Security, Climate Change, and the Arctic*. XVII, no 3, Fall 2009, p.9.

8 NASA (2023) Arctic Sea Ice Minimum Extent <https://climate.nasa.gov/vital-signs/arctic-sea-ice/>

populations who are forced to leave their ancestral homes due to change of the environment, creating a new term, that of " climate refugee". Intergovernmental Panel on Climate Change IPCC, estimates that the effects of Climate Change in the Arctic arrived thirty years earlier⁹.

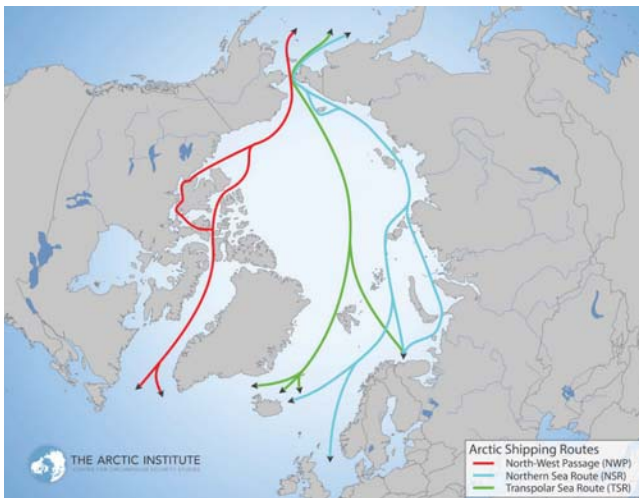
Arctic Sea ice extent for September 19, 2023

The aforementioned consequences are not limited to the area, but they also affect the whole planet. Sea level rise by three millimeters, as it was observed and recorded in the period 2003-2008, is due to the melting of large areas of ice and according to forecasts are expected to increase more next years, along with the risk of flooding the coastal cities.

In addition, there is serious risk of damaging existing infrastructure and buildings, many of which are located in areas where until previously there was a permanent presence of ice, the "permafrost".¹⁰ Arctic states are responsible for the 40% of global carbon dioxide emissions, which is also one of the reasons for the climate change that arctic environment is experiencing.

Consequently, if there was the political will from the arctic states, they could contribute to slow down the pace of climate change, through supporting the required preventive and repressive measures.

New Shipping Routes

Exclusive Economic Zones in Arctic

Climate Change leads to ice melting and so, the shrinking of ice sheet. As a result, new roads of communication, new shipping routes emerge that lessen the distance among the continents. Regions of East or West North America, Northern Europe and East Asia are being connected through new routes. Covering smaller distances, not only the 75% of earth population came closer but also shipping trips' pollutants were diminished.

Two shipping routes, Northwest Passage, and North Sea Route, offer this opportunity during the

summer until late September so far and more months in the future, depending on the affection of Climate Change¹¹.

First explored by Amundsen during 1903 - 1905, Northwest Passage (NWP) between Bering Strait and Atlantic Ocean, through the Canadian Arctic islands part of the Archipelagos. These islands, about 36.000, from Beaufort Sea until Buffin Gulf, form a triangle, stretched out an area equal to Greenland. There are five main different ways to choose that form the NWP, depending on the presence of ice sheet. Though, Archipelagic legal state brings constrains to shipping companies and disputes between Canada and USA, the passage of ships through the NWP for the route from Seattle to Rotterdam, would reduce the distance by 2,000 nautical miles, that is 25% shorter route than the existing one route, through the Panama Canal. Concerning fees required to cross the channels, fuel costs as well many other variables that determine load rates, these shorter roads could in fact lead to the reduction of the cost of one travel on a large container ship by at least 20%, with estimated difference, from about \$17.5 million to \$14 million, contributing to the savings of billions of dollars annually, for the shipbuilding industry. Savings will be even greater for supertankers that sail through Cape of Good Hope and Cape of Horn, since they are unable to sail due to their large size through the Panama or Suez Canals¹².

Similarly, North Sea Route, between Kara entry point in the west and Bering Strait in the east, north of Russia, is defined in Russian law as the set of arctic sea lanes with specific restrictions imposed on navigation along it. From a maritime point of view, the low-lying Siberian islands in the area, make visual observations as well as radar measurements difficult, especially during the long periods of low visibility. NSR was developed at high rates during Soviet Union era, as an important

11 Lasserre, F., Meng, Q., Zhou, C., Têtu, P. L., & Alexeeva, O. (2019). Compared transit traffic analysis along the NSR and the NWP. 2019). *Arctic Shipping. Climate Change, Commercial Traffic and Port Development*. Londres, Routledge, 71-93.

12 Babin, J., Lasserre, F., & Pic, P. (2020). Arctic shipping and polar seaways. *Encyclopaedia of water: Sciences, technology and society*, ed. PA Maurice. New York: Wiley. https://www.researchgate.net/profile/Frederic-Lasserre-2/publication/339014708_Arctic_Shipping_and_Polar_Seaways/links/5e38d31aa6fdccd96584745b/Arctic-Shipping-and-Polar-Seaways.pdf

national waterway facilitating the arctic Maritime transportation. Transit through the NSR will reduce the shipping distance between Rotterdam and Yokohama from 11,200 nautical miles through Suez Canal current route, to 7,800 nautical miles, which practically means a reduction by 40%, and 7-days earlier arrival¹³.

Obviously, arctic shipping routes will lead to a further competition between Panama and Suez Canal, resulting in a reduction of passing fees. Additionally, maritime chokepoints, the narrow shipping control areas, will no longer be that much decisive to manipulate global shipping planning.

New Arctic Polar Code

While IMO (International Maritime Organization) is monitoring several conventions like SOLAS (Safety of Life at Sea), MARPOL (Maritime Pollution Prevention) as well as STCW (Standards for Training, Certification, and Watchkeeping for Seafarers) which also provide provisions relating to the operation of ships in icy waters, not specifically referred to navigation in the polar regions. To meet these requirements, nations through IMO created the New Arctic Polar Code in 2017¹⁴.

Aiming to improve safety and avoid Arctic pollution, Polar Code applies to passenger and cargo ships over five hundreds gross tons engaged in international routes. It does not apply to fishing boats, military vessels, yachts, or smaller cargo ships. The Code includes provisions for the construction of ships, their equipment, navigation, crew training for the on-board operation.

Arctic Council

After a series of meetings that began in Finland in 1989, led to the creation of the Arctic Council, through

the Declaration of Ottawa, on September 19, 1996.¹⁵ As a supreme intergovernmental Forum, promotes cooperation, coordination, and mutual information between the Arctic states (8 states within the Arctic Circle), the indigenous' communities (6 organizations) as well as the other inhabitants of the Arctic. They are concerned with common issues, such as development and environmental protection, emergency situations, climate change and the extraction of natural resources. As also stated in the Ottawa declaration, any discussion about Military Security is expressly excluded. Thus, thirteen States (China, UK, Germany, France, Japan, India among them) have been accepted as Observers in Arctic Council, as well as intergovernmental committees and non-governmental organisations¹⁶.

Regarding the limits of Arctic Council as a governing body, the institutional context of the Council states that "...It has not and cannot implement or to enforce its guidelines, assessments or recommendations. That responsibility rests with each individual Arctic State..."

United Nations Convention on the Law of the Sea

Exclusive Economic Zones in Arctic

In November 1994, the UN Convention on Law of the Sea (LOS) as the 1994 Agreement was implemented. The Convention establishes a Treaty status which governs activities in the world's oceans. It is based on the Law of Conventions of the Sea (1958) and sets a framework of rules, where 169 nations have signed and are the contracting member - states - parties

13 Sibul, G., & Jin, J. G. (2021). Evaluating the feasibility of combined use of the Northern Sea Route and the Suez Canal Route considering ice parameters. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 147, 350-369.

14 IMO (2017) International Code for Ships Operating in Polar Waters (Polar Code) <https://www.imo.org/en/ourwork/safety/pages/polar-code.aspx>

of the Treaty¹⁷. All Arctic states, except the US, have ratified the treaty.

Chapter VI of the Convention, which deals with the Continental Shelf (CS) and the annex II, which was established by a Commission on the limits of the CS, are the most important parts of the Convention for Arctic Coastal States since their sovereign rights over their CS resources, including oil and natural gas are secured. According to Article 76 of the Convention, a coastal state can extend the limit of its CS beyond 200 nautical miles if there is no dispute from neighbouring states.

There is particular interest for the delimitations of the CS, since an extensive continental shelf (at 350 n.m.) would provide access to the valuable natural resources of the subsoil.

Regarding the claims for the extension of the CS to 350 n.m., UNCLOS gives the states a margin of 10 years after the date of ratification, to raise claims. For the Arctic Basin, two underwater ridges, Lomonosov and Mendeleev, are of particular importance. If one ridge is a "natural extension" of the land, then the coastline state can extend its CS¹⁸.

Arctic States Claims

Geographic North Pole and the area around it does not belong to any country, while the area beyond coastal states' maritime zones is administered by the International Seabed Authority (ISA). Until recently, any final settlement of border disputes in Arctic was not a priority due to reduced accessibility and therefore no local escalation noted.

However, after placing the Russian flag on the bottom of the Arctic Ocean in 2007¹⁹, the tensions

between Russia and others arctic states multiplied the fear that events were leading to an inevitable conflict in the region. The Arctic Council was incompetent to intervene. The attitude of the Minister of Foreign Affairs of Denmark and the invitation of the Prime Minister of Greenland, to the representatives of the five Arctic states was catalytic and led to their meeting in political level in 2008 in Ilulissat, Greenland. The five Arctic states Russia, USA, Canada, Denmark, and Norway signed the Ilulissat Declaration and committed to the orderly settlement of claims of the Arctic.

International Law is used as a regulatory settlement framework for any differences between the Arctic countries. Hence, after recognizing the significant changes that climate change is bringing to arctic region, they recognized the UNCLOS as the appropriate legal tool for determining of the obligations and rights of the states as well as the demarcation of the outer limits of their CS²⁰.

The most notable case of demarcation in the region is that between of Norway and Russia in Barents Sea. A dispute of 40 years was settled in 2010 in view of the prospect of exploitation and management of fish stocks and hydrocarbons. This deal has also proven that Norway and Russia are bound by UNCLOS and Ilulissat Declaration principles, to resolve their territorial disputes. Therefore, this agreement showed that all dichotomies can be resolved by mutual agreement and under International Law²¹.

Another case is the undersea mountain range Lomonosov, rich in energy resources, which is the point of friction between Russia and Canada after the expansion of their continental shelf. Both claim Lomonosov as extension of their territory²².

Russia and USA claim an area in Bering Strait. Russia, after the request to extend the continental shelf

17 UN (2023) Chronological lists of ratifications of, accessions and successions to the Convention and the related Agreements http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm#

18 Hudzik, E. M. (2010). A treaty on thin ice: debunking the arguments against US ratification of the UN Convention on the Law of the Sea in a time of global climate crisis. *Wash. U. Global Stud. L. Rev.*, 9, 353.

19 Chivers C. J. (2007) The New York Times: Russians Plant Flag on the Arctic Seabed. <https://www.nytimes.com/2007/08/03/world/europe/03arctic.html>

20 Rahbek-Clemmensen, J., & Thomasen, G. (2020). How has Arctic coastal state cooperation affected the Arctic Council? *Marine Policy*, 122, 104239.

21 Onsager, J. E. (2020). *The Barents-cooperation amidst geopolitical tensions: A discourse analysis of Norwegian experiences (master's thesis, Norwegian University of Life Sciences)*.

22 *Arctic Review* (2023) *Canada's new continental shelf claim overlaps with earlier Russian claim* <https://arctic.review/papers/canada-new-continental-shelf-claim/>

beyond of 200 nm, creates an issue of overlapping maritime borders in one small marine area known as the "Eastern Special Area" in Bering²³.

Hence, Russia doubts Norway's sovereign rights derived from the continental Shelf and EEZ of Svalbard Archipelagic islands. Russia claims that rights regarding natural resources, derive from the treaty of 1920 and the sea is regarded as an "Open Sea"²⁴. Thus, the creation of military bases throughout the arctic territory indicates the importance for Moscow of the region. Built in 2017, "Arctic Trefoil" airbase is located 267 kilometres east of Norway's easternmost point of Svalbard archipelago.

Further westerly, the dispute between US and Canada concerns the maritime Beaufort region, which is in the Arctic Ocean to the west of the Canadian Arctic Archipelago and north of the Alaskan territories, while covers an area of 450,000 square kilometres. Specifically, the delimitation of the maritime borders and EEZs is the point of friction between the US and Canada²⁵. The vacuum that has been created in the sovereignty of this area creates outstanding issues concerning fisheries, arctic protection waters and the environment. Until the final official bilateral legalization, the two states unilaterally implement measures in these areas.

In addition, one more disagreement between Canada and the US concerns the sovereign rights over the Northwest Passage. Canada claims that the area, encircled with the Canadian islands, belongs to its territorial waters' sovereignty as part of the Arctic Archipelago and has the right to control navigation and access. Because of this, foreign ships' passage is subject to Canadian legislation. Other Arctic states except Russia, support US claim over Northwest Passage to

use it for "Innocent Passage", considering it as "Strait for International Navigation"²⁶.

Another issue, at the entrance to the Northeast Passage lies the uninhabited Hans Island (only 100 meters wide) for which contest Canada and Denmark. Hans is located in between Greenland in Nares Strait and Canadian Ellesmere Island and despite its small size (1.3 km²) has enormous geostrategic importance due its access to the Northwest Passage. Both countries have started negotiations to resolve their dispute²⁷.

Energy resources

Arctic ice sheet reduction increases the areas of ice-free navigation in the summer, and the interest in the exploration of offshore oil and gas deposits in the Arctic. Reduced sea ice in the summer means that research vessels can explore the Arctic Ocean and Arctic regions for longer periods with less risk of collision with floating sea ice. Seasonal window for Arctic offshore drilling remains open more time in the summer, increasing the chances of a discovery being made. The Geological Institute of USA estimates that 30% of natural gas world deposits, have not being discovered yet, and the 13% of these deposits may be found north of the Arctic Circle²⁸.

About one third of the Arctic area consists of marine continental shelves which have not being explored thoroughly. The rest of the Arctic has deep areas in the ocean, with a depth greater than 500 meters, which in large percentage also remains unexplored. In areas of the sea which are free from ice, oil can be extracted, which can be transported by pipelines or loaded onto tankers and transported to refineries. However, the construction of oil pipelines, are projects with large

23 Danielson, S. L., Ahkinga, O., Ashjian, C., Basyuk, E., Cooper, L. W., Eisner, L., ... & Weingartner, T. J. (2020). *Manifestation and consequences of warming and altered heat fluxes over the Bering and Chukchi Sea continental shelves*. *Deep Sea Research Part II: Topical Studies in Oceanography*, 177, 104781.

24 Jensen, Ø. (2020). *The Svalbard treaty and Norwegian sovereignty*. *Arctic Review on Law and Politics*, 11, 82-107.

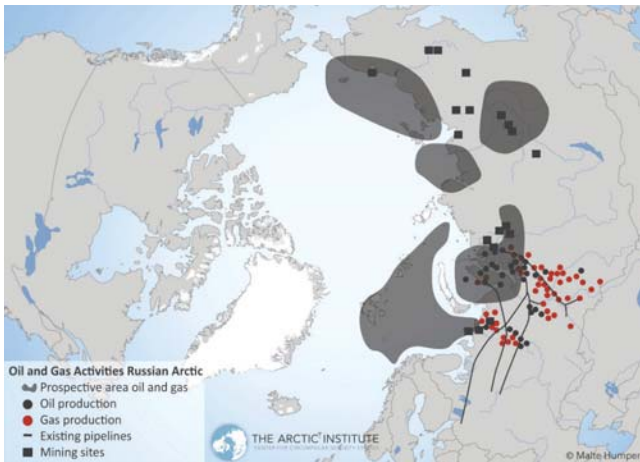
25 Baker, J. S., & Byers, M. (2012). *Crossed lines: The curious case of the Beaufort Sea maritime boundary dispute*. *Ocean Development & International Law*, 43(1), 70-95.

26 Boylan, B. M. (2021). *Increased maritime traffic in the Arctic: Implications for governance of Arctic Sea routes*. *Marine Policy*, 131, 104566.

27 Le Mière, C., & Mazo, J. (2013). *Arctic opening: insecurity and opportunity*. Abingdon: Routledge. (p.12)

28 Gautier, D. L., Bird, K. J., Charpentier, R. R., Grantz, A., Houseknecht, D. W., Klett, T. R., ... & Wandrey, C. J. (2009). *Assessment of undiscovered oil and gas in the Arctic*. *Science*, 324(5931), 1175-1179.

difficulty and cost, especially in Arctic's demanding conditions.²⁹

Oil and Gas Russian activities in Arctic

Natural gas is more difficult to be consuming-ready, since its energy density index is lower and must be supercooled, liquefied, and transported with LNG ships in world markets. This liquefaction process requires a large, complex, and expensive industrial infrastructure, which in turn requires several years to be designed, licensed, and constructed. Construction of natural gas pipelines faces the same problems, regarding the project's cost and difficulty. The relatively easier process of oil transporting is what drives companies to the exploration of oil fields³⁰.

Above mentioned views and reasoning illustrate the scepticism that exists on the business' viability for the exploration of Arctic energy reserves.

Actors in Arctic

Russia intends to be competitive in international trade and take advantage of the Arctic energy resources as much as possible. Consequently, Russians have made many infrastructure investments, in relation to its Arctic competitors (USA and Canada), such as port facilities as well as road and rail links which will contribute to the

creation of a sea and land network between Russia and the Asian and European market, significantly enhancing logistics potential and thereby making Russian trade competitive in the future. Furthermore, Russian authorities committed to provide icebreakers and established Search and Rescue Centres (SAR) along the Russian Arctic coastline, supporting the navigation through the NSR. Directly interested in the region, Russia seeks to have the first word and initiative of the movements, maintaining its military superiority over the US. Although Moscow states that the resolution of any disputes in Arctic should be done by peaceful means, meanwhile constantly strengthens its military presence in the North, aiming to protect wealthy resources of arctic continental shelf. These are the two sides of Russian Arctic policy. It is noteworthy that Russia provides security to the above investments through an armaments program with formation and development of new army and naval bases as well as airports.³¹

Russia prevails clearly of the rest of the countries in the region by investing in shipbuilding significant number off ice breakers, while its great competitor the US hadn't given the same priority. This offers Moscow the advantage in technology and know-how (including icebreaking technology as part of its war industry which it is also used for commercial shipping) over other countries that raise claims to the arctic circle, for the race of extraction wealth.³²

However, every activity in the wider area of the Arctic still faces serious obstacles, such as extremes weather conditions, inadequate nautical charts, deficient infrastructure, and communications – and therefore greatly reduced ability to manage one emergency incident. The distances are very long, the available icebreakers limited and the survival time in the icy waters much smaller compared to warmer seas. Even if one icebreaker accompanies a ship on a route, it is not certain will be able to respond to any needs of e.g. of thousands cruise ship passengers. Despite making trips both in the Arctic as well as on the other side of the Earth, Antarctica, adequate care for safety does not

29 Nuttall, M. (2010). *Pipeline dreams: People, environment, and the Arctic energy frontier*. Copenhagen: International Work Group for Indigenous Affairs.

30 Paulin, M. (2014, February). *Arctic offshore pipeline design and installation challenges*. In OTC Arctic Technology Conference (pp. OTC-24607). OTC.

31 Drewniak, M., Dalaklis, D., Kitada, M., Ölçer, A., & Ballini, F. (2018). *Geopolitics of Arctic shipping: the state of icebreakers and future needs*. *Polar Geography*, 41(2), 107-125.

32 Drewniak, M., Dalaklis, D., Christodoulou, A., & Sheehan, R. (2021). *Ice-Breaking Fleets of the United States and Canada: Assessing the Current State of Affairs and Future Plans*. *Sustainability*, 13(2), 703.

exist. But above all, one environmental disaster would not be limited to the borders of a map, but it would cover the entire planet.³³

Seven out of eight member states of the Arctic Council, are members of the NATO (Denmark, USA, Iceland, Canada, Norway and recently Sweden and Finland) This contributes to facilitating communication and understanding between states and region's natives and, despite the criticism received for insufficient action, Arctic Council has made significant strides by reaching agreements on cooperation to deal with marine oil pollution (Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic³⁴), but also for search and rescue (Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic³⁵), which indeed was the first one with commitments.

As China has seen the Arctic region as a geopolitical field of opportunity, they invest in Russian-originated projects for infrastructure, transport facilities, icebreakers, and natural resource extraction. Another important reason for China is the effort to find alternative routes for commercial purpose in case obstacles arise through other shipping's choke points like Suez Canal and Malacca Strait. Investing in NSR which is controlled by Russia, China focusses on her improved position and rights in a shipping route not engaged with the above-mentioned choke points' risks.³⁶

Security Threats

Warming climate poses security threats in the most rapidly changing region in Earth, the Arctic. Since the Arctic will be easier and increasingly navigable, there will be more military, commercial, and civilian activity which will urge the increasing of accidents and

misunderstandings between major actors operating in the area.

Major states like Russia and China might use other civilian and commercial stakeholders acting as "vehicles" positioned in a strategic plan, for data collection and operations in grey zones.

Relevant institutes that helped so far, to produce stability within the Arctic, might not have enough delegation of authority and will appear week to confront and bear the escalating challenges. States will try to find an improved mechanism with legal, diplomatic, economic, and military instruments that will help them to go through a better cooperation with each other and other civilian stakeholders.

The evolving and demanding Arctic environment might force the naval states to adapt their specifications accordingly. The need to enforce their sovereignty, search and rescue and other Coast Guard duties in wider open areas, will increase the capabilities demanded.

As military means will have an increasing presence in Arctic, the peaceful solutions will have less presence. Furthermore after the invasion of Russia in Ukraine, presence of Arctic states in area is increased.

It is noted that currently, Russian Federation has the largest fleet of icebreakers in the world, which includes, six nuclear powered (one of them is the largest in the world) and twenty electric-diesel, while the total number of the class of ships that can sail through the ice reaches the number of forty.

Responses

In an attempt to protect their national interests and their national sovereignty rights, due to the enhancing Russian activity, the other four states of the "Arctic 5", have also increased, the military presence in the area.³⁷

Meanwhile, financial investments in the Arctic, face difficulties, which dim the Russian dominion hopes. "Shell" company was the first to withdraw efforts of oil research in 2015 and then all the European and American

33 Bert, M. (2012). *The Arctic is now: Economic and national security in the last frontier*. *American Foreign Policy Interests*, 34(1), 5-19.

34 Arctic Council (2013) *Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic*. <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/79aaaf52-c892-448f-9556-936629efba2d/content>

35 Arctic Council (2013) *Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic*. <https://oaarchive.arctic-council.org/items/9c343a3f-cc4b-4e75-bfd3-4b318137f8a2>

36 Harvard International Review (2023) *Eclipsed, Again: Russia's Northern Sea Route Will Have to Wait* <https://hir.harvard.edu/eclipsed-again-russias-northern-sea-route-will-have-to-wait/>

37 Vlietstra, L. S., Hinrichs, K. R., Bernstein, E. R., Darden, A., & Martino, M. (2023). *Polar class ship accessibility to Arctic seas north of the Bering Strait in a decade of variable sea-ice conditions*. *Frontiers in Marine Science*.

oil companies such as "Exxon Mobil", "Chevron" and "British Petroleum" followed³⁸.

In addition, after ten years of Russian effort to revive the NSR, and particularly after the Russian invasion in Ukraine, western shipping companies withdraw their international voyages through the NSR, concerned for European security. Moreover, Chinese shipping companies also started to minimize usage of NSR as a transit for international voyages, in order to avoid Euro-American sanctions and penalties. There was remarkable fluctuation in the volume of NSR along the northern coast of Russia since it began in 2010. The strong growth is due to destination shipping between Arctic and ports outside the region but there is no such development to the transit shipping between Pacific and Atlantic. North Shipping Route is mainly used for the hydrocarbons' transportation out of the Arctic. Several shipping companies from different countries took part during the period of 2010 up to 2019, but they seem to have become less interested in the current face due to NSR management. Even if Russia expect to pick up later international transit, they cannot determine the volume without the international shipping industry's decisions. This industry will assess the factors and conditions and after thorough analysis they conclude if arctic routes are safe and reliable, efficient and environmentally sound, as well as economically viable³⁹.

During NATO summit in Vilnius, Lithuania, on July 1st, 2023, Heads of Member States issued a common notice, the Vilnius Summit Communiqué, saying that Russia has increased presence and military build-up in various domains in Arctic. Thus, the security of Euro-Atlantic area is threatened by Russian more assertive posture, with novel military capabilities, and activities⁴⁰.

Furthermore within the Alliance, NATO Climate Change and Security Action Plan⁴¹ has been issued in order to urge the Member States not only to adapt to

climate change but also to contribute to the mitigation of the effects. Through assessments, NATO will embody climate change considerations in order to improve resilience on assets and installations, standards, defence planning, innovation, training, disaster responsiveness, civil preparedness and capability delivery. Mitigation of climate change will be achieved, after monitoring emissions sources and moving to formulate reduction policies. Cooperation with expertized stakeholders from partner nations and international organizations, including EU is strongly recommended. This will inform and guide Allies' investment decisions so Member States will move to innovative and energy-sufficient technologies and update operational planning with more capabilities and efficient resilience to extreme environmental conditions.

Challenges

According to estimates, the retreat of Arctic Sea ice sheet will likely accelerate in the coming years and lead to the creation of new possibilities for the extraction of oil, natural gas and ores in previously inaccessible areas. The new ship itineraries will increase human activities into new fields of action, while fishing will move further north.

In addition, the security policy situation will be more demanding in future, so that greater challenges can be addressed in a difficult environment, related to sectors like navigation safety, search and rescue (SAR), pollution and other environmental issues.

It is necessary to emphasize the concern about the safety of navigation of ships sailing to more and more northern latitudes because of the unforeseen consequences caused by the ice melting. Any concerns are covered by icebreakers, which are essential prerequisite for the safety of navigation in Arctic seas.

It is commonly believed that Russia has turned its interest in the Arctic and in relation to the rest of the coastal states, dominates the sector of icebreakers facilities and investments for exploration of energy reserves. Russia's effort takes place under the difficulties of finances due to restrictive measures enforced by western States as a response to the invasion in Ukraine.

In relation to Russia, USA and Canada are in a similar predicament, as they have not invested enough in ships capable of navigating the Arctic ice, but neither

38 Gaulin, N. (2022). *Keeping It in the Permafrost: Coalition Resources and Strategies for Offshore Drilling Bans in the Arctic*.

39 Gunnarsson, B., & Moe, A. (2021). *Ten Years of International Shipping on the Northern Sea Route*. *Arctic Review on Law and Politics*, 12, 4-30.

40 NATO Heads of State and Government meeting (2023) *Vilnius Summit Communiqué* https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm?selectedLocale=en

41 NATO (2021) *Climate Change and Security Action Plan* https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_185174.htm

have adequate maritime infrastructure for the Northwest Passage (NWP) in order to constitute a sustainable sea route, compared to the canals of Suez and Panama.

In Arctic, power redistribution takes place and seems to change peace and security parameters. Sea transportation for economic and military purposes, the geopolitical dynamics of Eurasia, as well as the exploration and distribution of energy sources, are about to change due to new opportunities in Arctic Sea.

The issue of redistribution of power has caused multiple cases of claims for sovereign rights between coastal states of the Arctic, due to biased interpretation of UNCLOS and older treaties.

The intensive interest in the Arctic, signals the expansion of the geopolitical competition towards the North. In this context, we are led to Eurasian mass' extension to the North and the gradual incorporation of the Arctic into the geopolitical becoming. The objective of western States is to limit the ambitions and consequently the aspiring role of Russia.

Russian involvement and American presence create a "West" group with common interests, which might articulate a solid attitude towards Moscow. The final settlement, when it takes place, will also concern the issue of natural resources allocation. In fact, it will affect the regional and international power sharing, as an aspect of the broader US-Russia competition.

Conclusion

Climate Change affects geopolitical factors in Arctic region. These factors are enough to pose new shipping routes that inductively compete the traditional ones, as well as to initiate rivalry for energy sources control. Efforts of Russia, supported by China, to dominate throughout the Arctic region, have triggered western Arctic Nations' policy change, which led to an isolation of Moscow, which was enhanced after invasion in Ukraine. As it is thought by other Arctic states, if Russia continues to act as an empire over the region, then the Alliance's Member States will be driven to elimination of any adversary efforts and disputes and form a common and solid policy over Arctic area that will lead to a peaceful resolution.

References

- Arctic Council (2013) Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic. <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/79aaaf52-c892-448f-9556-936629efba2d/content>
- Arctic Council (2013) Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic. <https://oaarchive.arctic-council.org/items/9c343a3f-cc4b-4e75-bfd3-4b318137f8a2>
- Arctic Council (1996) Ottawa Declaration: Declaration on the establishment of the Arctic Council <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/85>
- Arctic Review (2023) Canada's new continental shelf claim overlaps with earlier Russian claim <https://arctic.review/papers/canada-new-continental-shelf-claim/>
- Arctic Review (2023) Non-Arctic countries with Arctic interests: Focus on Asia <https://arctic.review/papers/non-arctic-countries-with-arctic-interests/>
- Anisimov, O.A., D.G. Vaughan, T.V. Callaghan, C. Furgal, H. Marchant, T.D. Prowse, H. Vilhjálmsson and J.E. Walsh, (2007) Polar regions (Arctic and Antarctic). Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, Cambridge University Press, Cambridge, 653-685. <https://www.ipcc.ch/report/ar4/wg2/polar-regions-arctic-and-antarctic/>
- Babin, J., Lasserre, F., & Pic, P. (2020). Arctic shipping and polar seaways. *Encyclopaedia of water: Sciences, technology and society*, ed. PA Maurice. New York: Wiley. https://www.researchgate.net/profile/Frederic-Lasserre-2/publication/339014708_Arctic_Shipping_and_Polar_Seaways/links/5e38d31aa6fdccd96584745b7/Arctic-Shipping-and-Polar-Seaways.pdf
- Baker, J. S., & Byers, M. (2012). Crossed lines: The curious case of the Beaufort Sea maritime boundary dispute. *Ocean Development & International Law*, 43(1), 70-95.
- Bert, M. (2012). The Arctic is now: Economic and national security in the last frontier. *American Foreign Policy Interests*, 34(1), 5-19.
- Bomann-Larsen, T. (2011). *Roald Amundsen. The History Press*
- Boylan, B. M. (2021). Increased maritime traffic in the Arctic: Implications for governance of Arctic Sea routes. *Marine Policy*, 131, 104566.
- Chapman, W. H. (2009). Arctic Climate Change: Recent and Projected, Swords and Ploughshares: *Global Security, Climate Change, and the Arctic*. XVII, no 3, Fall 2009, p.9.
- Chivers C. J. (2007) The New York Times: Russians Plant Flag on the Arctic Seabed. <https://www.nytimes.com/2007/08/03/world/europe/03arctic.html>
- Cross, I. (2023). Hotly Debated Arctic Boundaries., *GEOEXPRO*. <https://geoexpro.com/hotly-debated-arctic-boundaries/>
- Danielson, S. L., Ahkinga, O., Ashjian, C., Basyuk, E., Cooper, L. W., Eisner, L., ... & Weingartner, T. J. (2020). Manifestation and consequences of warming and altered heat fluxes over the Bering and Chukchi Sea continental shelves. *Deep Sea Research Part II: Topical Studies in Oceanography*, 177, 104781.

- Drewniak, M., Dalaklis, D., Kitada, M., Ölçer, A., & Ballini, F. (2018). Geopolitics of Arctic shipping: the state of icebreakers and future needs. *Polar Geography*, 41(2), 107-125.
- Drewniak, M., Dalaklis, D., Christodoulou, A., & Sheehan, R. (2021). Ice-Breaking Fleets of the United States and Canada: Assessing the Current State of Affairs and Future Plans. *Sustainability*, 13(2), 703
- Gaulin, N. (2022). Keeping It in the Permafrost: Coalition Resources and Strategies for Offshore Drilling Bans in the Arctic.
- Gautier, D. L., Bird, K. J., Charpentier, R. R., Grantz, A., Houseknecht, D. W., Klett, T. R., ... & Wandrey, C. J. (2009). Assessment of undiscovered oil and gas in the Arctic. *Science*, 324(5931), 1175-1179.
- Gunnarsson, B., & Moe, A. (2021). Ten Years of International Shipping on the Northern Sea Route. *Arctic Review on Law and Politics*, 12, 4-30.
- Harvard International Review (2023) Eclipsed, Again: Russia's Northern Sea Route Will Have to Wait <https://hir.harvard.edu/eclipsed-again-russias-northern-sea-route-will-have-to-wait/>
- Holland, G. (2002). The Arctic Ocean—the management of change in the northern seas. *Ocean & coastal management*, 45(11-12), 841-851.
- Hudzik, E. M. (2010). A treaty on thin ice: debunking the arguments against US ratification of the UN Convention on the Law of the Sea in a time of global climate crisis. *Wash. U. Global Stud. L. Rev.*, 9, 353.
- IMO (2017) International Code for Ships Operating in Polar Waters (Polar Code) <https://www.imo.org/en/ourwork/safety/pages/polar-code.aspx>
- IPCC (2013) Climate change 2013: The physical science basis. *ipcc.ch*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press <https://www.ipcc.ch/report/ar5/wg1/>
- Jakobsson, M., Polyak, L., Edwards, M., Kleman, J., & Coakley, B. (2008). Glacial geomorphology of the central Arctic Ocean: the Chukchi Borderland and the Lomonosov Ridge. *Earth Surface Processes and Landforms: The Journal of the British Geomorphological Research Group*, 33(4), 526-545.
- Jensen, Ø. (2020). The Svalbard treaty and Norwegian sovereignty. *Arctic Review on Law and Politics*, 11, 82-107.
- Le Mière, C., & Mazo, J. (2013). Arctic opening: insecurity and opportunity. Abingdon: Routledge. (p.12)
- Lasserre, F., Meng, Q., Zhou, C., Têtu, P. L., & Alexeeva, O. (2019). Compared transit traffic analysis along the NSR and the NWP. 2019). Arctic Shipping. Climate Change, Commercial Traffic and Port Development. Londres, Routledge, 71-93
- Mimura, N. (2013). Sea-level rise caused by climate change and its implications for society. *Proceedings of the Japan Academy, Series B*, 89(7), 281-301.
- NASA (2023) Arctic Sea Ice Minimum Extent <https://climate.nasa.gov/vital-signs/arctic-sea-ice/>
- NATO (2023) Heads of State and Government meeting: Vilnius Summit Communiqué https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm?selectedLocale=en
- NATO (2021) Climate Change and Security Action Plan https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_185174.htm
- Nuttall, M. (2010). Pipeline dreams: People, environment, and the Arctic energy frontier. Copenhagen: International Work Group for Indigenous Affairs.
- Onsager, J. E. (2020). The Barents-cooperation amidst geopolitical tensions: A discourse analysis of Norwegian experiences (master's thesis, Norwegian University of Life Sciences).
- Paulin, M. (2014, February). Arctic offshore pipeline design and installation challenges. In OTC Arctic Technology Conference (pp. OTC-24607). OTC.
- Rahbek-Clemmensen, J., & Thomasen, G. (2020). How has Arctic coastal state cooperation affected the Arctic Council? *Marine Policy*, 122, 104239.
- Sibul, G., & Jin, J. G. (2021). Evaluating the feasibility of combined use of the Northern Sea Route and the Suez Canal Route considering ice parameters. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 147, 350-369.
- UN (2023) Chronological lists of ratifications of, accessions and successions to the Convention and the related Agreements http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm#
- Vlietstra, L. S., Hinrichs, K. R., Bernstein, E. R., Darden, A., & Martino, M. (2023). Polar class ship accessibility to Arctic seas north of the Bering Strait in a decade of variable sea-ice conditions. *Frontiers in Marine Science*.
- Wang, C., Ding, M., Yang, Y., Wei, T., & Dou, T. (2022). Risk Assessment of Ship Navigation in the Northwest Passage: Historical and Projection. *Sustainability*, 14(9), 5591. <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/9/5591>

Captain Panagiotis Miliadis HN was born in Patras and graduated as an Ensign from the Hellenic Naval Academy in 1994. He served in striking ships, as a Commanding Officer, Executive Officer, and Head of Weapons Department, and thus as staff in Hellenic and NATO positions. He participated in UN and NATO missions.

He has attended all career training provided up to his degree including the Supreme Joint War College in Thessaloniki and Hellenic National Defense College in Athens. In addition, he has attended Military Training in the U.S.A. and U.K. He also holds a Master in Business Administration from the London Southbank University and a Master of Arts degree in Applied Strategy and International Security from the University of Plymouth.

He has been awarded with the respective for his rank medals and decorations. He speaks English and he is married and father of Chrysa, Maria and Sofia-Fotini.

Presentation of the Post-Graduate Programs Offered by HNDC

As part of its ongoing effort to improve the education provided to its students, the College has sought since 2009 to collaborate with universities in Greece and abroad to co-organize postgraduate programs, pioneering among the military academic institutions of the country. The collaboration with universities offers College students opportunities for further education.

Postgraduate courses are held at the College in collaboration with Panteion University based in Athens, Ionian University based in Corfu, and the University of Plymouth (United Kingdom).

The Postgraduate Programs offer valuable opportunities for students to enhance their education, deepen their expertise, and advance their careers in the fields of defense, security, and International Relations. The three offered programs are:

Master of Arts in Strategic Security Studies (Panteion University, Athens): This program completed its tenth year of operation this year and entered its eleventh. The program emphasizes Strategic Security Studies, giving students the opportunity to gain a comprehensive understanding of security subjects and policies. Since 2014, 239 students have graduated from this program, with an additional 13 students currently attending.

Master of Arts in Politics, Language, and Intercultural Communication (Ionian University, Corfu): This program is the most recent of the three collaborations the College has. The program explores the intersection of politics, language, and intercultural communication, providing students with interdisciplinary knowledge and skills. Since 2020, 20 students have graduated from this program, with an additional 5 students currently attending.

Master of Arts in Applied Strategy & International Security (University of Plymouth): This program focuses on applied strategy and international security, providing students with advanced knowledge and skills to address contemporary security challenges. It is the oldest of the three programs and started in 2010. Since then, as the program entered its fifteenth year of operation, 284 students have graduated from this program, with an additional 34 students currently enrolled, and an additional 38 will start the new academic year in early 2025.

EVENTS & ACTIVITIES

Start of Studies of the 9th International Senior Course (ISCASDD)

On Thursday 12 September 2024, the 9th International Senior Course (ISCASDD), started at the Hellenic National Defence College. The course aims to prepare students on their duties as flag officers of their countries, to cope with the rapidly changing situations of the geostrategic environment, and to become defence staff officers who stand out for their level of strategic thinking and critical analysis. The course promotes students' understanding of the strategic leadership setting, and the associated knowledge, skills, and abilities necessary to lead security organizations at the strategic level within national and international environments.

At the opening ceremony, the Commandant of the Hellenic National Defence College, Lieutenant General Athanasios Sardellis addressed the students.

This Course includes Officers of the Armed Forces and Security Forces from Greece, Cyprus, Jordan, Lebanon, Mozambique, Nigeria, Saudi Arabia, Tunisia, Zambia and Zimbabwe..

Plymouth University Postgraduate Degree Award Ceremony

In the framework of the 15-year successful cooperation between the Hellenic National Defence College (HNDC) and the University of Plymouth, UK, on Friday 13 September 2024. The Commandant of the HNDC, Lieutenant General Sardellis Athanasios and the Professor of Strategic Studies and Director of the Centre for Sea Power and Strategy (CSS) at the University of Plymouth, Mr. Moustakis Fotios, awarded the students with the Master's Degree «MA on Applied Strategy and International Security» , which was co-organised by the HNDC and the University.

After the ceremony, a commemorative has been awarded to Prof. Moustakis, as a token of honour, for his excellent work, in the interest of the students/ graduates of HNDC.

EVENTS & ACTIVITIES

Visit of the Army War College of India (AWC) at HNDC

On Tuesday 8 of October 2024, a delegation of the Army War College of India (AWC) led by Commandant of the College, Lieutenant General Harjeet Singh Sahi, visited the Hellenic National Defence College where it was briefed about HNDC's structure, mission and academic work while at the end they were given a short tour of HNDC premises. The AWC Commandant visited the 9th International Senior Course in Applied Strategy and Defence Diplomacy, currently conducted in HNDC, where he addressed the students, pointing out the meaning of strengthening relations between allies and partners, highlighting the Strategic Partnership between Greece and India.

In the evening, HNDC hosted a dinner to honor the Indian delegation at the Athens Armed Forces Officers Club.

Opening Ceremony of the 77th Resident Course

On Wednesday 09 October 2024 at the Hellenic National Defence College (HNDC), the opening ceremony of the 77th Resident Course took place. The Commandant of the HNDC and representative of Chief of Hellenic National Defence General Staff, Lieutenant General Athanasios Sardellis, addressed the students. The ceremony was attended by Armed Forces and Security Forces Chiefs representatives, HNDC Professors as well as other guests.

The Course attend Greek Senior Officers of the Armed Forces and Security Forces, Officers from the Republic of Cyprus, Bosnia and Herzegovina, Arab Republic of Egypt and Republic of North Macedonia as well as Civil Servants of the Hellenic Ministries of Culture and Foreign Affairs.

EVENTS & ACTIVITIES

Cooperation of HNDC with the University of Bundeswehr Munich

In the context of established cooperation between HNDC and University of Bundeswehr Munich, a Hyperlink has been activated on our website, providing access to publication coming from METIS Institute for Strategy and Foresight, dealing with research and consultancy on strategy and international policy matters.

Field trip of the 9th International Senior Course (ISCASDD) in Northern Greece

From 21 to 25 October 2024, a field trip of the 9th International Senior Course (ISCASDD) of the Hellenic National Defence College (HNDC) took place, in Northern Greece.

During this trip, the students of the 9th ISCASDD had the opportunity to attend a training course of the Multinational Peace Support Operations Training Centre (MPSOTC) and visit the headquarters of 1st ARMY/ EU-OHQ in Larissa, C'Army Corps/NRDC-GR and Supreme Joint War College in Thessaloniki and the 71 Airborne Brigade HQ in Kilkis, where they were briefed about their mission and operation. In addition, they visited Fort Roupel and the archaeological sites of Vergina and Thermopylae, in order to get firsthand knowledge on ancient and modern Greek history.

EVENTS & ACTIVITIES

Visit to the HNDC and Lecture by the National Security Advisor, Mr Athanasios Dokos

On Tuesday 19 Nov 2024, the National Security Advisor, Mr Athanasios Dokos, visited the Hellenic National Defence College, where he gave a lecture to the HNDC students of the 77th Resident Course, on “National Security in a changing International Environment”.

Hellenic National Defence College (HNDC) took place, in Crete.

During this trip and in the context of the course's curriculum, the students of the 9th ISCASDD had the opportunity to attend a series of lectures and presentations at NATO Maritime Interdiction Operational Training Centre (NMIOTC). The students visited the facilities of the 115 Combat Wing, the Nato Missile Firing Installation and the Souda Naval Base, where they were briefed on their mission and operations. Finally they visited the archeological site of Knossos.

Graduation Ceremony of the 9th HNDC International Senior Course

Field trip of the 9th International Senior Course (ISCASDD) to the island of Crete

From 25 to 29 November 2024, a field trip of the 9th International Senior Course (ISCASDD) of the

On Thursday 12 December 2024, the graduation ceremony of the 9th International Senior Course on Applied Strategy and Defence Diplomacy (ISCASDD) of the Hellenic National Defence College (HNDC) took place at the Armed Forces Officers Club, attended by Diplomatic Authorities of the participating Nations, Armed Forces and Security Forces Chiefs representatives, as well as HNDC professors.

The 3 month Course attended Officers of the Armed Forces and Security Forces from Greece, Republic of Cyprus, Hashemite Kingdom of Jordan, Republic of Lebanon, Republic of Mozambique, Federal Republic of Nigeria, Kingdom of Saudi Arabia, Republic of Tunisia, Republic of Zambia and Republic of Zimbabwe.

(Photos HNDC / Public Relations Department)

PURSUIITS:

HNDC's pursuit from the six-monthly edition of "ATHENA", is the strengthening of the dialogue, through the pages of the review, on issues related to national defense and security.

In addition to articles, papers and essays, criticism on the content of the review as well as new ideas for its improvement are also welcome. We expect the review to highlight a "forum" character in which everyone can willingly contribute with views and ideas.

THE HNDC REVIEW PUBLISHES:

- Scientific papers.
- Articles and students essays concerning national defense, national strategy, international relations and relevant fields of interest.
- Minutes of Conferences organized by the College.
- Educational and other activities of the College.
- The published works and articles express the author views and do not necessarily reflect the opinions of the College.
- Papers containing classified information or expressions that are inconsistent with the ethos and spirit of the College shall not be published.

PUBLICATION TERMS:

- The texts and articles must be between 2000-4000 words and must include scientific documentation-bibliography, while they must be submitted electronically in .docx, dot, txt or pdf formats.
- The bibliographic notes must be according to APA (American Psychological Association) style.
- Papers, when required, must be accompanied by the relevant maps and plans, together with subtitles. Photos are published only if their content is deemed necessary for the fuller information of the reader.
- Any cooperation must be delivered in electronic form to: res1@hndc.mil.gr.
- Submission for publication can be made at any time. The review is published twice a year.
- Comments, suggestions and criticism of articles should be submitted to the e-mail: res1@hndc.mil.gr. The editorial board selects the papers, students essays and articles to be published.